

Odvody OSVČ na sociální pojištění ve vazbě na výši starobního důchodu

Vedoucí práce:

Ing. Milena Otavová, Ph.D.

Bc. Kateřina Tesařová

Brno 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Ing. Mileně Otavové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a čas, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této diplomové práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Odvody OSVČ na sociální pojištění ve vazbě na výši starobního důchodu**

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 23. května 2016

Abstract

Tesařová, K. Social insurance contributions of the self-employed persons in connection to the amount of the retirement pension Diploma thesis. Brno: Mendel University in Brno, 2016.

This thesis discusses the issue of tax liabilities of self-employed persons into the state budget in connection with the amount of the retirement pension. The theoretical part of the thesis identifies methodical procedures in connection with the tax liabilities, namely for the group of the self-employed persons and employees. The practical part presents comparative models of self-employed persons and employees' tax liabilities which based on the extent of the tax burden valorise the situation of the workers during the employment activity and also during retirement pension. Within the frame of the comparative models a group of self-employed also known as independent contractors is taken into account. Based on the attained calculations along with the comparison of the systems of tax liabilities of the self-employed persons in the Visegrad group countries the conclusion of the thesis suggests changes in taxation and tax liabilities of the self-employed persons in the Czech Republic.

Keywords

Self-employed persons, social insurance, retirement pension, tax burden, independent contractor.

Abstrakt

Tesařová, K. Odvody OSVČ na sociální pojištění ve vazbě na výši starobního důchodu. Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2016.

Tato diplomová práce se zabývá problematikou odvodových povinností osob samostatně výdělečně činných do státního rozpočtu. V teoretické části práce jsou identifikovány metodické postupy v souvislosti s těmito odvodovými povinnostmi, a to pro skupinu OSVČ a zaměstnanců. V praktické části jsou sestaveny komparační modely odvodových povinností OSVČ a zaměstnanců, které na základě míry daňové zátěže zhodnocují situaci pracovníků v průběhu výdělečné činnosti a v době pobírání starobního důchodu. V rámci komparačních modelů je současně uvažována skupina osob samostatně výdělečně činných, které se účastní zastřenému pracovnímu poměru. Na základě dosažených výpočtů spolu s komparací systémů odvodových povinností OSVČ ve státech Visegrádské skupiny jsou v závěru práce navrženy změny ve zdanění a odvodových povinnostech pro OSVČ v ČR.

Klíčová slova

OSVČ, sociální pojištění, starobní důchody, daňové zatížení, zastřený pracovní poměr.

Obsah

1	Úvod	13
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíl práce	15
2.2	Metodika	15
3	Teoretická část	17
3.1	Zaměstnanec	17
3.2	Osoba samostatně výdělečně činná	17
3.3	Živnost.....	19
3.4	Zaměstnanec versus OSVČ	20
3.5	Sociální zabezpečení v ČR.....	21
3.6	Sociální pojištění.....	25
3.6.1	Zdravotní pojištění.....	26
3.6.2	Sociální pojištění.....	28
3.7	Zdaňování příjmů	40
3.7.1	Zaměstnanci	40
3.7.2	OSVČ	42
3.8	Švarcsystém	47
3.9	Odvodové povinnosti v zemích Visegrádské čtyřky	48
3.9.1	Maďarsko	48
3.9.2	Polsko	50
3.9.3	Slovensko	51
3.9.4	Země V4 versus ČR – shrnutí.....	52
4	Praktická část	54
4.1	Komparace povinných odvodů OSVČ se zaměstnanci	54
4.1.1	Obecné předpoklady	54
4.1.2	Příjmové skupiny	56
4.1.3	Odvody zaměstnanců a OSVČ – 1. příjmová skupina	57

4.1.4	Odvody zaměstnanců a OSVČ – 2. příjmová skupina	59
4.1.5	Odvody zaměstnanců a OSVČ – 3. příjmová skupina.....	62
4.1.6	Odvody zaměstnanců a OSVČ – 4. příjmová skupina	64
4.1.7	Odvody zaměstnanců a OSVČ – zrušení paušálních výdajů.....	67
4.1.8	Odvody zaměstnanců a OSVČ – shrnutí	69
4.2	Výše starobní důchodu	73
4.2.1	Výše starobního důchodu – příjmová skupina 1.....	74
4.2.2	Výše starobního důchodu – příjmová skupina 2	74
4.2.3	Výše starobního důchodu – příjmová skupina 3	75
4.2.4	Výše starobního důchodu – příjmová skupina 4	76
4.2.5	Výše starobního důchodu – zrušení paušálních výdajů	77
4.2.6	Výše starobního důchodu – shrnutí.....	78
4.3	Dávky státní sociální podpory	79
5	Diskuze	85
5.1	Návrhy pro změny ve zdanění a odvodových povinnostech OSVČ v ČR88	
6	Závěr	93
7	Literatura	97
8	Seznam zkratk	103
9	Seznam tabulek	105
A	Důchodový věk mužů a žen	108
B	Zrušení paušálních výdajů	110
C	Výše příspěvku na bydlení	111
D	Dopis ministryně MPSV	112

1 Úvod

V posledních letech jsou osoby samostatně výdělečně činné čím dál častěji předmětem rozsáhlých debat, které hodnotí jejich postavení v naší společnosti. Ať už se jedná o debaty politické, mediální nebo jiné odborné či neodborné debaty, nejdiskutovanějším tématem je jednoznačně vytyčování jednotlivých rozdílů mezi zaměstnanci a osobami samostatně výdělečně činnými (OSVČ). Ať jde o hledisko sociální nebo ekonomické, téma srovnávání těchto skupin je ve společnosti pravidelně rozebíráno nejčastěji v období změn daňových zákonů. Výsledky těchto debat pak balancují mezi pomyslnými hraničními názory, za které lze na jedné straně považovat například tzv. parazitování živnostníků na zaměstnancích, podle kterého jsou živnostníci s ohledem na podnikatelské riziko zvýhodňováni až příliš oproti zaměstnancům nebo na straně druhé takové názory, které vyzdvihují jistotu sociální stability trvalého zaměstnaneckého poměru vyplývající ze zákoníku práce. Konečně i tato práce, která má za úkol především zhodnotit výši odvodových povinností OSVČ do státního rozpočtu v průběhu jejich činnosti s následnými „výběry“ v období stáří, využívá tohoto porovnání se skupinou zaměstnanců.

Zaměříme-li se na historický vývoj samostatné výdělečné činnosti u nás, v období mezi lety 1948 – 1989 se v souvislosti se samostatným podnikáním dá hovořit spíše o jeho útlumu, potlačování a následném vymizení, které bylo způsobeno socialistickým uspořádáním naší země. Toto období, ve kterém existovalo pouze státní nebo družstevní vlastnictví na úkor toho soukromého, skutečně neumožňovalo jakýkoliv podnikatelský záměr jednotlivce. V období 50. a 60. let byli OSVČ na základě tehdejších legislativních opatření postupně „zlikvidováni“. V průběhu 80. let můžeme hovořit o postupném uvolňování situace, jelikož bylo umožněno pracovníkům na základě povolení národního výboru poskytovat služby za úplatu, a to zejména v oblasti řemeslnické práce (nicméně tyto služby mohli vykonávat pouze vedle hlavního zaměstnání). Zásadním mylníkem byl pro OSVČ a celý podnikatelský sektor rok 1989, kdy byla novelizována Ústava ČSSR, došlo ke změně hospodářského zákoníku a vznikl zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání, který diametrálně změnil podmínky zdejšího podnikatelského prostředí. Nastartoval tak velký rozmach samostatné výdělečné činnosti, který s sebou v rámci privatizace nesl také pokles počtu státních podniků. Významné legislativní změny spojené zejména se zavedením DPH, pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění přinesl rok 1993. Následovalo uklidnění situace velkého rozmachu a tempo růstu podnikajících osob se v letech 1994 – 2003 ustálilo. Po roce 2004, kdy byly provedeny další legislativní změny nejen v souvislosti s povinnými odvody na sociální a zdravotní pojištění, ale také se vstupem ČR do Evropské unie počty OSVČ mírně klesaly, nicméně jejich význam pro ekonomiku země zůstal nezměněn.

V současném uspořádání můžeme sledovat především 2 hlavní skupiny OSVČ. První z nich jsou OSVČ, kteří vykonávají samostatnou výdělečnou činnost a zároveň vytváří pracovní místa, neboť vystupují v postavení zaměstnavatele. Druhou skupinou jsou tzv. samozaměstnaní, kteří samostatnou výdělečnou činnost vykonávají na vlastní účet a žádná další pracovní místa nevytvářejí. Dále můžeme při určitém zjednodušení skupinu OSVČ rozdělit podle předmětu podnikání, a to na živnostníky a řemeslníky, osoby, které vykonávají tzv. svobodná povolání, podnikatele v zemědělství a podnikatele v průmyslu a obchodu. Podle toho v jaké míře vykonávají OSVČ samostatnou činnost rozlišujeme OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost nebo vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zhodnotit současnou situaci sociálního zabezpečení osob samostatně výdělečně činných s ohledem na výši jejich starobního důchodu. Cílem je zobrazit hlavní aspekty sociálního a podnikatelského prostředí OSVČ, identifikovat metodické postupy v souvislosti s odvodovými povinnostmi do státního rozpočtu a zobrazit dopady výše odvodů na sociální pojištění na státní rozpočet a výši starobního důchodu OSVČ.

Tato situace je znázorněna především pomocí komparace odvodových povinností do systému sociálního zabezpečení v ČR pro skupiny OSVČ a zaměstnanců. V práci jsou sestaveny modely, které na základě míry daňové zátěže porovnávají současnou situaci uvedených skupin, ale také situaci v době, kdy bude osobám přiznán nárok na starobní důchod. V těchto modelech je uvažována také skupina pracovníků, kteří se účastní tzv. zastřené pracovního poměru a jsou zobrazeny dopady tohoto konání na státní rozpočet.

Dále jsou v práci identifikovány odvodové povinnosti do státního rozpočtu sledovaných skupin u ostatních členů Visegrádské skupiny. Na základě zjištěných výsledků a srovnání sociálních systémů jednotlivých zemí jsou zformulovány návrhy a doporučení pro zefektivnění systému sociálního zabezpečení v ČR.

2.2 Metodika

Výchozím bodem této práce je zejména pomocí metody deskripce vymezit teoretické podklady potřebné ke splnění cílu práce. Tyto podklady předkládá teoretická část práce, která je zpracována na základě studia odborné literatury, jednotlivých zákonů české legislativy a odborných elektronických zdrojů, přičemž jsou využity i aktuální informace na webových stránkách jednotlivých orgánů státní správy. Převážná část zdrojů je dostupná v českém jazyce, ale zejména pro charakteristiku sociálních systémů zemí Visegrádské čtyřky jsou využity cizojazyčné zdroje včetně e-mailové komunikace s tamními státními institucemi.

V teoretické části práce jsou popsány sledované skupiny poplatníků a pomocí metody komparace jsou identifikovány výhody či nevýhody, které jsou spojené s výkonem jednotlivých typů výdělečné činnosti. Dále je v této kapitole pomocí metody deskripce charakterizován systém sociálního zabezpečení, a to s důrazem na problematiku sociálního pojištění, která je pro tuto práci stěžejní. V souvislosti se zdravotním, důchodovým a nemocenským pojištěním jsou na základě analýzy odborných zdrojů zobrazeny metodické postupy pro odvody povinného pojistného. Zvláštní pozornost je přitom věnována konstrukci sta-

robního důchodu a proměnných veličin, ze kterých je odvozena jeho výše. Dále je součástí teoretické části práce také identifikace postupů poplatníků při zdaňování jejich příjmu. Tyto postupy se pro sledované skupiny poplatníků výrazně odlišují a jsou proto detailně popsány odděleně pro zaměstnance a OSVČ. Na základě těchto odlišností vyvstává společensky dlouhodobě sledovaný a nyní již zakázaný způsob výkonu výdělečné činnosti, a to švarcsystém, jehož definicí se zabývá další podkapitola teoretické části. V závěru teoretické části jsou pomocí deskriptivní metody identifikovány odvodové povinnosti do státního rozpočtu v ostatních zemích Visegrádské skupiny.

V první podkapitole praktické části jsou na základě analýzy teoretických poznatků sestaveny modely, které slouží pro následnou komparaci míry daňové zátěže příjmů jednotlivých skupin poplatníků. Modely jsou sestaveny na základě příjmových skupin sledovaných pracovníků. Tyto skupiny jsou stanoveny s ohledem na výsledky šetření Informačního systému o průměrném výdělku, který je součástí programu statistických šetření Českého statistického úřadu. Cílem stanovení několika příjmových skupin je především zobrazit odlišnou výši odvodových povinností sledovaných skupin poplatníků a míru daňové zátěže dosahovaných příjmů v souvislosti s následnými dopady na výši starobního důchodu. S použitím metody komparace jsou v rámci této podkapitoly tyto rozdíly zobrazeny a zároveň je vypočtena výše úspory osobních nákladů zaměstnavatele při účasti ve švarcsystému, která je spojená se ztrátou prostředků plynoucích do státního rozpočtu.

V další podkapitole praktické části jsou pomocí metody analýzy a syntézy předchozích výsledků a teoretických poznatků vypočteny výše starobních důchodů sledovaných skupin pracovníků v rámci jednotlivých příjmových skupin. Na základě komparace jejich výsledné výše jsou identifikovány hlavní rysy vývoje starobních důchodů pro každou skupinu pracovníků a zároveň jsou definovány příčiny rozdílného vývoje důchodů.

S ohledem na vypočtenou výši důchodu některých skupin se další část práce zabývá modelováním výše příspěvku na bydlení pro jednotlivé příjmové skupiny pracovníků. Na základě analýzy metodických postupů identifikovaných v teoretické části práce a vlastních výpočtů výše starobních důchodů je zobrazena možnost vzniku nároku na tuto dávku, popřípadě její konkrétní výše, která je výrazně ovlivněna obecnými předpoklady modelu.

Na základě analýzy dosažených výsledků praktické části a s pomocí komparace sociálních systémů ostatních zemí Visegrádské skupiny se systémem České republiky jsou navržena doporučení pro změny současného systému odvodových povinností jednotlivých skupin pracovníků. Tyto návrhy a doporučení by měly vést k zefektivnění výběru prostředků do státního rozpočtu a snížení rozdílů odváděných částek mezi skupinami pracovníků.

3 Teoretická část

V této části práce jsou vymezeny hlavní teoretické poznatky, které se týkají především podnikatelského a legislativního prostředí zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných v České republice. Jsou zde charakterizovány jednotlivé skupiny ekonomických subjektů, popsány hlavní rysy systému sociálního zabezpečení a identifikovány metodické postupy v souvislosti s plněním odvodových povinností jednotlivých skupin do státního rozpočtu. Jako hlavní prameny pro tuto část práce jsou mimo odborné literatury použity také jednotlivé zákony českého právního rámce a internetové zdroje orgánů české i zahraniční legislativy.

3.1 Zaměstnanec

Zaměstnanec, jako jednoho z účastníků pracovně právního vztahu, popisuje Zákoník práce v § 6 jako *fyzickou osobu, která se zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu*. Hlavními znaky závislé práce je podle Janků (2010) především vztah podřízenosti zaměstnance zaměstnavateli, ale také skutečnost, že zaměstnanec vykonává práci osobně a na základě pokynů zaměstnavatele. Za závislou práci, která je vykonávána v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, na jeho náklady a zodpovědnost, náleží zaměstnanci mzda, plat nebo odměna. Za nejběžnější pracovněprávní vztah je považován pracovní poměr, přičemž mezi základní pracovněprávní vztahy řadí Soušková (2008) také dohody o práci konané mimo pracovní poměr (například dohody o provedení práce či dohody o pracovní činnosti).

3.2 Osoba samostatně výdělečně činná

Není jednoduché pojem osoba samostatně výdělečně činná v české legislativě jednoznačně definovat. Každý zákon ho definuje odlišně a mnohdy se ani nese- tkáme přímo s pojmem OSVČ.

Průša (2013) rozděluje OSVČ s ohledem na právní vymezení jejich ekonomické aktivity do 3 základních skupin:

- **živnostníci a řemeslníci** (řemesla, obchodní činnost, ubytovací a rekreační služby upravené živnostenským zákonem)
- **zemědělci** (rodinné zemědělské farmy, rybářství a lesní hospodářství, podnikající podle zemědělského zákona)
- **svobodná povolání** (lékaři, auditoři, tlumočníci, sportovci, kde činnost upravují příslušné právní normy)

Podle zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění je osoba samostatně výdělečně činná charakterizovaná jako osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost nebo při ní spolupracuje, ukončila povinnou školní docházku a dosáhla věku alespoň 15 let.

Občanský zákoník hovoří o OSVČ jako o podnikateli, který *samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.*

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění považuje za OSVČ fyzickou osobu, které plynou příjmy z podnikání a ze samostatné výdělečné činnosti podle zákona o dani z příjmů (kromě osob s příjmy z autorské činnosti, které jsou samostatným základem daně z příjmů a zdaňují se zvláštní sazbou daně).

Pro českou legislativu je také podstatné (zejména pro potřeby výpočtu pojistného), v jaké míře OSVČ vykonává svoji činnost. Od roku 2004 proto rozlišujeme samostatnou činnost na **hlavní** a na **vedlejší samostatnou výdělečnou činnost**. Zichová (2008) považuje samostatnou výdělečnou činnost za vedlejší, pokud OSVČ v kalendářním roce:

- vykonávala zaměstnání
- měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod
- měla nárok na rodičovský příspěvek nebo na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na pomoci jiné osoby
- vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách ČR, pokud nejde o vojáky z povolání
- byla nezaopatřeným dítětem, které se soustavně připravovalo na budoucí povolání

Vzhledem k obsáhlosti tématu této práce, bude v dalším textu uvažována pouze OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost, která je v zákoně vymezena negativně. Podle zákona o důchodovém pojištění se o hlavní samostatnou výdělečnou činnost jedná, pokud není samostatná činnost považována za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.

Celkový počet osob samostatně výdělečně činných v průběhu let zobrazuje následující tabulka.

Tab. 1 Počet OSVČ 1998 – 2015

Rok	1 998	1 999	2 000	2 001	2 002	2 003
Počet OSVČ	865 637	909 604	947 844	964 554	983 336	998 520
Rok	2 004	2 005	2 006	2 007	2 008	2 009
Počet OSVČ	945 508	910 829	903 944	917 984	917 984	955 659
Rok	2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015
Počet OSVČ	977 069	1 001 764	994 088	977 228	972 356	975 952

Zdroj: ČSSZ, 2015a

3.3 Živnost

Jelikož živnostníci tvoří jednu z hlavních skupin OSVČ v České republice, je žádoucí přiblížit si pojem „živnost“, její druhy a podmínky provozování s ní spojené.

Živnostenský zákon vymezuje **živnost** v § 2 jako *soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem*. Živnost může provozovat fyzická nebo právnická osoba, splní-li podmínky stanovené tímto zákonem. Janků (2010) uvádí všeobecné podmínky provozování živnosti fyzickými osobami, kterými jsou **plná svéprávnost** a **bezúhonnost**. Dále jsou v některých případech pro živnostníky stanoveny zvláštní podmínky provozování živnosti, kterými jsou **odborná nebo jiná způsobilost** (např. určité vzdělání, praxe v oboru). Živnost lze provozovat pouze na základě **živnostenského oprávnění** vydaného živnostenským úřadem (dále jen ŽÚ). Toto oprávnění je zásadně vázáno na osobu podnikatele, nelze ho tedy převádět na jinou osobu či subjekt. Existují výjimky tohoto převodu, a to například jedná-li se o pokračování živnosti v případě úmrtí podnikatele. Zisk živnostenského oprávnění se liší zejména podle druhu živnosti, kterou chce podnikatel provozovat.

Druhy živností rozděluje Dalecký (2014) na **ohlašovací a koncesované**. Jestliže se podnikatel rozhodne vykonávat ohlašovací živnost, vzniká jeho živnostenské oprávnění dnem ohlášení živnosti na ŽÚ nebo pozdějším dnem, který je v ohlášení uveden jako den vzniku živnostenského oprávnění.

Mezi **ohlašovací živnosti** řadíme:

1. živnosti řemeslné

- např. řeznictví a uzenářství, hodinářství, kovářství, kadeřnictví, pekařství

- pro vykonávání této živnosti se prokazuje odborná způsobilost, a to doklady o ukončení vzdělání, získání odborné kvalifikace nebo vykonání šestileté praxe v oboru

2. živnosti vázané

- např. oční optika, vedení účetnictví, provoz autoškoly, zeměměřičské činnosti
- odbornou způsobilost je nutno doložit doklady o ukončení vzdělání, získání odborné kvalifikace nebo vykonání praxe v oboru
- většina těchto živností se dále řídí speciálními zákony v daném oboru

3. živnosti volné

- např. velkoobchod a maloobchod, výroba strojů a zařízení, ubytovací služby, fotografické služby
- není vyžadována odborná ani jiná způsobilost, pro zisk živnostenského opatření je nutné splnit pouze všeobecné podmínky

V případě **koncesovaných živností** nelze podle Zichové (2008) živnostenské oprávnění nabýt pouze ohlášením, ale podnikatel musí požádat ŽÚ o vydání koncese. Dále jsou stanoveny vyšší nároky na odbornou a jinou způsobilost, kterou je nutno doložit doklady, jejichž specifikaci uvádí příloha živnostenského zákona. Živnostenské oprávnění pak vzniká dnem, kdy nabude rozhodnutí o udělení koncese právní moci. Mezi koncesované živnosti řadíme např. provoz cestovní kanceláře, provádění veřejných dražeb, ostrahu majetku a osob.

3.4 Zaměstnanec versus OSVČ

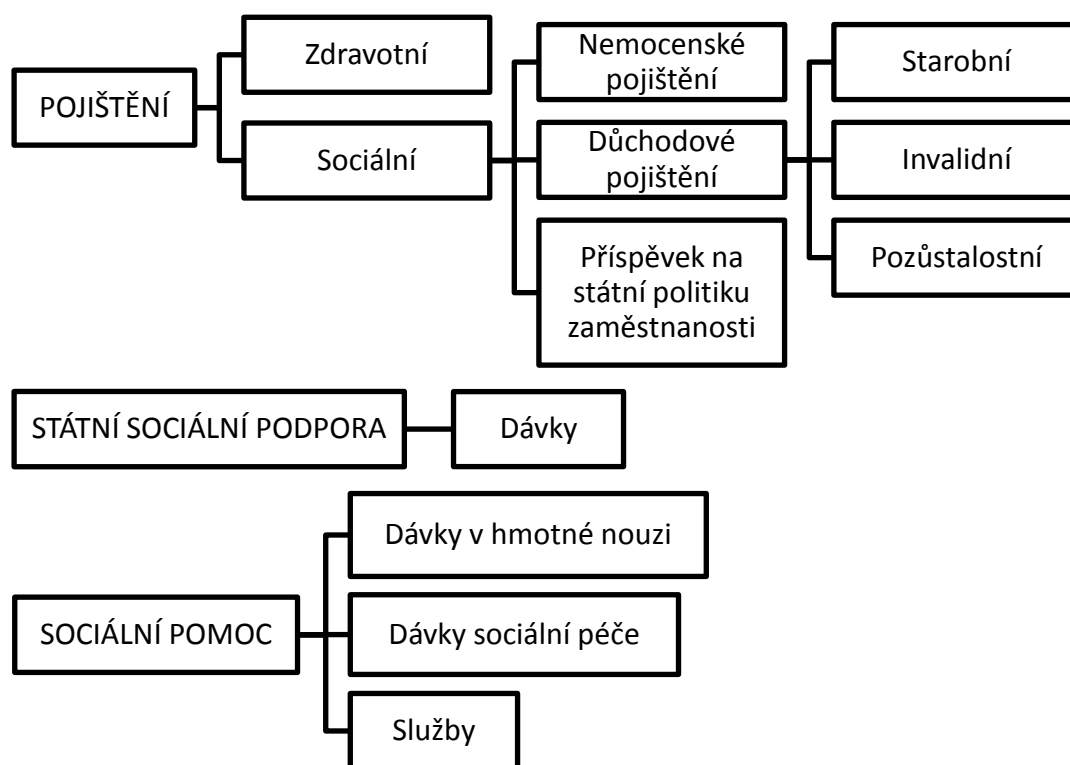
V souvislosti s legislativním rámcem jednotlivých druhů výdělečné činnosti jsou s každým typem činnosti spojené výhody a nevýhody, které dávají prostor zmiňovaným srovnávacím debatám. Zásadním rozdílem mezi zaměstnanci a OSVČ je nejčastěji uváděno podnikatelské riziko, kterému z uvedených skupin čelí pouze OSVČ, protože na straně zaměstnaneckého poměru tomuto riziku čelí zaměstnavatel. Zaměstnanec si na rozdíl od OSVČ nemusí obstarávat zakázky, práci dostane zadanou od zaměstnavatele a k ní také potřebné nástroje a materiál, který si OSVČ musí zajistit z vlastních prostředků. Zaměstnanci navíc náleží za práci předem sjednaná mzda, jejíž výše je předem určená v pracovní smlouvě, naproti tomu OSVČ si většinou nemusí být jistá výší svého výdělku. Stejně tak nemá OSVČ nárok na výpovědní lhůtu, případné odstupné, dovolenou a jak bude popsáno v dalším textu, i podmínky nemocenského pojištění jsou výhodnější pro zaměstnance. Na druhou stranu je ale OSVČ na rozdíl od zaměstnance svobodnou jednotkou, nevznikají jí žádné povinnosti z titulu závislé práce, je nezávislá ve svém rozhodování a je jí tím umožněna větší míra seberealizace. Zásadní výhodou OSVČ, která bude dále detailně rozebrána, je nárok na odpočet paušál-

ních výdajů od dosažených příjmů, což jí umožňuje snižovat daňový a vyměrovací základ pro účely povinných odvodů do státního rozpočtu.

3.5 Sociální zabezpečení v ČR

Stěžejní problematikou této práce je oblast sociálního zabezpečení. Sociální zabezpečení je součástí sociální politiky každého státu. Nečadová (2015) jej charakterizuje jako soubor institucí, zařízení a opatření, které mají za úkol předcházet, zmírňovat a odstraňovat následky sociálních událostí občanů. Zichová (2008) zmiňuje, že jsou v rámci sociálního zabezpečení kryty jak krátkodobé události (např. pracovní neschopnost, mateřství), tak události dlouhodobé, respektive trvalé (např. stáří, invalidita). Zároveň je v rámci sociálního zabezpečení poskytována sociální péče, kdy určitá skupina občanů není schopna zajistit si prostředky sama a stát přispívá formou dávek a příspěvků.

Obecně můžeme strukturu sociálního zabezpečení znázornit následujícím schématem:

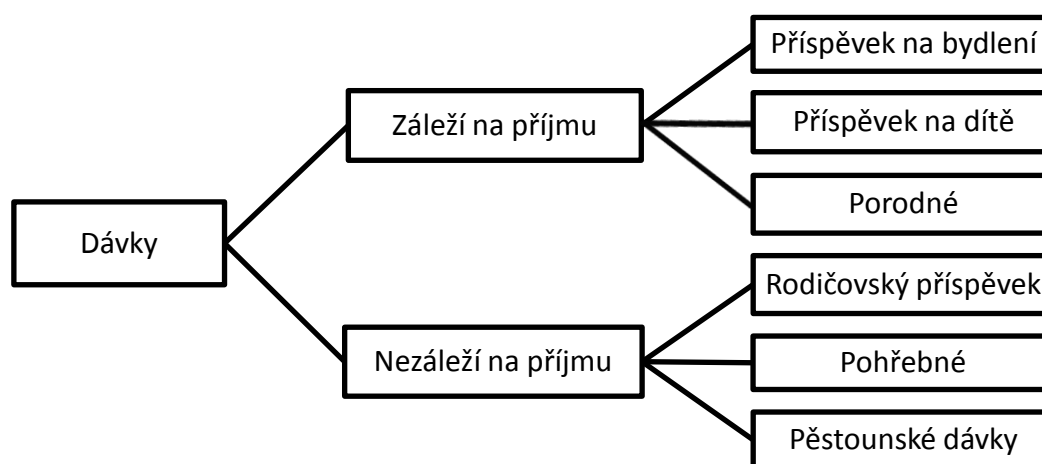
Obr. 1 Schéma sociálního zabezpečení

Zdroj: Nečadová, 2015

Sociální zabezpečení je tedy rozděleno do tří pilířů: sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Každý z těchto pilířů řeší odlišné sociální situace. Co se týče systému **sociálního pojištění**, Nečadová (2015) jej popisu-

je jako systém, v rámci kterého jsou řešeny takové sociální situace, na které se občan může předem připravit (pojistit) formou odložení části své dnešní spotřeby na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace. Jak je z obrázku 1 zřejmé, v rámci sociálního zabezpečení je pojištění v ČR rozděleno na zdravotní a sociální pojištění. Krebs (2002) dodává, že jednotlivé subsystémy jsou financovány z povinných plateb pojistného na sociální pojištění, kterým podléhají zaměstnanci, zaměstnavatelé, OSVČ a v některých případech i stát. Jelikož je sociální pojištění stěžejní problematikou této práce, podrobněji se mu bude věnovat samostatná kapitola.

V rámci **systému státní sociální podpory**, jakožto druhého pilíře sociálního zabezpečení, jsou řešeny takové sociální situace, ve kterých je žádoucí podpořit rodinu, a to zejména rodinu s dětmi. Tröster (2013) charakterizuje státní sociální podporu jako státem organizovanou sociální solidaritu, jejímž úkolem je stírat rozdíly mezi rodinami bezdětnými a rodinami s dětmi a také mezi rodinami s nižšími a vyššími příjmy. Strukturu jednotlivých dávek státní sociální podpory, které jsou financovány ze státního rozpočtu, znázorňuje obrázek 2:

Obr. 2 Státní sociální podpora

Zdroj: Nečadová, 2015

Z obrázku je zřejmé, že poskytnutí jednotlivých dávek závisí na výši příjmu rodiny (např. příspěvek na bydlení), který se testuje na základě jejich výše v minulém kalendářním čtvrtletí, nebo se příjmy nezjišťují (např. rodičovský příspěvek).

Pro účely této práce je stěžejní zejména **příspěvek na bydlení**, který je poskytován na náklady spojené s bydlením, a to rodinám s nezaopatřenými dětmi, rodinám bezdětným či jednotlivcům, pokud na něj mají nárok v závislosti na výši příjmu. Tröster (2013) uvádí, že tato koncepce příspěvku na bydlení je

založena na principu, kde každá rodina nebo osoba může na náklady bydlení vynaložit pouze část svých příjmů. Přičemž se za sociálně únosné považuje výdej na náklady spojené s bydlením ve výši 30 %, v Praze 35 % svých příjmů. Za náklady na bydlení se považuje nájemné, služby a energie, odpady, vytápění, vodné a stočné. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který má v tomto bytě nahlášené trvalé bydliště. Jeho náklady na bydlení musí tedy přesahovat zmíněných 30 %, popř. 35 % jeho příjmů a zároveň tato částka nesmí přesahovat stanovenou výši normativních nákladů. Jak upřesňuje Chváralová (2012), vláda každoročně stanovuje výši těchto nákladů, a to na základě sdělení Českého statistického úřadu o imputovaném nájemném (v případě, že se jedná o družstevní byty nebo byty v osobním vlastnictví), nebo na základě nárůstu nájemného a změn spotřebitelských indexů pro část nákladů na bydlení (v případě nájemních bytů). Výše normativních nákladů pro rok 2015 uvádí následující tabulky č. 2 a 3:

Tab. 2 Normativní náklady – bydlení v nájmu

Počet osob	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce [Kč]				
	Praha	Více než 100 000	Od 50 000 do 99 999	Od 10 000 do 49 999	Do 9 999
1	7 623	6 052	5 767	4 913	4 730
2	10 957	8 807	8 417	7 249	6 998
3	14 903	12 092	11 581	10 053	9 726
4 a více	18 674	15 283	14 668	12 825	12 430

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2015a

Tab. 3 Normativní náklady – družstevní byty a byty v osobním vlastnictví

Počet osob	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce [Kč]				
	Praha	Více než 100 000	Od 50 000 do 99 999	Od 10 000 do 49 999	Do 9 999
1	4 409	4 409	4 409	4 409	4 409
2	6 588	6 588	6 588	6 588	6 588
3	9 159	9 159	9 159	9 159	9 159
4 a více	11 676	11 676	11 676	11 676	11 676

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2015a

Normativní náklady v tabulkách jsou propočítané na přiměřené velikosti bytů vzhledem k počtu osob, které v nich trvale bydlí. Výše těchto nákladů je v případě nájemních bytů také odvislá od polohy bytu, konkrétně velikosti obce, ve které se byt nachází.

Pokud jsou tedy náklady na bydlení nižší než dané normativy, náleží rodině příspěvek na bydlení ve výši rozdílu stanovených normativů a 30 % (v Praze 35 %) rozhodného příjmu rodiny (Nečadová, 2015).

Posledním pilířem sociálního zabezpečení je oblast **sociální pomoci**. V rámci tohoto pilíře se řeší takové sociální situace, které nedokáže občan vyřešit sám ani s pomocí rodiny. Systém sociální pomoci by měl podle Trösterera (2013) plnit dvě základní funkce. Měl by předcházet vzniku chudoby občana a také jeho sociálnímu vyloučení. Pokud tyto skutečnosti již nastanou, úkolem sociální pomoci je alespoň zmírňovat jejich dopady a pomáhat začleňovat zpět do společnosti sociálně vyloučené občany. Oblast sociální pomoci je financována státem, případně nestátními neziskovými organizacemi či jinými dobrovolnými příspěvků.

Jak naznačuje obrázek 2, občanům jsou poskytovány dávky v hmotné nouzi, dávky sociální péče nebo sociální služby. Mnoho teoretických zdrojů v oblasti sociální pomoci stírá rozdíly mezi uvedenými kategoriemi nebo je naopak kategorizuje podrobněji, nicméně pro účely této práce je stěžejní oblast poskytující dávky v hmotné nouzi, která je považována za samostatnou kategorii u většiny zdrojů. Pojem **hmotná nouze** není možné jednoznačně vymezit. Například Beck (2012) ji popisuje jako situaci, kterou je možno charakterizovat nedostatkem prostředků k uspokojení základních životních potřeb, přičemž nejde pouze o nedostatek finančních prostředků, ale také věcí nebo služeb, které osoba potřebuje ke svému životu. Chvátalová (2012) uvádí, že se při stanovení stavu hmotné nouze často vychází z částek životního a existenčního minima, ale zároveň se sociální a majetkové poměry osoby, která žádá o dávku, posuzují vzhledem k těmto poměrům dalších osob (jejich okruh stanovuje zákon o životním a existenčním minimu).

Mezi opakované dávky pomoci v hmotné nouzi řadíme **doplatek na bydlení** a **příspěvek na živobytí**. Jednorázovou dávkou je potom **mimořádná okamžitá pomoc**, která v této práci nebude podrobněji rozebrána (Beck, 2012). V souvislosti s těmito dávkami je nezbytné přiblížit si také pojmy životní a existenční minimum, které jsou s oblastí sociální pomoci úzce spojené. Jak uvádí Nečadová (2015): „Životní minimum představuje minimální peněžní příjmy, které jsou nezbytné pro zajištění výživy a k uspokojení ostatních základních potřeb člověka“. Naproti tomu existenční minimum je považováno za *minimální hranici peněžních příjmů sloužící k zajištění nezbytné výživy a ostatních základních potřeb člověka na úrovni umožňující přežití*. Důležité je zmínit, že životní ani existenční minimum v sobě nezahrnuje náklady na bydlení. Částka existenčního minima je stanovena od roku 2012 na 2 200 Kč za měsíc. Částky měsíčního životního minima předkládá následující tabulka:

Tab. 4 Životní minimum

Osoba v domácnosti	Částka životního minima [Kč]
Jednotlivec	3 410 Kč
1. dospělá osoba v domácnosti	3 140 Kč
2. a další dospělá osoba v domácnosti	2 830 Kč
Nezaopatřené dítě:	
do 6 let	1 740 Kč
6 až 15 let	2 140 Kč
15 až 26 let	2 450 Kč

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2015b

Co se týče jednotlivých dávek sociální pomoci, přiznání nároku na ně podléhá nejen testování celkových majetkových a sociálních poměrů, ale na rozdíl od pilíře státní sociální podpory se zde hodnotí také aktivní snaha žadatele zajistit si základní životní potřeby.

Nárok na **příspěvek na živobytí** má podle Chvátalové (2012) osoba, pokud její příjem (a příjem společně posuzovaných osob, např. manželky) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky na živobytí a zároveň si tento příjem nemůže zvýšit (např. s ohledem na věk nebo zdravotní stav). Částka na živobytí je stanovována s ohledem na snahu jednotlivce zvýšit si příjem vlastním přičiněním (např. prodejem majetku, uplatněním pohledávek...) a dostat se ze stavu hmotné nouze. Její konstrukce spočívá v připočítávání dalších částek k existenčnímu minimu až do výše životního minima (ale i nad tuto hranici). Výše příspěvku na živobytí tedy potom činí rozdíl mezi částkou na živobytí osoby a jejím příjmem (v případě společně posuzovaných osob se jedná o rozdíl součtů jednotlivých částek každé osoby).

Co se týče **doplatku na bydlení**, nárok na něj je podmíněn přiznáním příspěvku na živobytí. Na doplatek na bydlení má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který byt užívá a jehož příjem by po úhradě přiměřených nákladů na bydlení (snížených o příspěvek na bydlení z druhého pilíře) nedosahoval jeho částky na živobytí (popř. součtu těchto částek v případě společně posuzovaných osob). Pokud osobě není přiznán příspěvek na živobytí, Beck (2012) uvádí, že i přesto může být doplatek na bydlení přiznán, a to s tím rozdílem, že částka na živobytí je ve výpočtu nahrazena částkou existenčního minima.

3.6 Sociální pojištění

Pro účely této práce nás bude nejvíce zajímat problematika sociálního pojištění. Sociální pojištění jako pilíř systému sociálního zabezpečení se dělí na zdravotní a sociální pojištění, které zahrnuje především důchodové a nemocenské pojiště-

ní. V následujících podkapitolách budou charakterizovány jednotlivé systémy pojištění, jejich účastníci a zejména konstrukce jednotlivých vyměřovacích základů pro výpočet pojistného.

3.6.1 Zdravotní pojištění

Veřejné zdravotní pojištění bylo v České republice zavedeno v letech 1992 – 1993, čímž nahradilo tehdejší státní systém zabezpečení zdravotní péče, který byl financován určitou procentní sazbou hrubého domácího produktu (Arnoldová, 2012). Jeho dnešní podobu upravuje zejména zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění (dále ZVZP), který byl již několikrát novelizován.

Červinka (2015) charakterizuje zdravotní pojištění jako zákonné pojištění, které částečně nebo zcela hradí zdravotní péči s cílem zachovat nebo zlepšit zdravotní stav pojištěnců. Zdravotní péče je zdravotnímu zařízení nebo lékaři hrazena zdravotní pojišťovnou, u které je pojištěnec pojištěn.

Zdravotní pojištění je tedy povinné pro všechny pojištěnce a jak uvádí Němec (2008), neexistuje možnost z něj vystoupit, nicméně je možné systém přerušit například při dlouhodobém pobytu v cizině. Mezi pojištěnce řadí především všechny osoby s trvalým pobytem na území ČR a cizince pracující u zaměstnavatele se sídlem v ČR. Arnoldová (2012) dodává, že zdravotní péče je také poskytnuta cizincům, kterým na základě mezinárodních smluv a předpisů Evropské unie je k jejich zdravotnímu pojištění příslušná Česká republika.

Mezi pojištěnce tedy řadíme (Zichová, 2008):

- **zaměstnance**
  - pokud jim plynou příjmy ze závislé činnosti
- **OSVČ**
- **osoby bez započitatelných příjmů**
  - osoby s trvalým pobytem na území ČR, které nejsou zaměstnanci, ani OSVČ, ani za ně zdravotní pojištění neplatí stát (např. ženy v domácnosti, pracující pouze na dohody o provedení práce, studenti starší 26 let)
- **státní pojištěnci**
  - osoby, za které pojistné hradí stát (např. nezaopatřené děti, důchodci, příjemci rodičovského příspěvku, osoby na mateřské a rodičovské dovolené)

Základ a sazba pojistného

Každá z výše uvedených skupin pojištěnců má stanoven odlišný základ pojistného na zdravotní pojištění. Pro všechny skupiny pojištěnců stanovuje zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění minimální zá-

klady pojistného, ze kterých je pojištěnec povinen odvést pojistné. Rozhodné období, ze kterého se zjišťuje základ pojistného, je shodné pro zaměstnance, osoby bez započitatelných příjmů a státní pojištěnce a je jím kalendářní měsíc. U OSVČ je rozhodným obdobím kalendářní rok, měsíčně však odvádí zálohy, které jsou zúčtovány po skončení zdaňovacího období, kdy má OSVČ povinnost podat Přehled o příjmech a výdajích a úhrnu záloh na pojistné.

Společná sazba pro všechny skupiny pojištěnců činí 13,5 % ze základu pojistného. Jak uvádí Němec (2008), v konstrukci zdravotního pojištění je tedy uplatňován princip solidarity bohatších s chudšími, kdy osoby s vyššími příjmy přispívají do systému více. Do roku 2014 byla tato solidarita omezována zavedením maximálních vyměřovacích základů na zdravotní pojištění, a to jak pro OSVČ, tak pro zaměstnance. Ty byly však s platností od 1.1.2015 (VZP, 2014) zrušeny a pojistné se tedy opět platí z celého vyměřovacího základu.

Základy pojistného popisuje Kukalová (2014) pro jednotlivé skupiny pojištěnců. Pro **zaměstnance** je základem pojistného dílčí základ daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků. Minimální základ pojistného pro zaměstnance je představován minimální mzdou, která je pro rok 2015 stanovena na 9 200 Kč, v případě poživatelů invalidního důchodu činí 8 000 Kč. (MPSV, 2015) Za zaměstnance odvádí pojistné ve výši 13,5 % z vyměřovacího základu zaměstnavatel. Zaměstnanci srazí z platu jednu třetinu této částky (4,5 %) a zbývající dvě třetiny (9 %) uhradí zaměstnavatel ze svých prostředků.

Pro **OSVČ** je základem pojistného dílčí základ daně z příjmů fyzických osob z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti. Minimální základ pojistného je stanoven na dvanáctinásobek průměrné mzdy. U **osob bez započitatelných příjmů** je stanoven základ pojistného stejně jako u zaměstnanců na minimální mzdu a za **státní pojištěnce** odvádí stát pro rok 2015 pojistné ze základu 6 259 Kč.

Výše zmíněný princip solidarity, který je uplatňován na základě rovné sazby pojistného, je tak zjevně omezován minimálními vyměřovacími základy. Nicméně větší nerovnost mezi skupinami je evidentní při pohledu na základ pojistného pro státní pojištěnce a pro ostatní skupiny. Jedná se o médii často diskutované téma, které se zabývá otázkou, proč stát za státní pojištěnce neodvádí plnohodnotné pojistné (nebo alespoň minimální pojistné, které je odváděno z minimální mzdy)? Pojistné vybrané od výdělečně činných osob významně převyšuje jejich úhrady zdravotní péče. Jak uvádí Němec (2008), tito pojištěnci zaplatí asi 76 % příjmů zdravotního pojištění, ale na úhradách zdravotní péče využijí přibližně 40 %. Nicméně pokud by měl stát platit plnohodnotné pojistné, musel by podle Němce platit dvakrát více než dosud. V tomto případě by bylo veřejné zdravotní pojištění z velké části závislé na státním rozpočtu, což by mohlo vyvolat pochybnosti, zdali není jednodušším řešením financování zdravotnictví ze všeobecných daní.

3.6.2 Sociální pojištění

Sociální pojištění zabezpečuje jedince při takových sociálních událostech, jako jsou nemoc, invalidita nebo například mateřství. Stejně jako zdravotní pojištění, je sociální pojištění zákonným pojištěním a je založeno na principu solidarity, tedy rovnoměrném sdílení rizika všemi pojištěnci.

Orgánem pověřeným výkonem státní správy v oblasti sociálního pojištění je Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), která je podřízenou organizací Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Je způsobilá například pro výběr pojistného, rozhodnutí o dávkách důchodového pojištění, vydávání zákonných tiskopisů, řídí a kontroluje činnost okresních správ sociálního zabezpečení apod. (ČSSZ, 2015b).

Jak je zřejmé z obrázku 1, sociální pojištění je rozděleno na důchodové a nemocenské pojištění, které bude v následujícím textu přiblíženo.

Důchodové pojištění

Důchodové pojištění je důležitým článkem sociálního zabezpečení, jelikož se určitým způsobem dotýká každého občana. Důchodové pojištění je typem sociálního pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele. Současné uspořádání důchodového systému začalo vznikat v 90. letech minulého století, kdy postupné přijímání jednotlivých reforem bylo završeno přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, kterým je tato oblast upravována dodnes. Další významnou součástí legislativní úpravy důchodového pojištění je také zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení.

Od roku 1996 je podle Kukulové (2014) základní **důchodové pojištění** založeno na těchto **principech**:

- **sociální solidarita**
- **průběžné financování**
- **system povinný** pro všechny ekonomicky aktivní osoby
- umožnění **dobrovolné účasti** v systému
- systém poskytuje **náhradu příjmu** v případě **vzniku sociální události**
- systém je **dávkově definovaný** – konstrukce výpočtu je dvousložková (základní + procentní výměra)
- systém je **jednotný** – např. pro cizince ze třetích zemí platí stejné podmínky jako pro ostatní pojištěnce (zde existuje určitá odchylka pro OSVČ, která se týká způsobu stanovení vyměřovacího základu pro pojistné)
- systém je **dynamický** – prvky konstrukce výpočtu se každoročně „automaticky“ upravují s přihlédnutím k ekonomickému vývoji

Okruh pojištěnců a podmínky účasti na pojištění

Jak již bylo uvedeno výše, důchodové pojištění je povinné pro všechny ekonomicky aktivní osoby. Účastní pojištění jsou tedy jak zaměstnanci v pracovním poměru, tak zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti či dohody o provedení práce, stejně tak osoby samostatně výdělečně činné, soudci, poslanci, příslušníci státních orgánů atd. Zároveň mohou být účastní pojištění též osoby starší 18 let, které dobrovolně podaly přihlášku k účasti na pojištění. Jedná se např. o uchazeče o zaměstnání, studenty středních nebo vysokých škol.

Podmínky účasti **zaměstnanců** a dalších skupin vykonávající pracovní činnost jsou podle zákona o důchodovém pojištění vymezeny zejména účastí na nemocenském pojištění. V případě, že zaměstnanec vykonává více zaměstnání (s výjimkou výkonu jednatele a zároveň společníka stejné společnosti), jeho účast na důchodovém pojištění se posuzuje samostatně v každém tomto právním vztahu. Na rozdíl od zdravotního pojištění, zde není účast na pojištění vázána na trvalém pobytu na území ČR.

OSVČ pro účast na důchodovém pojištění musí podle Kahouna (2009) vykonávat samostatnou výdělečnou činnost (nebo při ní alespoň spolupracovat), dosahovat věku alespoň 15 let a musí mít ukončenou povinnou školní docházku. OSVČ je účastna pojištění v těch kalendářních měsících, ve kterých vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost. Může být důchodově pojištěna i v případě výkonu vedlejší samostatné výdělečné činnosti, ale příjmy z této činnosti musí dosahovat alespoň tzv. rozhodné částky. Tato částka činí pro rok 2015 63 865 Kč a platí při výkonu vedlejší činnosti po celý kalendářní rok (ČSSZ, 2015c). Pokud OSVČ nevykonává vedlejší samostatnou výdělečnou činnost po celý kalendářní rok, rozhodná částka se snižuje o jednu dvanáctinu za každý kalendářní měsíc, ve kterém tato činnost nebyla vykonávána. OSVČ je účastna pojištění jen jednou, i když vykonává několik samostatných výdělečných činností.

Druhy důchodů

Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto důchody (Tröster, 2013):

- **starobní**
- **invalidní**
  - pro invaliditu I. stupně
  - pro invaliditu II. stupně
  - pro invaliditu III. stupně
- **pozůstalostní**
  - vdovský nebo vdovecký
  - sirotčí

Konstrukce výpočtu starobního důchodu

Tato práce se zabývá výhradně starobními důchody, a proto je na místě přiblížit si konstrukci jejich výpočtu. Konstrukce důchodu bývá předmětem mnoha legislativních změn, ale i přesto v ní najdeme základní faktory, které se v čase příliš nemění. Základem výpočtu je určitý vyměřovací základ, rozhodné období a koeficient nárůstu vyměřovacího základu.

Obecně se výše důchodu skládá ze **základní výměry**, která je stanovena pevnou částkou a pro rok 2015 činí 2 400 Kč měsíčně, a z **procentní výměry**, která je stanovena individuálně procentní sazbou z **výpočtového základu**. Pokud není pracovník účasten důchodového spoření, činí procentní výměra za každý celý rok doby pojištění 1,5 % výpočtového základu měsíčně. V případě účasti na důchodovém spoření je tato procentní výměra snížena na 1,2 % výpočtového základu. Procentní výměra činí v roce 2015 nejméně 770 Kč měsíčně (ČSSZ, 2015d).

Výpočtový základ se stanoví podle Kahouna (2009) z **osobního vyměřovacího základu**, který je definován jako měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období. Tyto **roční vyměřovací základy** představují úhrny vyměřovacích základů (zjednodušeně hrubých příjmů) pojištěnce za jednotlivé kalendářní roky, vynásobené koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu, díky kterému dochází *k určitému zrealnění příjmů dosažených v minulosti na úroveň příjmů dosahovaných v roce přiznání důchodu*. **Rozhodné období** pro stanovení osobního vyměřovacího základu začíná kalendářním rokem bezprostředně následujícím po roce, v němž pojištěnec dosáhl 18 let věku, a končí kalendářním rokem, který bezprostředně předchází roku přiznání důchodu. Do tohoto období se nezapočítají **tzv. vyloučené doby**, mezi které řadíme např. dobu pracovní neschopnosti, dobu studia, dobu výkonu vojenské služby (pokud se nejedná o vojáky z povolání)...

Osobní vyměřovací základ se tedy vypočítá jako podíl úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období, vynásobený koeficientem 30,4167 (který představuje průměrný počet dní v kalendářním měsíci) a součtu kalendářních dnů za rozhodné období, snížených o vyloučené doby. Pro výpočet osobního vyměřovacího základu je možné použít následující vzorec:

$$OVZ = \frac{\text{úhrn ročních vyměřovacích základů}}{\text{součet kalendářních dnů za rozhodné období} - \text{vyloučené doby}} \times 30,4167$$

Osobní vyměřovací základ do výpočtového základu nevstupuje celý, ale je snižován redukčními hranicemi, které jsou určovány procentními sazbami průměrné mzdy. **Redukční hranice** pro rok 2015 jsou stanoveny následovně:

Tab. 5 Redukční hranice starobního důchodu pro rok 2015

Redukční hranice	Částky [Kč]	Zápočet
I.	do 11 709 Kč	100%
II.	nad 11 709 Kč do 106 444 Kč	26%
III.	nad 106 444 Kč	nepřihlíží se

Zdroj: ČSSZ, 2015e

Po výpočtu výpočtového základu tedy můžeme sestavit **základní rovnici** pro výpočet výše starobního důchodu pro poplatníka, který se neúčastní důchodového spoření:

$$SD = ZV + \left(T \times VZ \times \frac{1,5}{100} \right)$$

kde SD výše starobního důchodu
 ZV základní výměra
 T celkový počet let doby pojištění
 VZ výpočtový základ

Pokud pracovník i po nároku na starobní důchod vykonává výdělečnou činnost, má podle Chvátalové (2012) k dispozici 3 možnosti zvýšení důchodu:

1. Pokud pracovník nepobírá starobní důchod, zvyšuje se procentní výměra o 1 % výpočtového základu, a to za každých 90 odpracovaných kalendářních dní. Výdělečná činnost se započítá, pokud byla vykonávána po 30. červnu 2001. Vzorec výpočtu důchodu potom vypadá následovně:

$$SD = ZV + \left(T \times VZ \times \frac{1,5}{100} \right) + \left(T_{90} \times VZ \times \frac{1}{100} \right)$$

kde SD výše starobního důchodu
 ZV základní výměra
 T celkový počet let doby pojištění
 VZ výpočtový základ
 T₉₀ počet odpracovaných časových období v délce 90 dní

2. Pokud pracovník pobírá starobní důchod v poloviční výši, zvyšuje se procentní výměra o 1 % výpočtového základu, a to za každých 180 odpracovaných kalendářních dní. Časové období výdělečné činnosti se započítává až po roce 2009 a výše důchodu se v tomto případě vypočte:

$$SD = ZV + \left(T \times VZ \times \frac{1,5}{100} \right) + \left(T_{180} \times VZ \times \frac{1,5}{100} \right)$$

kde SD výše starobního důchodu
 ZV základní výměra
 T celkový počet let doby pojištění

VZ výpočtový základ
 T₁₈₀ počet odpracovaných časových období v délce 180 dní

3. Pokud pracovník pobírá důchod v plné výši, zvyšuje se procentní výměra o 0,4 % výpočtového základu, a to za každých 360 odpracovaných kalendářních dní. I zde se časové období výdělečné činnosti se započítává až po roce 2009. Důchodová rovnice vypadá následovně:

$$SD = ZV + \left(T \times VZ \times \frac{1,5}{100} \right) + \left(T_{360} \times VZ \times \frac{0,4}{100} \right)$$

kde SD výše starobního důchodu
 ZV základní výměra
 T celkový počet let doby pojištění
 VZ výpočtový základ
 T₃₆₀ počet odpracovaných časových období v délce 360 dní

Podmínky nároku na starobní důchod

Nárok na starobní důchod má podle zákona o důchodovém pojištění pojištěnec, který dosáhl důchodového věku a získal potřebnou dobu pojištění. **Důchodový věk** se v čase neustále zvyšuje a je rozdílný pro muže a ženy (těm je důchodový věk snižován v závislosti na počtu vychovaných dětí). Vzhledem k tomu, že nyní roste důchodový věk žen rychleji než u mužů, tento rozdíl bude do roku 2044 odstraněn. V tomto hraničním roce, ve kterém dosáhnou důchodového věku osoby narozené v roce 1977, dojde ke sjednocení důchodového věku a zároveň bude důchodový věk narůstat pro obě skupiny jednotným tempem, a to o 2 měsíce za rok. Tabulka č. 30 v příloze A předkládá výše důchodových věků pro jednotlivé ročníky narození pracovníků.

Tento trend zvyšování důchodového věku je typický pro všechny vyspělé státy. Hlavním důvodem je především prodlužující se střední délka života a klesající porodnost. V porovnání s ostatními státy EU a OECD má ČR podle analýzy českého důchodového systému MPSV jeden z nejnižších důchodových věků (MPSV, 2012). Pro ženy byl důchodový věk v roce 2010 nižší o více než 3 roky, oproti ostatním zemím. Nižšího důchodového věku dosahovalo jen Slovensko a Řecko. Nicméně lze předpokládat, že vlivem zavedení zvyšování důchodového věku se budou tyto rozdíly snižovat.

Jestliže tedy dosáhne pracovník stanoveného důchodového věku, pro nárok na důchod musí ještě získat potřebnou dobu pojištění. **Dobou pojištění** se v podstatě rozumí výkon pracovní činnosti, a to na základě pracovních-právního vztahu nebo výkonu samostatné výdělečné činnosti. Chvátalová (2012) dodává, že obecnou podmínkou pro to, aby se účast osob na důchodovém pojištění považovala jako doba pojištění, je nutné, aby za tuto dobu bylo zaplacené pojistné na důchodové pojištění. Nicméně pokud zaměstnavatel, který má povinnost pojist-

né srazit a odvést tak nečinní, není tím nijak ovlivněna délka doby pojištění ani následná výše důchodu zaměstnance. V případě neplacení pojistného OSVČ se však toto období nezapočítá do doby pojištění a také je z tohoto důvodu krácena výše důchodu.

Doba pojištění se stejně jako důchodový věk stále zvyšuje. Pokud např. pojištěnec dosáhl důchodového věku před rokem 2010, starobní důchod mu byl přiznán již po 25 letech doby pojištění. Doba pojištění se každoročně zvyšuje právě o jeden rok. Pokud tedy pojištěnec dosáhne důchodového věku po roce 2018, nárok na starobní důchod mu vznikne až po 35 letech doby pojištění, což činí podle zákona o důchodovém pojištění dosavadní maximum. Tabulka č. 6 uvádí potřebné doby pojištění pro jednotlivé roky dosažení důchodového věku.

Tab. 6 Nárok na starobní důchod

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: ČSSZ, 2015d

V případě, že pojištěnec nesplní podmínky stanovené v tabulce č. 6, přichází na řadu o něco mírnější kritéria, která snižují potřebnou dobu pojištění, ale tento nedostatek nahrazují zvýšením důchodového věku. Tabulka č. 7 znázorňuje potřebný důchodový věk a dobu pojištění, které podle zákona také dostačují pro nárok na starobní důchod.

Tab. 7 Nárok na starobní důchod 2

Dosažení důchodového věku	Důchodový věk (DV)	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	65 let	15 let
v roce 2010	DV + 5 let	16 let
v roce 2011	DV + 5 let	17 let
v roce 2012	DV + 5 let	18 let

v roce 2013	DV + 5 let	19 let
po roce 2013	DV + 5 let	20 let
po roce 2014	DV	30 let
po roce 2015	DV	30 let
po roce 2016	DV	30 let
po roce 2017	DV	30 let
po roce 2018	DV	30 let

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Dále má také nárok na starobní důchod pojištěnec, který nesplnil výše uvedené podmínky, ale dosáhl věku 65 let a splňuje podmínky nároku na invalidní důchod, uvedené v zákoně o důchodovém pojištění (§ 38) (MPSV, 2011).

Nemocenské pojištění

Problematiku nemocenského pojištění legislativně upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, který nabyl účinnosti 1. ledna 2009. Podle Kukulové (2014) tento zákon sjednotil několik právních předpisů, které upravovaly nemocenské pojištění pro různé osoby – zvláštní normy platily např. pro příslušníky Policie ČR, pro vojáky z povolání apod. skupiny osob. Co se týče organizace a institucionálního uspořádání, pro oblast nemocenského zabezpečení jsou mimo ČSSZ a MPSV zřízeny okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ). Mezi jejich hlavní činnosti patří např. vyplácení dávek nebo kontrola dodržování režimu dočasně práce neschopných pojištěnců.

Posláním nemocenského pojištění je finančně zabezpečit ekonomicky aktivní občany v okamžiku, kdy kvůli nemoci nebo mateřství ztratí krátkodobě výdělek. Na rozdíl od důchodového pojištění, které je povinné pro všechny ekonomicky aktivní občany, je nemocenské pojištění povinné pouze pro zaměstnance, pro OSVČ je účast dobrovolná (ČSSZ, 2015f).

Podmínky účasti na pojištění

Pro účast **zaměstnanců** na nemocenském pojištění uvádí Arnoldová (2012) 3 základní podmínky:

- zaměstnanci musí vykonávat zaměstnání na území ČR (mohou i přechodně pracovat mimo ČR, je-li místo výkonu práce trvale v ČR)
- zaměstnání musí trvat alespoň 15 dnů
- minimální výše sjednaného příjmu z tohoto zaměstnání činí měsíčně alespoň rozhodný příjem, který je stanoven na 2 500 Kč.

Pokud příjem ze zaměstnání nepřekročí rozhodnou částku 2 500 Kč za kalendářní měsíc, je toto zaměstnání považováno za **zaměstnání malého rozsahu** a zaměstnanec je účasten nemocenského pojištění, pouze pokud příjem nebo úhrny příjmů z těchto zaměstnání přesáhnou rozhodnou částku.

Pokud jsou **zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce**, jsou účastni nemocenského pojištění, jestliže splňují výše uvedené podmínky ohledně územní působnosti výkonu zaměstnání a je jim zúčtován započitatelný příjem v částce vyšší než 10 000 Kč za kalendářní měsíc. Jak uvádí Chvátalová (2012), tato částka je rozhodná i pro úhrn příjmů z více dohod o provedení práce u jednoho zaměstnavatele, čímž se zamezuje obcházení této právní úpravy. Zaměstnanec je účasten pojištění pouze v těch kalendářních měsících, ve kterých jeho započitatelné příjmy překročily tuto částku.

OSVČ pro účast na nemocenském pojištění musí především podat přihlášku k účasti na pojištění a zároveň vykonávat samostatnou výdělečnou činnost na území ČR nebo mimo ČR, avšak na základě oprávnění vyplývajících z české legislativy. Počet dobrovolně účastných OSVČ nemocenského pojištění v letech 2004 – 2015 předkládá tabulka č. 8.

Tab. 8 Dobrovolně účastné OSVČ nemocenského pojištění

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet OSVČ	945 508	910 829	903 944	917 984	938 265	955 659
Nemocensky pojištění	267 524	240 825	222 074	210 540	196 225	141 389
Nemocensky pojištění (%)	28%	26%	25%	23%	21%	15%
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet OSVČ	977 069	1 001 764	994 088	977 228	972 356	975 952
Nemocensky pojištění	151 881	115 115	98 579	92 525	91 854	91 065
Nemocensky pojištění (%)	16%	11%	10%	9%	9%	9%

Zdroj: ČSSZ, 2015a

Z tabulky je patrné, že OSVČ příliš nevyužívají příležitosti pojistit se ke státnímu nemocenskému pojištění. V roce 2004 byla pojištěna ještě necelá třetina OSVČ, v roce 2015 už jen pouhých 9 %. Počty účastníků nemocenského pojištění se stále snižují, přičemž nejvýraznější pokles můžeme sledovat na přelomu roku 2008 a 2009. Příčinou tohoto poklesu je zřejmě zavedení karenční lhůty (od 1.1.2009), díky které náleží pojištenci nemocenská dávka až v případě, že pracovní neschopnost trvá déle než 14 dní (Rajchenberk, 2016). Lze se tedy domní-

vat, že OSVČ si buď tvoří dostatečné finanční rezervy pro případ pracovní neschopnosti, nebo využívají komerční pojištění.

Druhy dávek a podmínky nároku na dávky

Ze systému nemocenského pojištění se poskytují 4 druhy peněžitých dávek:

- **nemocenské,**
- **peněžitá pomoc v mateřství,**
- **ošetřovné,**
- **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.**

Všechny dávky jsou hrazeny ze státního rozpočtu, vyplácí je OSSZ a jsou vypláceny za kalendářní dny. Pokud dojde k souběhu nároků na stejnou dávku z více zaměstnání, které zakládají účast na nemocenském pojištění, poskytne se pouze jedna dávka, která se vypočte z příjmů ze všech zaměstnání (Nečadová, 2015).

Obecně nárok na dávky nemocenského pojištění vzniká, jestliže byli pracovníci v době sociální události (např. nemoci, úrazu) nemocensky pojištěni. V případě nemocenského a peněžité pomoci v mateřství dále zákon o nemocenském pojištění stanovuje **tzv. ochrannou lhůtu**, která zajišťuje nárok na dávky i mimo dobu trvání pojištění - po zániku pojištění.

Všechny skupiny pojištěnců nemají nárok na každý typ dávky. Pro skupinu OSVČ jsou dosažitelné pouze některé dávky nemocenského pojištění. Tabulka č. 9 znázorňuje rozdíly nároků na mezi skupinami pojištěnců.

Tab. 9 Dávky nemocenského pojištění podle skupin pojištěnců

Typ dávky	Nárok zaměstnanci	Nárok OSVČ
Nemocenské	ano	ano
Ošetřovné	ano	ne
Peněžitá pomoc v mateřství	ano	ano
Vyrovnávací příspěvek v těhotenství	ano	ne

Zdroj: Kukulová, 2014

Z tabulky je patrné, že zaměstnanci mají na rozdíl od OSVČ nárok na všechny typy dávek. OSVČ může čerpat pouze dávky nemocenského a peněžité pomoci v mateřství. OSVČ nemá nárok na ošetřovné (péči člena domácnosti), jelikož se předpokládá, že může svůj výkon výdělečné činnosti časově i místně přizpůsobit. Vyrovnávací příspěvek slouží k dorovnání ztráty příjmu v případě, kdy je zaměstnankyně z důvodu těhotenství nebo mateřství přeřazena na jinou (hůře

placenou) práci. I v tomto případě se musí OSVČ zabezpečit sama. Z tohoto pohledu je tedy vcelku pochopitelné, že se nemocenského pojištění účastní menšina OSVČ.

Předmětem diskuzí, ve kterých se srovnává nemocenské pojištění u zaměstnanců a OSVČ je především dávka nemocenského.

Nemocenské

Nemocenské charakterizuje Tröster (2013) jako dávku nemocenského pojištění, která nahrazuje příjem pojištěnce v případě jeho dočasné pracovní neschopnosti (z důvodu nemoci, úrazu, karantény), která trvá déle než 14 kalendářních dní. Nárok na nemocenské má zaměstnanec nebo OSVČ, kterého uznal ošetřující lékař jako dočasně práce neschopného a který je účastníkem nemocenského pojištění. V případě, kdy pracovníkovi zaniklo nemocenské pojištění, je pro dávky nemocenského stanovena ochranná lhůta ve výši 7 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění, ve které má pracovník stále nárok na nemocenské.

Zaměstnanec má podle zákona o nemocenském pojištění nárok na nemocenské od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti, nejdéle však 380 kalendářních dnů od vzniku této neschopnosti. Od 4. do 14. dostává zaměstnanec od zaměstnavatele náhradu mzdy.

Stejně tak **OSVČ** má nárok na nemocenské až od 15. dne pracovní neschopnosti. Nicméně jelikož je sám svým zaměstnavatelem, náhradu příjmu v první 14 dnech si musí zajistit sám. Tato skutečnost je pravděpodobně jedním z důvodů, proč se nemocenského pojištění účastní pouhá menšina podnikatelů. Nečadová (2015) k tématu dodává, že OSVČ vzniká nárok na nemocenské, až pokud je nemocensky pojištěn alespoň po dobu 3 měsíců, které bezprostředně předcházejí dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Výše nemocenského za kalendářní den činí 60 % z redukováného denního vyměřovacího základu, kterým je obecně průměrný denní příjem pracovníka (ČSSZ, 2014).

Pojistné na sociální pojištění

Aby byl stát schopen plnit své povinnosti v oblasti sociálního zabezpečení, musí mít příjem, který vybírá prostřednictvím pojistného na sociální zabezpečení. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení zahrnuje do tohoto pojistného pojistné na důchodové a nemocenské pojištění a na státní politiku zaměstnanosti. Peníze, které ČSSZ v souladu se zákonem č. 589/1992 Sb. vybere, jsou příjmem státního rozpočtu, přičemž se pojistné na důchodové pojištění vede na samostatném účtu státního rozpočtu.

Poplatníky pojistného jsou podle zákona všichni zaměstnavatelé, pokud zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance a zaměstnanci, kteří jsou účastníci nemocenského pojištění. OSVČ jsou povinny platit pojistné na důchodové pojiš-

tění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastny důchodového pojištění a dále jsou povinny platit pojistné na nemocenské pojištění, pokud se k tomuto pojištění dobrovolně přihlásí. Další skupinou poplatníků jsou osoby dobrovolně účastny důchodového pojištění, které mají za dobu této dobrovolné účasti povinnost platit pojistné na důchodové pojištění.

Vyměřovací základ pojistného je stanoven pro každou výše uvedenou skupinu poplatníků zvlášť. **Rozhodným obdobím** pro stanovení vyměřovacího základu je kalendářní měsíc, pouze v případě OSVČ a jejího vyměřovacího základu pro pojistné na důchodové pojištění se vychází z kalendářního roku (Ženíšková, 2014a).

Výše pojistného se stanovuje procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Dále je výše pojistného ovlivněna minimálními a maximálními vyměřovacími základy, které stanovuje zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Postupy stanovení výše pojistného pro jednotlivé skupiny pojištěnců jsou následující (ČSSZ, 2015g):

- pro **zaměstnavatele** je vyměřovacím základem úhrn vyměřovacích základů jeho zaměstnanců. Sazba pojistného pro zaměstnavatele činí celkem 25 %, z toho 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnavatel je povinen sám vypočítat pojistné, které je povinen odvádět a zároveň je povinen odvádět pojistné, které je povinen platit zaměstnanec. Pojistné je odváděno na příslušný účet okresní správy sociálního zabezpečení.
- vyměřovací základ **zaměstnanců** je tvořen úhrnem všech započitatelných příjmů do rozhodného období (ty příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů a nejsou od ní osvobozeny). Maximálním vyměřovacím základem pro platbu pojistného je částka ve výši 48násobku průměrné mzdy, což činí pro rok 2015 1 277 328 Kč. Rozhodným obdobím, ze kterého se zjišťuje maximální vyměřovací základ, je kalendářní rok. Sazba pojistného pro zaměstnance, kteří nejsou účastni důchodového spoření, činí 6,5 % z vyměřovacího základu, v případě účastníků důchodového spoření činí tato sazba 3,5 % z vyměřovacího základu.
- u **OSVČ** se rozlišuje vyměřovací základ pro pojistné na důchodové a nemocenské pojištění.
  - V případě stanovení vyměřovacího základu důchodového pojištění se vychází z dílčího daňového základu, stanoveného podle § 7 zákona o dani z příjmu. Tento základ pro účely sociálního zabezpečení nelze upravit podle § 34 zákona o dani z příjmu, tzn. nelze např. odečíst výdaje na podporu výzkumu a vývoje. Stejně tak nelze od základu daně odečíst daňové ztráty předchozích zdaňova-

cích období. OSVČ si vyměřovací základ určuje sama, a to v rozmezí mezi minimálním a maximálním vyměřovacím základem. Minimálním vyměřovacím základem je 50 % daňového základu pojištěnce, částka ovšem musí tvořit minimálně 79 836 Kč za kalendářní rok při výkonu hlavní samostatně výdělečné činnosti a 31 944 Kč pro OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost¹. Zároveň je stanoven maximální vyměřovací základ, který stejně jako pro zaměstnance činí částka ve výši 48násobku průměrné mzdy, tedy 1 277 328 Kč pro rok 2015. Sazby pro výpočet pojistného činí pro OSVČ neúčastné důchodového spoření celkem 29,2 %, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Pokud je OSVČ alespoň po část rozhodného období účastna důchodového spoření, celková sazba činí 26,2 %, z toho 25 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti.

- U nemocenského pojištění je pojistné odvozeno od tzv. měsíčního základu, který si OSVČ stanovuje sama. Minimálně však musí dosahovat částky 5 000 Kč (což je dvojnásobná výše rozhodné částky pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění). Maximálně může dosahovat výše vypočteného vyměřovacího základu v průměru za jeden měsíc činnosti (výpočet maximálně z posledních 3 let). Pokud ovšem vykonává OSVČ činnost méně než 4 měsíce, činí maximální vyměřovací základ pro nemocenské pojištění polovinu průměrné mzdy. Sazba pojistného pro nemocenské pojištění činí 2,3 % vyměřovacího základu (Ženíšková, 2014b).
- osoby dobrovolně důchodově pojištěné si podle zákona o pojistném vyměřovací základ určují samy, částka však musí minimálně činit čtvrtinu průměrné mzdy platné v kalendářním roce. Sazby pojistného jsou stanoveny na 28 % z vyměřovacího základu v případě osoby neúčastné důchodového spoření a 30 % v případě osoby, která je účastníkem důchodového spoření.

Bilanci příjmů z pojistného vybraného od všech skupin poplatníků a výdajů na dávky sociálního pojištění, které náleží těmto poplatníkům, zobrazuje tabulka č. 10 [v mld. Kč].

---

¹ Uvedené částky platí pro OSVČ, která vykonává SVČ ve všech kalendářních měsících v roce a lze ji snížit o poměrnou část za kalendářní měsíce, ve kterých SVČ nebyla vykonávána.

Tab. 10 Příjmy a výdaje na dávky sociálního pojištění

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Důchodové pojištění								
Příjmy	310,9	301,1	308,5	319,5	323,3	323,8	333	352
Výdaje na dávky	-300,3	-327,1	-335,7	-357,1	-365,9	-365,4	-368,4	-368,5
Příjmy - výdaje	10,6	-26	-27,2	-37,6	-42,6	-41,6	-35,4	-16,5
Nemocenské pojištění								
Příjmy	46,7	23,4	24,1	24,7	24,9	25,1	26	27,4
Výdaje na dávky	-31,9	-26	-22,8	-21,5	-19,4	-20,1	-22,1	-24,1
Příjmy - výdaje	14,8	-2,7	1,3	3,2	5,6	5	3,9	3,3

Zdroj: ČSSZ, 2015h

Při pohledu na tabulku je patrné, že v oblasti důchodového pojištění hospodaří stát se schodkem, naproti tomu u nemocenského pojištění se pohybuje v kladných hodnotách. Co se týče vybraných částek na pojistném na sociálním pojištění, činí podle Výroční zprávy ČSSZ (ČSSZ, 2015i) přibližně třetinu příjmů státního rozpočtu. Co se týče úspěšnosti výběru předepsaných částek, ČSSZ vybere každoročně 99 % - 100 % předepsaného pojistného. Se schodkem v oblasti důchodového pojištění počítá i Ministerstvo financí, které ve své publikaci (MF, 2015) předpokládalo výběr na sociálním pojistném za rok 2015 přibližně 36 % celkových příjmů rozpočtu a uvažovalo přibližně 42 % celkových výdajů.

3.7 Zdaňování příjmů

S odvody na sociální zabezpečení také úzce souvisí problematika zdaňování příjmu, a to z toho důvodu, že mnohdy jsou vyměřovací základy pro výpočet pojistného stanovovány ze základu daně (díličního základu daně) z příjmů. Tuto oblast legislativně upravuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu. Jelikož se tato práce zabývá především skupinami zaměstnanců a OSVČ, jsou zde nastíněny postupy při odvodech daně z příjmu právě pro tyto skupiny.

3.7.1 Zaměstnanci

Zaměstnanci zdaňují své **příjmy ze závislé činnosti** podle § 6 zákona o dani z příjmu (dále ZDP). Jak uvádí Dvořáková (2013), příjmem ze závislé činnosti je příjem z pracovněprávního poměru (pracovní poměr, dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr), služebního poměru (např. vojáci, celníci, policisté), členského nebo obdobného poměru. Jedná se také o příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů společnosti s ručením omezeným, komanditistů

komanditní společnosti, odměny likvidátorů nebo členů statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob (např. odměny členů dozorčí rady akciové společnosti).

Základem daně z příjmu zaměstnance je podle ZDP úhrn všech jeho peněžních i nepeněžních příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, zvýšený o povinné pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a na veřejné zdravotní pojištění, které je povinen platit zaměstnavatel (dále „povinné pojistné“). Do základu daně se nezahrnují příjmy osvobozené od daně a také příjmy, které jsou samostatným základem daně a které jsou zdaňovány zvláštní sazbou daně podle § 36 ZDP (tzv. srážková daň ve výši 15 %). Od základu daně lze odečíst částky nezdánitelné části daně podle § 15 ZDP. Jedná se například o dary, zaplacené úroky z hypotečního úvěru, zaplacené pojistné na penzijní připojištění nebo soukromé životní pojištění.

Sazba daně z příjmu fyzických osob, kterou je násoben základ daně snížený o nezdánitelné části daně, činí v roce 2015 15 %. V případě, že základ daně přesahuje 48 násobek průměrné mzdy příslušného zdaňovacího období, sazba daně se zvýší o 7 % pro část daně, která přesahuje tuto hranici (solidární daň).

Od vypočtené daně může zaměstnanec odečíst slevy na dani podle § 35ba ZDP. Jedná se např. o základní slevu na poplatníka, slevu na manžela, na invaliditu, na studenta nebo slevu za umístění dítěte. Dále lze od daně odečíst daňové zvýhodnění na vyživované dítě podle § 35c ZDP. Od takto krácené daně se odečtou zaplacené zálohy na daň z příjmu a zaměstnanci vzniká buď přeplatek, nebo nedoplatek na dani.

Tabulka č. 11 předkládá algoritmus výpočtu daně z příjmu pro zaměstnance, kteří zdaňují příjmy ze závislé činnosti.

Tab. 11 Výpočet daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků

Úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkční požitky podle § 6 ZDP
+ Povinné pojistné placené zaměstnavatelem
= Dílčí základ daně z příjmů podle § 6 ZDP
- Odpočet nezdánitelných částí základu daně podle § 15 ZDP
Dary podle § 15 odst. 1
Úroky z úvěru (hypotečního nebo ze stavebního spoření) podle § 15 odst. 3, 4
Příspěvek na penzijní připojištění podle § 15 odst. 5
Příspěvek na soukromé zdravotní pojištění podle § 15 odst. 6
Členské příspěvky odborové organizace podle § 15 odst. 7
Zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání podle § 15 odst. 8
= Základ daně snížený o nezdánitelné části (zaokrouhlený na 100 Kč dolů)

x	Sazba daně 15 % (případně také solidární zvýšení daně 7 %)
=	Vypočtená daň (zaokrouhlená na Kč nahoru)
-	Slevy na dani podle § 35ba ZDP
	Základní sleva na poplatníka 24 840 Kč podle § 35ba odst. 1a
	Sleva na manželku (manžela) 24 840 Kč podle § 35ba odst. 1b
	Sleva na invaliditu poplatníka 1. či 2. stupně 2 520 Kč podle § 35ba odst. 1c
	Sleva na invaliditu poplatníka 3. stupně 5 040 Kč podle § 35ba odst. 1d
	Sleva pro držitele průkazu ZTP/P 16 140 Kč podle § 35ba odst. 1e
	Sleva pro studenta 4 020 Kč podle § 35ba odst. 1f
	Sleva za umístění dítěte podle § 35ba odst. 1g
=	Daň po odpočtu slev na dani
-	Daňové zvýhodnění podle § 35c ZDP
	1. vyživované dítě 13 404 Kč podle § 35c odst. 1
	2. vyživované dítě 15 804 Kč podle § 35c odst. 1
	3. a každé další vyživované dítě podle § 35c odst. 1
=	Daň po odpočtu slev na dani a daňového zvýhodnění
+	Daňový bonus podle § 35c odst. 3 ZDP
-	Zaplacené zálohy
=	Zbývá doplatit (+), zaplaceno více (-)

Zdroj: Dvořáková, 2013; zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

3.7.2 OSVČ

OSVČ zdaňují své příjmy podle § 7 ZDP. Podle § 7 odst. 1 ZDP je za příjem samostatné činnosti považován příjem ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství; příjem ze živnostenského nebo jiného podnikání, podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti. Dále podle § 7 odst. 2 se jedná o příjem z užití nebo poskytnutí z průmyslového vlastnictví, autorských práv, příjem z nájmu obchodního majetku, či příjem z výkonu nezávislého povolání (např. znalci, tlumočníci, likvidační správci...). Jak uvádí Pilátová (2014), uvedené příjmy autorů jsou však samostatným základem daně a jsou zdaňovány srážkovou daní podle § 36 ZDP, pokud jejich úhrn od jednoho plátce nepřesáhne v kalendářním měsíci 10 000 Kč.

Na rozdíl od zaměstnance, který podle zákona nemá možnost od svých příjmů odečítat výdaje související s dosažením příjmů, OSVČ je tato skutečnost

umožněna. U obchodníka (OSVČ) by daň podle Vančurové (2014) neměla být stanovena z jeho hrubých tržeb, ale spíše z rozdílu mezi nákupní a prodejní cenou zboží. Uplatňování výdajů však často komplikuje konstrukci daně. Zejména se jedná o administrativní zátěž, která spočívá ve vykazování výdajů a jejich následné kontrole a vzniká tedy na straně státu i na straně podnikatele.

Základem daně z příjmů podle § 7 ZDP je částka, o kterou příjmy poplatníka ve zdaňovacím období, přesahují výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Základ daně z příjmů ze samostatné činnosti (dílní základ daně) lze tvořit několika způsoby (Pilátová, 2014):

1. zdanitelné příjmy se sníží o tzv. paušální výdaje (stanovené procentem z příjmů)
2. zdanitelné příjmy se sníží o skutečně vynaložené daňově uznatelné výdaje (v případě vedení daňové evidence)
3. výsledek hospodaření se upraví na základ daně (v případě vedení podvojného účetnictví)

Paušální výdaje jsou v současnosti velice populární a rozšířený způsob uplatňování výdajů. Jejich výše je legislativně upravena v § 7 odst. 7 ZDP. Pokud fyzická osoba neuplatnila výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmu, může uplatnit výdaje ve výši:

- a) 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů řemeslného živnostenského podnikání; a to nejvýše do částky 1 600 000 Kč,
- b) 60 % z příjmů ze živnostenského podnikání, a to nejvýše do částky 1 200 000 Kč,
- c) 30 % z příjmů z nájmu majetku, který je zařazen v obchodním majetku, a to nejvýše do částky 600 000 Kč,
- d) 40 % z jiných příjmů samostatné činnosti (kromě příjmů autorů do 10 000 Kč, společníka v.o.s. a komplementáře k.s.); a to v maximální výši 800 000 Kč.

Pro využití paušálních výdajů stanovuje ZDP několik podmínek. Například se předpokládá, že pokud poplatník uplatňuje paušální výdaje, jsou v uplatněné částce zahrnuty veškeré výdaje vynaložené v souvislosti s dosahováním příjmů. V těch zdaňovacích obdobích, kdy jsou uplatňovány paušální výdaje, nemá fyzická osoba pro účely daně z příjmů obchodní majetek a nelze za toto období uplatňovat daňové odpisy v prokázané výši. OSVČ však mají stále povinnost vést evidenci majetku, příjmů a pohledávek. Pilátová (2014) dále uvádí, že je při účasti spolupracujících osob nezbytné rozdělovat společné výdaje související se společnými příjmy ve stejném poměru jako společné příjmy. Aby mohl poplatník uplatnit slevu na manželku podle § 35ba, či daňové zvýhodnění na vyživované děti, musí jeho dílní základ daně, u kterého uplatňuje paušální výdaje (podle

§ 7 nebo § 9 ZDP), činit maximálně 50 % celkového základu daně. Toto omezení bylo podle Fučíkové (2014) zavedeno jako opatření na snížení schodku státního rozpočtu v letech 2013 – 2015, nicméně jej nacházíme i v ZDP pro rok 2016.

Problematika paušálních výdajů s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. Zásadní výhodou, kvůli které byly paušální výdaje vůbec zaváděny je snížení administrativní náročnosti, díky které podnikatel ušetří čas, ale i náklady spojené s případným využitím služeb daňových a účetních poradců. Zároveň jsou v tomto systému minimalizovány případné chyby, které mohou vzniknout při nejasnostech o daňově uznatelném nebo neuznatelném nákladu. Vzhledem k tomu, že současné procentní sazby paušálních výdajů jsou vysoké, poplatník tak mnohdy ušetří i na dani, a to v případě, kdy jeho skutečné náklady jsou nižší než paušální. Současná výše paušálních výdajů je opravdu velkorysá. Vývoj sazeb paušálních výdajů od roku 1993 uvádí následující tabulka:

Tab. 12 Vývoj sazeb paušálních výdajů 1993 – 2015

Druh příjmu	1993	2006	2009	2010	2011	2013	2015
ze zemědělské výroby	50 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
z řemeslné živnosti	25 %	60 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
z ostatních živností	25 %	50 %	60 %	60 %	60 %	60 %	60 %
z jiného podnikání	25 %	40 %	60 %	40 %	40 %	40 %	40 %
z užití a převodu práv	30 %	40 %	60 %	40 %	40 %	40 %	40 %
z pronájmu	20 %	30 %	30 %	30 %	30 %	30 %	30 %

Zdroj: Schvábová, 2014

Z tabulky je patrné, že až do konce roku 2005 nedocházelo v sazbách paušálních výdajů ke změnám. Systém tedy fungoval celých 12 let za stejných podmínek. K výrazným změnám došlo od roku 2006, kdy byly paušály výrazně navýšeny, a to například u řemeslných živností na více než dvojnásobek. Účelem této změny bylo „zjednodušit zákon a snížit administrativní náročnost jak na straně poplatníků, tak i správce daně při prokazování daňově účinných výdajů“ (Vychopeň, 2011). Do konce roku 2007 si navíc mohli poplatníci vedle uvedených paušálů uplatnit jako další výdaj výši pojistného na sociální a zdravotní pojištění. Nicméně od roku 2008 v souvislosti se zavedením institutu superhrubé mzdy

pro zdaňování zaměstnanců je zaplacené povinné pojistné OSVČ daňově uznatelným výdajem.

K dalšímu navýšení výdajových paušálů, které mělo souvislost se světovou hospodářskou krizí, došlo v průběhu roku 2009, kdy byla navýšena většina paušálů, nicméně s platností od roku 2010 se paušály pro příjmy z jiného podnikání a z užití a převodu práv vrátili na úroveň platnou od roku 2006.

Od roku 2011 se za příjmy z pronájmu považují příjmy z pronájmu majetku zahrnutého do obchodního majetku (zdaňované podle § 7 ZDP). Do té doby uvedené sazby paušálních výdajů se uplatňovaly na příjmy z pronájmu zdaňované podle § 9 ZDP.

O tom, že jsou paušální výdaje v České republice velice velkorysé a mezi ostatními státy v podstatě nemají obdoby, není pochyb. Za první kroky zmírnění této velkorysosti lze podle Schvábové (2014) považovat zavedení absolutních stropů pro uplatnění paušálních výdajů, které byly poprvé zavedeny v roce 2013 pro příjmy z jiného podnikání a z převodu a využití práv na 800 000 Kč a z příjmů z pronájmu na 600 000 Kč. Od roku 2015 následovalo jejich doplnění pro zbylé příjmy, jak již bylo uvedeno výše. Dále pak od roku 2013 nemůže poplatník daně z příjmů podle § 7 současně uplatňovat paušální výdaje a slevu na manželku/manžela nebo daňové zvýhodnění na dítě.

V případě, že OSVČ vede daňovou evidenci a **uplatňuje skutečně vynaložené výdaje** na dosažení, zajištění a udržení příjmů, dodržuje shodná pravidla pro uplatnění daňově uznatelných výdajů jako poplatníci daně z příjmu právnických osob. Základním principem je skutečnost, že se vykazují uskutečněné výdaje. Pokud OSVČ vede podvojný účetnictví (může si ho zvolit bez ohledu na to, zda je nebo není účetní jednotkou) a bude dílčí základ daně odvozovat podle výsledku hospodaření před zdaněním, bude uplatňovat skutečně vynaložené výdaje a bude postupovat podobně jako právnické osoby. Zákon o dani z příjmu této osobě pouze nařizuje, aby se řídil zákonem o účetnictví a navazujícími normami. Tento způsob sestavování dílčího základu daně si ale podle Vančurové (2014) volí pouze menšina fyzických osob.

I pro OSVČ platí obecné podmínky stanovování základu daně, které nedovolují zahrnout do základu daně částky příjmů osvobozených od daně nebo zdaňovaných srážkovou daní. OSVČ může využít § 34 ZDP, který stanovuje odčitatelné položky od základu daně. V případě, kdy poplatník dosáhne ve zdaňovacím období daňové ztráty (výdaje přesáhnou příjmy), lze její celkovou nebo poměrnou část odečíst od základu daně, a to v nejdéle v pěti následujících zdaňovacích obdobích. Od základu daně může OSVČ dále odečítat nezdanitelné části základu daně podle § 15 ZDP (např. dary) a také vynaložené náklady na vědu a výzkum nebo odborné vzdělávání podle § 34 odst. 4 ZDP.

Sazba daně z příjmů je shodná pro všechny fyzické osoby, takže činí stejně jako u zaměstnanců 15 %. Obdobně platí pro OSVČ pravidla pro zdanění solidární sazbou daně, ve výši 7 %. Od vypočtené daně se odečtou slevy na dani

podle § 35ba a daňové zvýhodnění podle § 35c ZDP. Dále se výše daně sníží o zaplacené zálohy na daň z příjmů a OSVČ vzniká přeplatek nebo nedoplatek na dani.

Tabulka č. 13 předkládá algoritmus výpočtu daně z příjmu pro OSVČ, kteří zdaňují příjmy ze samostatné činnosti.

Tab. 13 Výpočet daně z příjmů ze samostatné činnosti

<p>Úhrn příjmů ze samostatné činnosti podle § 7 ZDP</p> <ul style="list-style-type: none"> - Výdaje prokazatelně vynaložené nebo paušální výdaje <p>= Dílčí základ daně z příjmů podle § 7 ZDP</p> <ul style="list-style-type: none"> - Daňová ztráta vzniklá za předcházející zdaňovací období podle § 34 odst. 1 <p>= Základ daně po odečtení ztráty</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odpočet nezdanitelných částí základu daně podle § 15 ZDP <ul style="list-style-type: none"> Dary podle § 15 odst. 1 Úroky z úvěru (hypotečního nebo ze stavebního spoření) podle § 15 odst. 3, 4 Příspěvek na penzijní připojištění podle § 15 odst. 5 Příspěvek na soukromé zdravotní pojištění podle § 15 odst. 6 Členské příspěvky odborové organizace podle § 15 odst. 7 Zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání podle § 15 odst. 8   - Odpočet nákladů na vědu a výzkum nebo vzdělávání podle § 34 odst. 4 <p>= Základ daně (zaokrouhlený na 100 Kč dolů)</p> <p>x Sazba daně 15 % (případně také solidární zvýšení daně 7 %)</p> <p>= Vypočtená daň (zaokrouhlená na Kč nahoru)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slevy na dani podle § 35ba ZDP <ul style="list-style-type: none"> Základní sleva na poplatníka 24 840 Kč podle § 35ba odst. 1a Sleva na manželku (manžela) 24 840 Kč podle § 35ba odst. 1b Sleva na invaliditu poplatníka 1. či 2. stupně 2 520 Kč podle § 35ba odst. 1c Sleva na invaliditu poplatníka 3. stupně 5 040 Kč podle § 35ba odst. 1d Sleva pro držitele průkazu ZTP/P 16 140 Kč podle § 35ba odst. 1e Sleva pro studenta 4 020 Kč podle § 35ba odst. 1f Sleva za umístění dítěte podle § 35ba odst. 1g   <p>= Daň po odpočtu slev na dani</p> <ul style="list-style-type: none"> - Daňové zvýhodnění podle § 35c ZDP
--

1. vyživované dítě 13 404 Kč podle § 35c odst. 1
2. vyživované dítě 15 804 Kč podle § 35c odst. 1
3. a každé další vyživované dítě podle § 35c odst. 1
= Daň
- Zaplacené zálohy
= Doplatek na dani (+); přeplatek na dani, případně vč. daňového bonusu (-)

Zdroj: Dvořáková, 2013; Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

3.8 Švarcsystém

Pojednává-li tato práce o postavení zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných, je nezbytné zmínit problematiku švarcsystému v české společnosti. „Švarcsystém (nazývaný tak po svém „objeviteli“ – podnikateli Miroslavu Švarcovi, který jej v 90. letech minulého století začal jako první systémově používat) je z pohledu pracovního práva nelegální zaměstnávání formou zastřetí faktického pracovněprávního vztahu jinou smlouvou.“ (Integrovaný portál MPSV, 2012) Dle zákona č. 435/2004 Sb, o zaměstnanosti je nelegální práce definovaná jako *výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah*.

Švarcsystém je v podstatě pracovní proces, ve kterém jsou nahrazováni zaměstnanci v řádném pracovním poměru živnostníky, kteří vykonávají stejnou pracovní činnost jako zaměstnanci. Zaměstnavatel takto šetří na nákladech práce – nemusí odvádět zdravotní a sociální pojištění. Jak uvádí Průša (2008), každá OSVČ by jako podnikatel měla z principu vykonávat 3 základní funkce, a to vlastnickou (strategie podniku, alokace kapitálu), manažerskou (řízení svého podniku) a odbornou (výkon vlastní odborné práce). Pokud ovšem podnikatel působí ve švarcsystému, vykonává pouze funkci vlastní odborné práce. Nezabývá se řízením, protože je sám řízen a vlastnickou funkci také nevykonává, protože se jeho tržby stávají jeho mzdou.

V podstatě má švarcsystém na svědomí skutečnost, že se stírají rozdíly mezi zaměstnancem a OSVČ. Ovšem legislativní prostředí je přizpůsobeno odlišně pro každou skupinu. Zaměstnanec se má řídit pokyny zaměstnavatele, který mu zajistí veškeré potřebné vstupy pro výkon práce. Zaměstnanci náleží za výkon práce mzda a podnikatelské riziko je na straně zaměstnavatele. Naproti tomu u OSVČ existuje předpoklad, že bude svoji činnost vykonávat vlastním jménem a na vlastní riziko a bude využívat vlastní nebo za úplatu najaté vstupy. Za to OSVČ získá odměnu za svou práci a také podnikatelský zisk. Riziko podnikání je tak na straně OSVČ, která za něj odpovídá zpravidla celým svým majetkem. Problémem se pak podle Průšy (2008) stává skutečnost, že parametry pro výpočet odvodů OSVČ jsou nastaveny s ohledem na to, že OSVČ musí čelit podnika-

telskému riziku. Jak již bylo v práci detailně popsáno, vyměřovací základy pro daňové odvody jsou na rozdíl od zaměstnanců kráceny vynaloženými náklady na činnost, protože se očekává, že část svého příjmu bude OSVČ investovat do rozvoje a udržení svého podnikání. Jestliže je však v případě švarcsystému OSVČ zbavena rizika podnikání, prodává pouze svoji práci, do vlastního podnikání investovat nemusí a navíc využívá výhod spojených s daňovými a odvodovými povinnostmi, které jsou přizpůsobeny osobě skutečně vykonávající činnost na vlastní riziko.

Právě díky vstřícnému nastavení parametrů pro povinné odvody drobných podnikatelů, přichází státní rozpočet díky švarcsystému podle odhadů o 40 miliard Kč ročně (Švejdvová, 2014). Zaměstnavatelé si v rámci švarcsystému snižují osobní náklady a „zaměstnanci“ dosahují vyšších čistých příjmů. Stát se tyto ztráty snaží snižovat zvyšováním pokut za odhalení nelegálního zaměstnávání. Od roku 2012 došlo k jejich navýšení, přičemž zaměstnavatel nyní může čelit pokutě ve výši 250 000 Kč až 10 miliónů Kč a fyzické osobě hrozí pokuta až 100 000 Kč (Správa společností, 2012).

Rozsah *závislé samostatné výdělečné činnosti* (jak mnoho autorů švarcsystém nazývá) je však velmi obtížné sledovat. „V ČR se její rozsah odhaduje v intervalu 100–200 tis. osob. Obecně se předpokládá její rozšíření po roce 2008, v důsledku ekonomické krize, kdy zaměstnavatelé touto cestou přenášely své hospodářské potíže na bývalé zaměstnance.“ (Průša, 2013)

3.9 Odvodové povinnosti v zemích Visegrádské čtyřky

V práci byly doposud detailně nastíněny hlavní rysy podnikatelského a legislativního prostředí OSVČ a zaměstnanců v ČR. Považuji také za užitečné nahlédnout do systému zahraničních ekonomik. Pro srovnání nastavení odvodových povinností OSVČ a zaměstnanců jsem si vybrala ostatní země Visegrádské čtyřky (dále V4), jejímiž členy jsou kromě České republiky také Slovensko, Maďarsko a Polsko. Protože jsou všechny členské státy V4 postkomunistickými zeměmi střední Evropy, po pádu komunismu prošly podobným vývojem v podobě přechodu od totalitního režimu ke svobodnému demokratickému uspořádání. Z tohoto důvodu jsou si tyto ekonomiky stále něčím blízké a v mnoha věcech sdílí společné politiky. Zejména po vstupu členských zemí do Evropské unie výrazně roste důraz na společné zahraničně politické aktivity.

Jestli se ostatní země V4 vydaly stejným směrem v problematice daňových odvodů a plateb na sociální zabezpečení je přiblíženo v následujícím textu.

3.9.1 Maďarsko

Stejně jako v ČR i v Maďarsku odvádí pojistné na **sociální zabezpečení** zaměstnavatel za své zaměstnance. Vyměřovacím základem pro odvody na sociální

zabezpečení je základ daně z příjmů fyzických osob. Zaměstnanec je povinen odvádět 10 % základu daně na sociální pojištění, 7 % na zdravotní pojištění a 1,5 % jako příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnavatel je povinen odvádět 27 % základu daně každého zaměstnance jako příspěvek na sociální zabezpečení a 1,5 % zaměstnanecký příspěvek. Pro všechny zmíněné odvody neexistují žádné maximální limity. Zaměstnavatel si může odečíst část zaplaceného pojistného jako slevu na dani. Výše slevy se počítá procentuálně z hrubého příjmu zaměstnance a je závislá např. na dosaženém vzdělání zaměstnance, jeho věku nebo pracovním oboru. Obecně mají na tuto slevu nárok zaměstnavatelé, kteří zaměstnávají pracovníky mladší 25 let nebo naopak starší 55 let, ženy po mateřské dovolené nebo například pracovníky výzkumu. Výše slevy se pohybuje od 13,5 % do 27 % hrubé mzdy zaměstnance a většinou může být uplatňována v průběhu prvních třech let zaměstnání tohoto zaměstnance (Doing business in Hungary, 2015).

V případě **zdaňování příjmů** jsou v Maďarsku patrné rozdíly. Na rozdíl od českého systému si maďarský zaměstnanec může uplatnit výdaje na dosažení příjmů. Jedná se např. o členské příspěvky v odborových organizacích, část příjmu přijatého na zahraniční cestu nebo zaplacené povinné sociální pojištění. OSVČ si sice může vybrat, zda bude pro výpočet základu daně uplatňovat skutečně vynaložené výdaje nebo paušální, ale značný rozdíl je patrný u výše procentní sazby uplatňované pro paušální výdaje. OSVČ si totiž může od zdanitelných příjmů odečíst pouze 10 % paušálních výdajů. OSVČ je povinna odvádět 10 % ze základu daně jako příspěvek na sociální zabezpečení a 8,5 % základu daně na zdravotní pojištění (National Tax and Custom Administration, 2015). Od základu daně si může OSVČ odečíst ztrátu z minulých období a to v maximálně pěti následujících zdaňovacích obdobích po jejím vzniku.

Podobně jako v ČR lze i v Maďarsku uplatňovat **slevu na dani**. Pro maďarské poplatníky je zavedena tzv. „rodinná sleva na dani“. Poplatník může od měsíčního základu daně odečíst částku ve výši 62 500 HUF (5 348 Kč²) za každé 1. a 2. dítě a částku 206 250 HUF (17 649 Kč) za každé třetí a další dítě. Dále je možno odečíst od základu daně poměrnou část příspěvků na soukromé zdravotní a penzijní pojištění. Novomanželské páry mohou souhrnně snižovat jejich měsíční základ daně o 31 250 HUF (2 674 Kč) po dobu 24 měsíců, pokud je alespoň pro jednoho z nich jejich sňatek sňatkem prvním. Tato „novomanželská sleva“ nemůže být uplatněna u poplatníka, který již uplatnil „rodinnou slevu na dani“ (Doing business in Hungary, 2015).

Sazba daně z příjmů fyzických osob v Maďarsku je 16 %.

---

² Všechny kurzové převody v práci se vztahují ke kurzu České národní banky ke dni 31.12.2015 (ČNB, 2015)

3.9.2 Polsko

V rámci **zdaňování příjmů** v Polsku můžeme najít hned několik odlišností od českého systému. Prvním specifikem pro zdaňování v Polsku je možnost zdaňování společných příjmů manželů. Poplatníci si tedy mohou zvolit, zda ve svém daňovém priznání uvedou pouze své příjmy nebo také příjmy manžela (manželky). Dále Polsko využívá progresivní daňovou sazbu pro účely zdaňování příjmů. Roční příjmy do výše 85 528 PLN (542 248 Kč) jsou zdaňovány 18% sazbou a příjmy nad 85 528 PLN (542 248 Kč) sazbou 32 %.

Dalším specifikem je způsob sestavení základu daně z příjmů. Na rozdíl od ČR, kde zaměstnanci nemají možnost uplatnění jakýchkoliv výdajů na dosažení příjmů, v Polsku si i zaměstnanci mohou uplatnit paušálně stanovené výdaje. Základ daně zaměstnanců je charakterizován jako rozdíl mezi hrubými příjmy a paušálně stanovenými výdaji. Jejich výše je závislá na počtu zaměstnání, které zaměstnanec vykonává a také na místě výkonu práce. Poplatníci vykonávající více zaměstnání, nebo kteří nepracují v obci svého bydliště a za prací musí dojíždět, mají nárok na vyšší paušální částky výdajů. Například pracovník, který vykonává jen jedno zaměstnání v obci jeho bydliště, je oprávněn uplatnit paušální výdaj ve výši 1 335 PLN (8 464 Kč) za rok. Pokud tento poplatník do zaměstnání dojíždí, výše uplatnitelných výdajů činí 1 668,72 PLN (10 580 Kč) za rok. I v Polsku mají poplatníci možnost odečítat položky obdobné českým slevám na dani. Obdobu slevy na poplatníka v české legislativě činí v Polsku nezdanitelná část daně ve výši 3 091 PLN (19 597 Kč), odečitatelná od ročního základu daně (Finanse, 2015). Polský poplatník je dále oprávněn od ročního základu daně odečíst zaplacené odvody na sociální a zdravotní pojištění, penzijní připojištění, dary, dětskou slevu na dani, nebo také internetovou slevu na dani (Invest in Poland, 2015).

Co se týče **sociálního zabezpečení** v Polsku, i zde je odvodová zátěž rozdělena mezi zaměstnance a jejich zaměstnavatele. Maximální vyměřovací základy pro výpočet pojistného jsou stanoveny pouze pro důchodové a invalidní důchodové pojištění, a to ve výši třicetinasobku průměrné mzdy, který činí pro rok 2015 118 770 PLN (735 002 Kč). Výše odvodů na sociální zabezpečení činí 19,52 % na důchodové pojištění, 8 % na invalidní pojištění, 9 % na zdravotní pojištění a 2,45 % na nemocenské pojištění. Zaměstnavatel odvádí pojistné za své zaměstnance v případě důchodového pojištění (odvádí 50 %, tedy 9,76 % hrubého příjmu) a v případě invalidního pojištění (odvádí 75 %, tedy 6,5 % hrubého příjmu). Dále je zaměstnavatel povinen přispívat na úrazové pojištění zaměstnanců, a to ve výši 0,67 – 3,86 % v závislosti na rizikovosti povolání a také na pojištění pro případ nezaměstnanosti - 2,45 %. Zaměstnanec platí v plné výši odvody na zdravotní a nemocenské pojištění, 9,76 % hrubých příjmů na důchodové pojištění a 1,50 % na invalidní pojištění (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, 2014).

OSVČ stanovují základ daně stejně jako v ČR odpočtem uplatnitelných výdajů od dosažených příjmů. Podnikatelé jsou oprávněni zvolit si způsob zdaňování. Mohou oddělit příjmy z hospodářské činnosti od jiných výnosů a zdanit je rovnou daní se sazbou 19 %. Nebo mohou sloučit veškeré výnosy, které jim plynou a využít již zmíněnou progresivní stupnici pro zdanění příjmů. Paušální výdaje mohou OSVČ uplatňovat jen na některé příjmy a tyto výdaje jsou stanoveny v rozpětí 20 – 50 %. Například z příjmů z titulu autorských práv mohou uplatnit 50 %, ze smluv o dílo pouze 20 %. Na sociální zabezpečení OSVČ odvádí ze základu daně 19,52 % na důchodové pojištění, 8 % na invalidní pojištění, 9 % na zdravotní pojištění a 2,45 % na nemocenské pojištění. Dále je také povinen přispívat na úrazové pojištění, a to ve výši 0,67 – 3,86 % základu daně. Jestliže vznikne OSVČ v minulých zdaňovacích obdobích ztráta, je oprávněna si její výši odečíst v následujících 5 obdobích od základu daně (Finanse, 2015).

3.9.3 Slovensko

Problematiku **zdaňování příjmů** na Slovensku upravuje Predpis č. 595/2003 Z. z., zákon o dani z příjmov. Základem daně z příjmů pro zaměstnance jsou zdanitelné příjmy ze závislé činnosti snížené o zaměstnancem zaplacené povinné pojistné. Od základu daně je možné odečíst nezdanitelné části daně, jako např. příspěvky na dobrovolné nebo doplňkové důchodové spoření. Dále je pro účely stanovení nezdanitelných částí daně rozdělen základ daně na intervaly násobků životního minima (např. 100 násobek; 176,8 násobek). Základ daně je pak zařazen do jednoho z intervalů, podle kterých je určena výše nezdanitelné části daně. Pokud například základ daně nepřesahuje 100 násobek životního minima, který pro rok 2015 činí 19 809 EUR (535 338 Kč), pracovník má nárok na nezdanitelnou část daně ve výši 3 803,33 EUR (102 785 Kč) (EkonServis, 2015).

OSVČ stanovují základ daně z příjmů stejně jako v ČR odpočtem uplatnitelných výdajů od dosažených příjmů. OSVČ mají nárok na paušální výdaje ve výši 40 % dosahovaných příjmů, ale v maximální výši 5 040 EUR (136 206 Kč) (Finančná správa SR, 2015a). Takto stanovený základ daně mohou také snížit o nezdanitelné části daně. Kromě výše uvedených nezdanitelných částí daně mohou OSVČ uplatnit také daňovou ztrátu z minulých let, a to nejdéle ve čtyřech bezprostředně následujících obdobích po období vzniku ztráty. OSVČ má také možnost uplatnit odpočíst od základu daně až 25 % vynaložených nákladů na výzkum a vývoj.

Sazba daně z příjmů fyzických osob je 19 % pro příjmy nepřesahující 176,8 násobek životního minima a 25 % z částky, která tento násobek přesáhne. Od vypočtené daně mohou zaměstnanci i OSVČ odečíst daňový bonus ve výši 21,41 EUR (579 Kč) měsíčně na každé vyživované dítě v domácnosti (Finančná správa SR, 2015b).

Co se týče slovenského **systemu** zdravotního a **sociálního pojištění**, společným prvkem pro zaměstnance, zaměstnavatele i OSVČ je maximální vyměřovací základ pro výpočet pojistného, který činí měsíčně 4 120 EUR (111 343 Kč) pro rok 2015. Výjimkou je pouze úrazové pojištění, které nemá maximální limit stanoven. Tato částka je shodná pro všechny typy pojištění a pro všechny pojištěnce. Zároveň je stanoven minimální vyměřovací základ ve výši 412 EUR (11 134 Kč) za měsíc. Zaměstnanci jsou povinni v rámci sociálního pojištění odvádět příspěvky ve výši 1,4 % na nemocenské pojištění, 7 % na důchodové pojištění a 1 % na pojištění v nezaměstnanosti. Zaměstnavatel za své zaměstnance odvádí 1,4 % na nemocenské, 17 % na důchodové pojištění, 1 % na pojištění v nezaměstnanosti, dále platí 0,25 % na garanční pojištění a 0,8 % na úrazové pojištění. Posledním povinným odvodem zaměstnavatele je 4,75 % do rezervního fondu (Sociálna Poisťovňa, 2015).

Pro účely **zdravotního pojištění** je zaměstnanec povinen odvádět 4 % ze svých hrubých příjmů a zaměstnavatel 10 %. Pro účely zdravotního pojištění jsou také stanoveni zaměstnanci s tzv. odvodovou úlevou. Jedná se především o dlouhodobě nezaměstnané osoby, za které po nástupu do zaměstnání nemusí být odváděno pojistné na zdravotní pojištění, protože ho odvádí stát (Všeobecná zdravotná poisťovňa, 2015a).

Vyměřovacím základem **OSVČ** pro výpočet pojistného na sociální a zdravotní pojištění je základ daně z příjmů nesnížený o povinné pojistné vydělený koeficientem. Výše tohoto koeficientu se od roku 2013 (ve kterém byl stanoven na 1,9), stále postupně snižuje, a to až na výši 1,486, která je platná pro rok 2015 (Podnikajte SK, 2012). OSVČ je povinna odvádět zálohy pojistného na zdravotní pojištění ve výši 14 % z vyměřovacího základu, nejméně však z minimálního vyměřovacího základu (Všeobecná zdravotná poisťovňa, 2015b). Pro účely sociálního pojištění je OSVČ povinna odvádět příspěvky 4,4 % na nemocenské pojištění a 24 % na důchodové pojištění (Sociálna Poisťovňa, 2015).

Slovensko dále umožňuje odvodové úlevy začínajícím OSVČ, které jsou v průběhu prvních třech pololetí samostatné výdělečné činnosti osvobozené od odvodů na sociální pojištění. Po uplynutí této doby jim vzniká povinnost odvést sociální pojistné pouze v tom případě, pokud dosahované roční příjmy přesáhnou dvanáctinásobku minimálního vyměřovacího základu, který je stanoven na 4 944 EUR (133 611 Kč) (Varhaník, 2015).

3.9.4 Země V4 versus ČR – shrnutí

Na základě předchozí kapitoly lze tvrdit, že uspořádání systému povinných odvodových povinností je ve všech uvedených zemích velmi podobné. Shodné principy můžeme pozorovat například u spoluúčasti zaměstnavatele na odvedech povinného pojistného zaměstnance nebo u možnosti uplatnění paušálních nebo skutečných výdajů na příjmy OSVČ.

Co se týče odlišností jednotlivých systémů, jedním z výrazných rozdílů je například možnost uplatnění výdajů na dosažené příjmy v případě zaměstnanců. Ve všech ostatních zemích V4 je zaměstnancům umožněno uplatnit si pro výpočet základu daně z příjmu například zaplacené povinné sociální pojistné, členské příspěvky v odborových organizacích, část příjmu přijatého na zahraniční cestu nebo paušální výdaj v závislosti na dojíždění za prací či práci v místě bydliště.

Stejně jako v ČR si i v ostatních zemích mohou OSVČ uplatnit paušální výdaje na dosažení, udržení a zajištění svých příjmů. Nicméně znatelný rozdíl je ve výši uplatnitelných paušálních výdajů. Například na Slovensku je umožněno odpočíst paušálně 40 % z úhrnu příjmů podnikatele, a to pouze v maximální výši 5 040 EUR (136 206 Kč). V Polsku je rozmezí uplatnitelných nákladů omezeno 20 – 50 % v závislosti na typu vykonávané výdělečné činnosti a v Maďarsku OSVČ může uplatnit paušální výdaje pouze ve výši 10% úhrnu dosažených příjmů. Ve srovnání s ČR, kde je toto rozmezí stanoveno od 30 % do 80 % se jedná o markantní rozdíly, a proto se touto problematikou bude tato práce podrobněji zabývat v dalším textu.

Co se týče sazeb daně z příjmu, ve všech zemích V4 platí pro OSVČ stejné sazby jako pro zaměstnance, pouze v Polsku umožňují OSVČ buď oddělit příjmy z hospodářské výnosy a zdanit je 19% sazbou anebo je sloučit s ostatními příjmy a využít již uvedený progresivní způsob zdanění.

Zaměříme-li se na vyměřovací základy pro výpočet pojistného na sociální pojištění, také Slovensko zvýhodňuje skupinu OSVČ, která neodvádí pojistné ze základu daně, ale z částky nižší. V ostatních státech sice nemají krácený tento vyměřovací základ, ale jsou zavedeny nižší sazby pojistného. Na Slovensku jsou stejně jako u nás zavedeny minimální vyměřovací základy pro odvody pojistného. Maximální vyměřovací základy pro odvody na sociální zabezpečení jsou zavedeny ve všech sledovaných zemích mimo Maďarska.

4 Praktická část

4.1 Komparace povinných odvodů OSVČ se zaměstnanci

V následující podkapitole jsou porovnány výše povinných odvodů, tj. odvodů na sociální a zdravotní pojištění a následně výše daně z příjmů pro skupiny OSVČ a zaměstnanců. Komparace je provedena na základě míry daňové zátěže, která udává podíl povinných odvodů na příjmu, kterým by pracovník disponoval před uplatněním těchto povinných odvodů. Současně jsou v rámci komparace sledovány a porovnávány výše jednotlivých odvedených částek do státního rozpočtu, zejména pojistného na sociální pojištění. V rámci komparačního modelu jsou zvoleny 4 zástupné příjmové skupiny, které jsou stanoveny na základě statistického šetření.

4.1.1 Obecné předpoklady

V rámci následujících modelů u **zaměstnance** předpokládáme, že je příjemcem pouze příjmů ze závislé činnosti podle § 6 ZDP a uzavřel se zaměstnavatelem dohodu, která zakládá pracovněprávní vztah. Zároveň nejsou v této práci uvažovány osvobozené příjmy a příjmy, které tvoří samostatný základ daně. Srovnávaným příjmem zaměstnance bude tedy hrubá mzda ze závislé činnosti před zdaněním a před odvody na povinné pojištění. Tato hrubá mzda bude také vstupovat do výpočtu míry daňové zátěže, jelikož je pro zaměstnance příjmem, kterým disponuje před povinnými odvody.

Za příjem **OSVČ** je považován pouze příjem ze samostatné činnosti podle § 7 ZDP. OSVČ si při výkonu své činnosti mohou zvolit, jestli budou pro stanovení daňového základu uplatňovat skutečně vynaložené výdaje nebo paušální výdaje. Paušálními výdaji vychází legislativa živnostníkům vstříc, neboť jim umožňuje daňovou optimalizaci a zároveň zjednodušuje administrativní náročnost. Jaké výdaje si zvolí, závisí na druhu činnosti. V této práci uvažujeme paušální výdaje ve výši 60 %, které jsou v současnosti nejrozšířenější a mohou být uplatněny v rámci volných živností, pro jejichž výkon nejsou vyžadovány žádné podmínky odborné způsobilosti či odborné praxe a může je tedy vykonávat každá svéprávná a bezúhonná osoba. Zároveň již v této části práce předpokládáme, že by v budoucnu mohlo dojít ke snížení sazeb paušálních výdajů, a proto v práci uvažujeme také paušální výdaje v poloviční výši, tedy 30 %. Tento předpoklad je založen na výše uvedené komparaci sazeb paušálních výdajů mezi zeměmi V4, kde ČR zaujímá jednoznačně nejbenevolentnější přístup k uplatnění těchto výdajů, dále na postupném legislativním omezování těchto výdajů, které je patrné v zavedení absolutní výše uplatnitelných výdajů, ale také na vlastním zjišťování výše skutečných výdajů, které jsou opravdu vynaloženy v rámci maximální hranice 60% paušálů. Vzhledem k tomu, že statistiku těchto skutečně vynaložených

výdajů nesleduje žádná instituce, na základě řízených rozhovorů se 20 OSVČ, které uplatňují paušální výdaje ve výši 60 %, bylo zjištěno, že v průměru skutečně vynaloží přibližně 30 % výdajů na dosažení a udržení zisku.

V práci jsou uvažovány 4 skupiny OSVČ. Zástupcem první skupiny je **OSVČ**, která uplatňuje **skutečné výdaje** a jejím srovnávaným příjmem je dílčí základ daně podle § 7 ZDP, tedy celkový příjem z dané výdělečné činnosti snížený o skutečně vynaložené výdaje, před zdaněním a před odvedením povinného pojistného. V práci je označena zkratkou „OSVČ“. Stejně jako u zaměstnance je i zde míra daňové zátěže počítána z příjmu, kterým tato OSVČ disponuje před povinnými odvody, v tomto případě tedy dílčím základem daně podle § 7 ZDP. Uvedený dílčí základ daně je u této OSVČ shodný s jejím porovnávaným hrubým příjmem, protože výdaje na dosažení a udržení zisku již byly odečteny. Tato OSVČ je do modelu zahrnuta zejména pro optimální srovnání výše povinných odvodů vzhledem ke skupině zaměstnanců, neboť je její hrubý příjem stanoven na úroveň hrubé mzdy zaměstnanců, a výše odvodů proto není zkreslena vynaloženými výdaji, na které má nárok pouze OSVČ. Druhou skupinu OSVČ zastupuje taková **OSVČ**, která pracuje na základě **zastřené pracovního poměru** a na dosažené příjmy uplatňuje **paušální výdaje ve výši 60 %** (označení OSVČ ŠP60). Protože je ale tato OSVČ prakticky v postavení zaměstnance, budeme předpokládat, že jí nevznikají žádné skutečné výdaje. Paušální výdaje, které pro ni jsou v tomto případě čistým ziskem, si uplatní pouze pro účely výpočtu vyměřovacích základů na povinné pojistné a pro stanovení dílčího základu daně podle § 7 ZDP. Porovnávaným příjmem této OSVČ je tedy hrubý příjem před odpočtem paušálních výdajů, odvody pojistného a daně z příjmu. Míra daňové zátěže je i v tomto případě vypočtena z porovnávaného hrubého příjmu, neboť je i zde tento příjem příjmem OSVČ před odpočtem povinných odvodů. Zástupcem třetí skupiny OSVČ je **klasická OSVČ**, která se neúčastní švarcsystému a která uplatňuje **paušální výdaje ve výši 60 %** (označení OSVČ P60). U této OSVČ aplikujeme výše uvedený předpoklad toho, že jí skutečné výdaje vznikají pouze ve výši 30 % a zbylých 30 % pouze oficiálně vynaložených nákladů je pro OSVČ čistým příjmem. Proto není míra daňové zátěže této OSVČ vypočtena z příjmu po uplatnění výdajů, tedy dílčího základu daně podle § 7 ZDP, který této OSVČ zůstává oficiálně před povinnými odvody, ale pro účely výpočtu reálné míry daňové zátěže je tento základ daně zvýšen o uvedených 30 % nevynaložených výdajů a zároveň je s tímto reálným základem daně kalkulováno při výpočtu čistého příjmu. Pomocí poslední skupiny OSVČ je zobrazeno, jak by se změnila situace OSVČ, pokud by byly zavedeny paušální výdaje pouze v poloviční výši. Zástupcem této skupiny je tedy **klasická OSVČ**, která si na dosažené příjmy uplatňuje **paušální výdaje ve výši 30 %** (označení OSVČ P30) a jejím porovnávaným příjmem je stejně jako v předchozí skupině hrubý příjem před odpočtem paušálních výdajů i povinných odvodů. Do výpočtu míry daňové zátěže

vstupuje jako v ostatních skupinách příjem, kterým OSVČ disponuje před povinnými odvody a v této skupině je jím dílčí základ daně podle § 7 ZDP.

V práci jsou uvažovány pouze ty OSVČ, které vykonávají hlavní samostatnou výdělečnou činnost, která zakládá účast na zdravotním a sociálním pojištění. Účast na nemocenském pojištění je pro OSVČ dobrovolná. Vzhledem k tomu, že počet nemocensky pojištěných OSVČ má v průběhu posledních let klesající tendenci (jak uvádí tabulka č. 8 – v roce 2015 pouze 9 % pojištěných), je od tohoto pojištění u OSVČ abstrahováno.

Komparace je provedena na základě ročních příjmů sledovaných skupin.

4.1.2 Příjmové skupiny

Pro optimální srovnání daňového zatížení je stěžejní zvolit vhodné příjmové skupiny pracovníků. Tyto skupiny jsou zvoleny na základě šetření Informačního systému o průměrném výděлку. Jedná se o systém, který je součástí programu statistických šetření, které vyhledává Český statistický úřad. Informační systém o průměrném výděлку (dále ISPV) sleduje hrubé příjmy ve mzdové i platové sféře a o výsledcích vydává čtvrtletní zprávy. Pro účely této práce jsem se rozhodla vycházet z výsledků šetření za 1. pololetí roku 2015, a to ze mzdové sféry, jelikož je zastoupena několikanásobně větším počtem pracovníků.

Rozhodla jsem se zvolit čtyři zástupné příjmové skupiny pracovníků. Jako nejvhodnější se může zdát srovnání příjmů na základě průměrné mzdy. Avšak v českém prostředí nemá průměrná mzda takovou vypovídací schopnost. Doposud byla v této práci zmíněna průměrná mzda, která je stanovována pro účely výpočtů povinného pojištění a stanovuje ji každoročně vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí. Pro rok 2015 je vypočtena jako součin vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění roku 2013 a přepočítacího koeficientu, který tento základ upravuje. Tato průměrná mzda činí pro rok 2015 26 611 Kč. ISPV na základě svých šetření stanovuje průměrnou mzdu za 1. pololetí roku 2015 na 27 326 Kč. Ve své zprávě však uvádí, že jí nedosahuje celých 67 % zaměstnanců. Proto jsem se pro účely mého srovnání rozhodla použít medián průměrné mzdy, který činí 22 403 Kč. Jako další zástupnou příjmovou skupinu by bylo vhodné zvolit minimální mzdu. Jak ale ukazuje průzkum, minimální mzdy dosahuje méně než 10 % zaměstnanců. Co se týče platové sféry, podíl takto ohodnocených podnikatelů se pohybuje v ještě nižších počtech. Proto je jako dolní příjmová hranice využita částka 11 865 Kč, která je uváděna jako 1. decil všech příjmů. Další porovnávaná mzdová skupina je stanovena na částku 44 061 Kč, která zastupuje skupinu vyšších mezd zaměstnanců a je v průzkumu uvedena jako 9. decil všech příjmů. Poslední skupinu volím jako deseti násobek mediánu průměrné mzdy, aby bylo předvedeno zdanění solidární daní a také omezení u odvodů na sociální pojištění.

4.1.3 Odvody zaměstnanců a OSVČ – 1. příjmová skupina

V následujícím textu jsou v rámci první příjmové skupiny srovnány povinné odvody z hrubé roční mzdy zaměstnanců s odvody uvedených skupin OSVČ, které dosahují stejného hrubého ročního příjmu, na který následně uplatní výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů nebo byly tyto výdaje na uvedený příjem již uplatněny, a to z důvodu zachování stejného porovnávaného hrubého příjmu. První příjmovou skupinu zastupuje částka hrubé mzdy/příjmu ve výši 11 865 Kč/měsíc. Následující tabulka č. 14 zobrazuje skutečné odvody [v Kč] a míru daňové zátěže sledovaných skupin.

Tab. 14 Odvody pracovníků – 1. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	11 865	11 865	11 865	11 865	11 865
Hrubá roční mzda/příjem	142 380	142 380	142 380	142 380	142 380
SP zaměstnavatel	35 595	-	-	-	-
ZP zaměstnavatel	12 814	-	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-85 428	-85 428	-42 714
Základ daně	190 789	142 380	56 952	56 952	99 666
Základ daně zaokrouh.	190 700	142 300	56 900	56 900	99 600
Příjem pro výpočet MDZ	142 380	142 380	142 380	99 666	99 666
Daň z příjmu	28 605	21 345	8 535	8 535	14 940
Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	4 125	0	0	0	0
Vyměřovací základ SP	142 380	79 836	79 836	79 836	79 836
Vyměřovací základ ZP	142 380	159 666	159 666	159 666	159 666
SP zaměstnanec/OSVČ	9 255	23 312	23 312	23 312	23 312
ZP zaměstnanec/OSVČ	6 407	21 555	21 555	21 555	21 555
Celkem odvod SP	44 850	23 312	23 312	23 312	23 312
Celkem odvod ZP	19 221	21 555	21 555	21 555	21 555
Čistá roční mzda	122 593	97 513	97 513	54 799	54 799
Míra daňové zátěže	47,90%	31,51%	31,51%	45,02%	45,02%

Při pohledu na výsledné míry daňové zátěže jednotlivých skupin je zřejmé, že příjmy OSVČ jsou ve všech uvedených případech zatíženy méně než mzda zaměstnanců. To je způsobeno především tím, že zaměstnanecký základ daně z příjmů je zvyšován o povinné pojistné odváděné zaměstnavatelem (které mimo jiné zvyšuje osobní náklady zaměstnavatele na zaměstnance na rozdíl od nákladů, které zaměstnavatel vynaloží na OSVČ ve švarcsystému), ale také proto, že povinné pojistné zaplacené zaměstnavatelem vstupuje do výpočtu míry daňové zátěže jako jedna z položek, čímž celkovou míru daňové zátěže zvyšuje.

Pokud bychom do výpočtu míry daňové zátěže nezahrnovaly povinné pojistné zaměstnavatele, její výsledná míra by se snížila právě o 34 %, které je povinen odvádět do systému zaměstnavatel (celkem tedy na 13,9 %). V takovém případě bychom porovnávali pouze čisté odvody zaměstnanců a OSVČ, které by byly nižší u zaměstnance, což potvrzuje i tabulka výše. Nicméně tohle srovnání by bylo nelogické, protože sociální systém kalkuluje s příspěvky zaměstnavatele za zaměstnance, a pokud by tomu tak nebylo, procentuální výše odvodů zaměstnance by zajisté nezůstala na dosavadní úrovni. Proto je tedy na místě porovnávat celkové odvody do státního rozpočtu v souvislosti s nastavením systému pro jednotlivé druhy výkonu pracovní činnosti.

Co se týče těchto celkových odvodů, do systému odvádí více prostředků pozice zaměstnance, což je způsobeno konstrukcí vyměřovacího základu pro OSVČ, který je v poloviční výši oproti zaměstnaneckému. V případě této příjmové skupiny ale musí všechny skupiny OSVČ zvýšit svoje vyměřovací základy na povinné pojistné na dané minimální vyměřovací základy, a to pro zdravotní i sociální pojištění. Zejména v případě zdravotního pojištění se jedná o významnou položku, neboť klasická OSVČ musí zvýšit svůj vyměřovací základ o více než dvojnásobek – skutečný vyměřovací základ by činil 50 % hrubého příjmu, tedy 71 190 Kč, ale OSVČ odvádí pojistné z částky 159 666 Kč. Ostatní skupiny OSVČ, které v modelu na porovnávaný příjem ještě uplatňují paušální výdaje, musí zvýšit vyměřovací základ na daný minimální o větší částky. OSVČ uplatňující 30% paušály zvyšuje skutečný vyměřovací základ na 1,6 násobek u sociálního pojistného a na 3,2 násobek v případě zdravotního pojistného. 60% „paušalista“ zvyšuje vyměřovací základ o 2,8 násobek v případě sociálního pojištění a u zdravotního pojistného musí odvést 5,6 krát více než jim stanovuje výpočet ze základu daně. V případě zdravotního pojištění můžeme sledovat, že zde odvedou všechny skupiny OSVČ do systému dokonce vyšší částku než zaměstnanec. Minimální vyměřovací základ na pojistné na zdravotní pojištění je totiž pro zaměstnance stanoven na úrovni minimální mzdy, tedy na 9 200 Kč (ročně 110 400 Kč), což je nižší částka než je stanovená pro OSVČ. Tímto lze také zčásti zdůvodnit skutečnost, že OSVČ dosahují nižšího čistého příjmu než zaměstnanec, a to i přestože jim nevzniká na rozdíl od zaměstnance žádná daňová povinnost k dani z příjmů. Zaměstnanec má povinnost odvést státu 4 125 Kč na dani z příjmů, přestože má s OSVČ shodné hrubé roční příjmy, což je zapříčiněno již zmiňovaným zvýšením základu daně z příjmů o povinné pojistné zaměstnavatele, čili institutem superhrubé mzdy. V případě klasických OSVČ uplatňujících paušální výdaje na porovnávaný příjem je tomu tak především právě díky vlivu těchto výdajů, které snižují základ daně.

U OSVČ v zastřeném pracovním poměru by se dalo předpokládat, že tato OSVČ bude v lepším postavení oproti ostatním skupinám, a to zejména vzhledem k možnosti uplatnit si paušální výdaje, které jsou pro ni v celkové výši čistým příjmem a zároveň jí snižují daňový základ i vyměřovací základy pro povin-

né pojistné. Nicméně jak je patrné z tabulky č. 14, co se týče odvodových povinností, situace této OSVČ se nijak neliší od ostatních OSVČ, které se švarcsystému neúčastní. Odvody pojistného podléhají i u této OSVČ zvyšování na minimální povinné hranice a stejně jako u ostatních skupin OSVČ ani zde nevzniká povinnost odvodu daně z příjmů. Čistý příjem této OSVČ ve švarcsystému je tedy stejný jako u klasické OSVČ, která již na porovnávaný příjem uplatnila skutečné náklady. Při této příjmové skupině se proto výhody spojené se švarcsystémem neprojevují.

Současně je také nutné zdůraznit, že pokud je OSVČ, která dosahuje měsíčního hrubého příjmu ve výši 11 865 Kč systémem nucena zvyšovat si vyměřovací základy na dané minimální, je to pro ni téměř likvidační, protože její roční čisté příjmy potom dosahují částky 54 799 Kč, čili pouhé 4 567 Kč za měsíc. OSVČ, která v našem modelu uplatňuje skutečné náklady, dosahuje čistého ročního příjmu 97 513 Kč, tedy 8 096 Kč za měsíc, nicméně je zde nutné zdůraznit, že tato OSVČ musí pro dosažení tohoto příjmu fakturovat vyšší částky než ostatní OSVČ v modelu, jelikož předpokládáme, že její porovnávaný příjem je již po odpočtu vynaložených nákladů na dosažení tohoto příjmu. Čistý příjem této OSVČ je ale porovnatelný se zaměstnaneckou čistou mzdou, která je v této příjmové skupině nejvyšší, a to zejména z toho důvodu, že pro výpočet čistého příjmu zaměstnanec se od základu daně mimo daňovou povinnost odečítá pouze pojistné odvedené zaměstnancem, které je, jak bylo zmíněno na začátku této kapitoly, nižší než pojistné odvedené OSVČ. Pokud se ovšem vrátíme k výši čistých mezd OSVČ v této příjmové skupině, je nutné zdůraznit, že všechny sledované OSVČ zde dosahují nižšího měsíčního čistého příjmu, než činí čistý měsíční příjem vypočtený z minimální mzdy, který dosahuje částky 8 188 Kč. Je proto logické předpokládat, že OSVČ, které zde odvádí vyšší povinné pojistné z důvodu přizpůsobení skutečného vyměřovacího základu tomu minimálnímu, budou mít s dosahovanými čistými příjmy nárok na dávky sociální pomoci nebo nouze, čímž sice pravděpodobně dostanou své prostředky zpět, nicméně pro státní rozpočet jsou tyto transakce neefektivní, neboť nárokování sociálních dávek těmito OSVČ představuje další administrativní náklady.

U nejnižší příjmové skupiny lze tedy tvrdit, že je v nejlepším postavení zaměstnanec, jehož čisté příjmy jsou ze sledovaných skupin nejvyšší a zároveň je z jeho pozice do systému odvedeno nejvíce prostředků, což se mu také promítne do výpočtu starobního důchodu.

4.1.4 Odvody zaměstnanců a OSVČ – 2. příjmová skupina

Zástupnou částkou druhé příjmové skupiny pro srovnání povinných odvodů do státního rozpočtu sledovaných skupin pracovníků je částka mediánu průměrné mzdy podle šetření IPSV, která činí 22 403 Kč/měsíc. Vypočtené odvodové povinnosti [v Kč] a míru daňové zátěže jednotlivých skupin zobrazuje tabulka č. 15.

Tab. 15 Odvody pracovníků – 2. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	22 403	22 403	22 403	22 403	22 403
Hrubá roční mzda/příjem	268 836	268 836	268 836	268 836	268 836
SP zaměstnavatel	67 209	-	-	-	-
ZP zaměstnavatel	24 195	-	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-161 302	-161 302	-80 651
Základ daně	360 240	268 836	107 534	107 534	188 185
Základ daně zaokrouh.	360 200	268 800	107 500	107 500	188 100
Příjem pro výpočet MDZ	268 836	268 836	268 836	188 185	188 185
Daň z příjmu	54 030	40 320	16 125	16 125	28 215
Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	29 550	15 840	0	0	3 735
Vyměřovací základ SP	268 836	134 418	79 836	79 836	94 093
Vyměřovací základ ZP	268 836	159 666	159 666	159 666	159 666
SP zaměstnanec/OSVČ	17 474	39 250	23 312	23 312	27 475
ZP zaměstnanec/OSVČ	12 098	21 555	21 555	21 555	21 555
Celkem odvod SP	84 683	39 250	23 312	23 312	27 475
Celkem odvod ZP	36 293	21 555	21 555	21 555	21 555
Čistá roční mzda	209 714	192 191	223 969	143 318	135 420
Míra daňové zátěže	55,99%	28,51%	16,69%	23,84%	28,04%

V případě druhé příjmové skupiny jsou již patrné prvky charakteristické pro jednotlivé skupiny pracovníků. Míra daňové zátěže příjmu/mzdy je stejně jako v předchozí příjmové skupině nejvyšší u zaměstnaneckého poměru, a to z důvodů, které byly již vysvětleny výše. Nicméně se v této příjmové skupině odlišují míry daňové zátěže u jednotlivých typů OSVČ.

I v této příjmové skupině odvede do systému nejvíce prostředků na pojistném pozici zaměstnanec, což je způsobeno již zmíněnou odlišnou konstrukcí vyměřovacího základu pro OSVČ. Zaměstnanec také odvede nejvyšší daň z příjmů, která je v této příjmové skupině v téměř dvojnásobné výši oproti klasické OSVČ, což je způsobeno superhrubou mzdou, ze které zaměstnanci odvádí daň. Pokud se zaměříme na odvody pojistného u OSVČ, i zde musí zvýšit svoje vyměřovací základy na povinné pojistné na dané minimální vyměřovací základy. V případě zdravotního pojištění takto musí činit všechny skupiny sledovaných OSVČ a v případě sociálního pojištění jde především o skupiny OSVČ, které si uplatňují paušální výdaje v 60% výši. Co se týče odvodů na sociální pojištění, klasická OSVČ zde využívá skutečný vyměřovací základ, tudíž by vzhledem ke konstrukci vyměřovacího základu odvedená částka na pojistné měla činit přesně

50 % odvodu zaměstnance. V našem modelu tomu tak není, a to z důvodu, že složkami sociálního pojištění zaměstnanců je důchodové pojištění ve výši 28 % hrubé mzdy, nemocenské pojištění ve výši 2,3 % a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 1,2 % hrubé mzdy. Odvod OSVČ na sociální pojištění je složen z 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na příspěvek na státní politiku nezaměstnanosti. Nemocenské pojištění je dobrovolné a zde si jej OSVČ neplatí. Pokud dále porovnáme odvod OSVČ ŠP60 na sociální pojistné s odvodem zaměstnance, zjistíme, že OSVČ díky švarcsystému neodvede do státního rozpočtu ani 30 % toho, co odvádí zaměstnanec, což je alarmující situace. Ve vztahu ke klasické OSVČ odvádí účastník zastřenému pracovnímu poměru na sociální pojištění pojistné ve výši necelých 60 % odvodů klasické OSVČ. Pokud by neexistovaly minimální vyměřovací základy na pojistné, ze kterých i v této příjmové skupině odvádí OSVČ ŠP60 pojistné, rozdíly ve výši odvodů by byly ještě větší. Nicméně v této příjmové skupině není zvýšení vyměřovacího základu na minimální tak markantní jako v první příjmové skupině. Obě skupiny OSVČ uplatňujících 60% paušály zvyšují skutečné vyměřovací základy na 1,5 násobek. U obou těchto skupin dále můžeme sledovat, že výše paušálních výdajů, které si tyto OSVČ uplatní, jim zajistí také nulovou daňovou povinnost pro účely daně z příjmů. Není tedy překvapením, že účastník zastřenému pracovnímu poměru dosahuje nejvyšších čistých ročních výdělků ze sledovaných skupin. Co se týče odvodů pojistného na zdravotní pojištění, v rámci této příjmové skupiny zvyšuje klasická OSVČ svůj vyměřovací základ na daný minimální jen nepatrně, nicméně 60% „paušalisté“ stále zvyšují tento základ na téměř 3 násobek a 30% „paušalisté“ na přibližně 1,7 násobek skutečného vyměřovacího základu.

V případě této příjmové skupiny se tedy již naplno projevují prvky typické pro švarcsystém, které pracovníkovi snižují povinné odvody do sociálního systému a zároveň krátí daňovou povinnost pro daň z příjmů. Zároveň také šetří významné prostředky zaměstnavateli této OSVČ, která by na stejného živnostníka v případě pracovního poměru musela vynaložit o téměř 100 000 Kč ročně více. Bezesporu největší výhodou pro pracovníka švarcsystému je skutečnost, že mu nevznikají žádné skutečné náklady. Pokud porovnáme situaci švarcsystémové OSVČ ŠP60 s OSVČ P60, která také díky vysokým paušálním výdajům odvádí minimální sociální pojistné a neodvádí žádnou daň z příjmů, z tabulky je patrné, že dosahuje nižších čistých příjmů. Výše rozdílu mezi jejich čistými příjmy jsou právě skutečné výdaje, které musela OSVČ P60 vynaložit na dosažení, udržení a zajištění svých příjmů. S ohledem na minimální odvody do státního rozpočtu ze strany OSVČ uplatňujících paušální výdaje je v modelu pro srovnání účastna OSVČ P30, která má nárok pouze na odpočet 30% paušálních výdajů. Jak je z tabulky patrné, při této výši paušálů vzniká OSVČ daňová povinnost a také vyměřovací základ pro sociální pojistné je již ve skutečné výši odpovídající velikosti příjmu a ne na minimálních hodnotách. Tato OSVČ odvádí na sociálním pojistném o 18 % více než 60% „paušalisté“. Míra daňové zátěže této OSVČ

oproti OSVČ P60 je vyšší o více než 4 % a ve srovnání s OSVČ ŠP60 je vyšší o více než 11 %. Z pohledu státního rozpočtu je tedy mezi OSVČ využívající paušální výdaje nejvýhodnější právě OSVČ P30. S ohledem na vyšší odvody na sociální pojištění se u této OSVČ také dá očekávat vyšší starobní důchod než u ostatních OSVČ využívajících paušály. Klasická OSVČ sice odvádí na pojistném ještě více než OSVČ P30, nicméně je znovu nutné upozornit na skutečnost, že tato OSVČ fakturuje vyšší částky než ostatní námi sledované skupiny OSVČ a odvádí tedy pojištění z vyššího vyměřovacího základu. Z tohoto důvodu také zde klasická OSVČ dosahuje vyšších čistých příjmů, které ovšem ani v této příjmové skupině nedosahují čistých příjmů zaměstnance, a to ze stejného důvodu jako v předchozí příjmové skupině.

Pokud se zaměříme na vývoj míry daňové zátěže pracovníků, v případě zaměstnance došlo spolu se zvyšující se mzdou ke zvýšení míry daňové zátěže. Naopak u všech skupin OSVČ došlo k jejímu snížení, a to zejména z toho důvodu, že nyní buď již nezvyšují skutečné vyměřovací základy na dané minimální, nebo je toto zvýšení nižší než v případě předchozí příjmové skupiny. U OSVČ uplatňujících 60% paušální výdaje je snížení míry daňové zátěže vyšší, neboť jim na rozdíl od ostatních OSVČ ani při této příjmové hladině nevznikla daňová povinnost pro daň z příjmů. Naproti tomu klasická OSVČ, která uplatňuje skutečné výdaje, nyní odvádí 55 % daňové povinnosti zaměstnance.

Při pohledu na čisté roční příjmy je zřejmé, že nejvyšších příjmů dosahuje OSVČ ŠP60 a naopak nejnižších OSVČ P30. Švarcsystém se v této příjmové skupině jeví jako nejvýhodnější varianta pro všechny strany, kromě státu. Nicméně jaký vliv bude mít tento zastřený pracovní poměr na budoucí starobní důchody těchto OSVČ, budou podrobněji rozebírat samostatné následující kapitoly.

4.1.5 Odvody zaměstnanců a OSVČ – 3. příjmová skupina

Pro třetí příjmovou skupinu bude stěžejní srovnávanou částkou hrubý měsíční příjem/mzda ve výši 44 061 Kč, který zastupuje skupinu vyšších příjmů. Jelikož se jedná o 9. decil mezi mzdami zaměstnanců, vyšší mzdy dosahuje pouze 10 % pracovníků. Tabulka č. 16 zobrazuje vypočtené hodnoty odvodů [v Kč] sledovaných skupin a jejich celkovou daňovou zátěž:

Tab. 16 Odvody pracovníků – 3. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	44 061	44 061	44 061	44 061	44 061
Hrubá roční mzda/příjem	528 732	528 732	528 732	528 732	528 732
SP zaměstnavatel	132 183	-	-	-	-
ZP zaměstnavatel	47 586	-	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-317 239	-317 239	-158 620

Základ daně	708 501	528 732	211 493	211 493	370 112
Základ daně zaokrouh.	708 500	528 700	211 400	211 400	370 100
Příjem pro výpočet MDZ	528 732	528 732	528 732	370 112	370 112
Daň z příjmu	106 275	79 305	31 710	31 710	55 515
Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	81 795	54 825	7 230	7 230	31 035
Vyměřovací základ SP	528 732	264 366	105 746	105 746	185 056
Vyměřovací základ ZP	528 732	264 366	159 666	159 666	185 056
SP zaměstnanec/OSVČ	34 368	77 195	30 878	30 878	54 036
ZP zaměstnanec/OSVČ	23 793	35 689	21 555	21 555	24 983
Celkem odvod SP	166 551	77 195	30 878	30 878	54 036
Celkem odvod ZP	71 379	35 689	21 555	21 555	24 983
Čistá roční mzda	388 776	361 023	469 069	310 450	260 058
Míra daňové zátěže	60,47%	31,72%	11,28%	16,12%	29,74%

Stejně jako v předchozích příjmových skupinách je míra daňové zátěže nejvyšší u zaměstnance. Zároveň jako tomu bylo u nižších mezd, její výše oproti předchozí příjmové skupině vzrostla, což se dá tvrdit i o míře daňové zátěže klasické OSVČ a OSVČ využívající 30% paušální výdaje, jejichž hodnoty jsou sice po zaměstnanecké míře druhé a třetí nejvyšší, nicméně dosahují její přibližně poloviční výše. U výše uvedených skupin OSVČ došlo ke zvýšení míry daňové zátěže, a to i přestože si OSVČ nyní již nezvyšují vyměřovací základy na dané minimální a vyměřovací základy tak skutečně odpovídají výši hrubého ročního příjmu. Vzhledem k tomu, že se oproti předchozí příjmové skupině zde příjem téměř zdvojnásobil, lze tedy předpokládat, že došlo k poměrnému nárůstu míry daňové zátěže, stejně jako k němu dochází u zaměstnanců při zvyšování mezd ve všech předchozích skupinách. V případě OSVČ účastné švarcsystému se míra daňové zátěže oproti předchozí už tehdy velmi nízké daňové zátěži dále snížila na pouhých 11,28 %, což je v porovnání se zaměstnanci sotva pětina daňová zátěž. Také u OSVČ P60 došlo ke snížení tohoto ukazatele, a to na 16,12 %. Míra daňové zátěže se těmito pracovníkům snížila z toho důvodu, že nyní nemusí zvyšovat minimální vyměřovací základ pro účely sociálního pojištění na minimální, tudíž je částka odvedená do systému v souladu s výší základu daně (nicméně v rámci zdravotního pojištění stále zvyšují vyměřovací základ na minimální). OSVČ ve švarcsystému díky nízké míře zdanění dosahuje také nejvyššího čistého příjmu, který je přibližně o 17 % vyšší vzhledem k zaměstnanci a o přibližně 23 % vyšší vzhledem ke klasické OSVČ. Až při takto vysokém příjmu vzniká OSVČ uplatňujícím 60% paušály daňová povinnost k dani z příjmů, a to ve výši pouhých 7 230 Kč, což vzhledem k jejich fakturovaným částkám, kterých tyto OSVČ dosahují, nečiní ani 2 %. Vzhledem k ostatním sledovaným skupinám

pracovníků odvádí necelých 9 % daňové povinnosti zaměstnance, přibližně 13 % daňové povinnosti klasické OSVČ a asi 23 % daňové povinnosti OSVČ s 30% paušály.

Pokud porovnáme výši odvodů na povinné pojistné, stejně jako v předchozích příjmových skupinách je odvedeno do systému nejvíce z pozice zaměstnance. V případě klasické OSVČ, která na porovnávaný hrubý příjem již uplatnila skutečné výdaje, jsou odváděné částky v téměř poloviční výši odvodů zaměstnance, což platilo již pro předchozí příjmovou skupinu. Daňová povinnost této klasické OSVČ činí přibližně 67 % zaměstnanecké daňové povinnosti. U OSVČ účastné švarcsystému je v případě sociálního pojištění do systému odvedeno pouhých přibližně 19 % odvodu zaměstnance a 40 % odvodu klasického OSVČ. Stejně vysoké částky odvádí vzhledem ke stejné výši uplatňovaných výdajů i OSVČ P60. Pokud zaměříme pozornost na OSVČ uplatňující 30% paušály, výše jejich odvodů na sociální pojištění je oproti OSVČ se 60% paušály o 75 % vyšší. U zdravotního pojištění je situace o něco vyrovnanější, a to z důvodu stálého zvyšování vyměřovacího základu na minimální u OSVČ uplatňujících 60% paušální výdaje. Do systému odvádí tyto OSVČ asi 30 % příspěvku zaměstnance a 60 % odvodu klasického OSVČ. OSVČ P30 odvádí do zdravotního systému částku o 16 % vyšší než 60% „paušalisté“.

Výše čistých příjmů sledovaných skupin pracovníků se zde vyvíjí podobně jako v předchozí příjmové skupině, kde nejvyšších příjmů dosahuje OSVČ účastná ve švarcsystému, kterou následuje pozice zaměstnance a poté pozice klasické OSVČ. I v rámci 3. příjmové skupiny se tedy v průběhu období výdělečné činnosti jeví jako nejvýhodnější varianta pozice zastřeného zaměstnance.

4.1.6 Odvody zaměstnanců a OSVČ – 4. příjmová skupina

Poslední zástupnou skupinou našeho porovnání je příjmová skupina, ve které pracovníci dosahují hrubé mzdy/příjmu ve výši desetinásobku mediánu průměrné mzdy podle šetření ISPV. Jak takto nadstandardně vysoké příjmy ovlivní výši povinných odvodů [v Kč] sledovaných skupin, prezentuje následující tabulka:

Tab. 17 Odvody pracovníků – 4. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	224 030	224 030	224 030	224 030	224 030
Hrubá roční mzda/příjem	2 688 360	2 688 360	2 688 360	2 688 360	2 688 360
SP zaměstnavatel	306 832	-	-	-	-
ZP zaměstnavatel	241 952	-	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-1 200 000	-1 200 000	-806 508

Základ daně	3 237 144	2 688 360	1 488 360	1 488 360	1 881 852
Základ daně zaokrouh.	3 237 100	2 688 300	1 488 300	1 488 300	1 881 800
Příjem pro výpočet MDZ	2 688 360	2 688 360	2 688 360	1 881 852	1 881 852
Daň z příjmu	485 565	403 245	223 245	223 245	282 270
Solidární daň	102 272	102 272	18 272	18 272	45 817
Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	563 357	481 037	217 037	217 037	303 607
Vyměřovací základ SP	1 227 328	1 227 328	744 180	744 180	940 926
Vyměřovací základ ZP	2 688 360	1 344 180	744 180	744 180	940 926
SP zaměstnanec/OSVČ	79 776	358 380	217 301	217 301	274 750
ZP zaměstnanec/OSVČ	120 976	181 464	100 464	100 464	127 025
Celkem odvod SP	386 608	358 380	217 301	217 301	274 750
Celkem odvod ZP	362 929	181 464	100 464	100 464	127 025
Čistá roční mzda	1 924 250	1 667 479	2 153 558	1 347 050	1 176 470
Míra daňové zátěže	48,84%	37,97%	19,89%	28,42%	37,48%

Při pohledu na výsledné míry daňové zátěže pro nás nyní není překvapením, že zaměstnanci dosahují nejvyšší míry daňové zátěže, následují je klasické OSVČ spolu s OSVČ uplatňujícími 30% paušální výdaje. Nejnižší míře daňové zátěže čelí OSVČ účastné švarcsystému. Oproti předchozím příjmovým skupinám zde však můžeme sledovat pokles míry daňové zátěže u zaměstnanců. Tento pokles zapříčiňuje nastavení maximálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného na sociální pojištění (ve výši 1 227 328 Kč) současně s povinností platit solidární daň ve výši 7 % z částky převyšující tento maximální vyměřovací základ³. Zaměstnavatel i zaměstnanec tedy z částky převyšující tento základ odvedou namísto 31,5 % pouze 7 %. V našem případě je rozdíl mezi základem daně a maximálním vyměřovacím základem částka 1 461 032 Kč, ze které na sociálním pojistném „ušetří“ 460 225 Kč a na solidární dani zaplatí 102 272 Kč. Celkem tedy na povinných odvedech do státního rozpočtu odvede o 357 953 Kč méně než by měl povinnost odvést při nastavení systému u předchozích příjmových skupin.

Naproti tomu u všech OSVČ došlo ke zvýšení míry daňové zátěže oproti předchozím příjmovým skupinám. Klasická OSVČ, která na námi porovnávaný hrubý příjem již neuplatňuje žádné výdaje, zde také odvádí pojistné z maximálního vyměřovacího základu, tedy z částky 1 277 328 Kč. Pokud by tento maximální vyměřovací základ nebyl zaveden, odváděla by pojistné na sociální

³ Solidární sazba daně slouží jako další sazba daně uplatňovaná na příjmy převyšující hranici 1 227 328 Kč. Rozhodně nenahrazuje základní sazbu daně z příjmu fyzických osob ve výši 15 %, ta je nadále odváděna z celého základu daně bez ohledu na hranici 1 227 328 Kč.

pojištění ve výši 29,2 % z částky 1344 180 Kč. Jelikož je v jejím případě rozdíl mezi skutečným a maximálním vyměřovacím základem pouze 116 852 Kč, na sociálním pojistném „ušetří“ pouze 34 121 Kč, tedy daleko méně než zaměstnanec. Rozdíl mezi základem daně a maximálním vyměřovacím základem činí stejně jako u zaměstnance 1 461 032 Kč, ze kterého má povinnost platit 7% solidární daň v absolutní výši 102 272 Kč. U OSVČ tedy nedojde k celkové úspoře, neboť povinnost zaplatit solidární daň převyšuje úsporu na sociálním pojistném o 68 151 Kč. Míra daňové zátěže proto oproti předchozím příjmovým skupinám roste. Jestliže tedy zaměstnanec i klasická OSVČ odvádí sociální pojistné ze stejného základu, výše jejich celkových odvodů se liší pouze o příspěvek na nemocenské pojištění ve výši 2,3 % z vyměřovacího základu (což činí 28 229 Kč), kterého se OSVČ neúčastní. U zdravotního pojištění se i v tomto případě na výši odvedeného pojistného potvrzuje rozdíl 50 %, který je odůvodněn přesně poloviční výší vyměřovacího základu pro OSVČ. V případě daňové povinnosti k dani z příjmů zde klasická OSVČ odvádí již asi 85 % daňové povinnosti zaměstnance.

Pokud se zaměříme na situaci OSVČ ve švarcsystému, zjistíme, že i pro ni se v této příjmové skupině zvýšila míra daňové zátěže, což je zapříčiněno zejména absolutním omezením výše uplatnitelných paušálních výdajů. Tato OSVČ si může v této příjmové skupině uplatnit paušální výdaje v maximální výši 1 200 000 Kč, tedy pouze 45% výdaje namísto předchozích 60 %. Nárůst míry daňové zátěže je také způsoben velkým nárůstem příjmů, kde výše odvodů z nich povinných převážila i vliv skutečnosti, že si nyní OSVČ nezvyšuje vyměřovací základ na zdravotní pojištění na minimální jako v předchozích případech. Nicméně stále hovoříme o míře daňové zátěže ve výši 19,89 %, což je ve srovnání s ostatními pracovníky velice nízký poměr. Vzhledem k tomu, že tato OSVČ nedosahuje na maximální vyměřovací základ pro sociální pojištění a nedochází zde tedy k žádné úspoře, sblíží se také hodnoty celkových odvodů s ostatními skupinami. „Zdánlivý zaměstnanec“ při tomto nadstandardním příjmu zaplatí nyní již 42 % odvodu zaměstnance a 59 % odvodu klasického OSVČ. Co se týče odvodů na daň z příjmů a jejich poměru k ostatním skupinám, tato OSVČ odvádí necelých 39 % zaměstnanecké daňové povinnosti a přibližně 45 % daňové povinnosti klasické OSVČ. Naprosto shodným podmínkám pro povinné odvody jako u OSVČ ve švarcsystému čelí i klasická OSVČ uplatňující 60% paušální výdaje. V případě výše daně z příjmů odvádí tato OSVČ již 71 % daňové povinnosti OSVČ P30, namísto 23 %, které odváděla v minulé příjmové skupině. I v případě OSVČ P60 dochází k růstu míry daňové zátěže a to především vzhledem k omezení výše uplatnitelných výdajů.

U OSVČ uplatňující 30% paušální výdaje došlo také ke zvýšení míry daňové zátěže, nicméně v tomto případě je důvodem tohoto zvýšení pouze velký nárůst příjmů vzhledem předchozí příjmové skupině a následné proporcionální zvýšení povinných odvodů. Co se týče jednotlivých odvodů pojistného, jejich výše se

kvůli omezení výše 60% paušálů sblíží. Nyní odvádí OSVČ P30 pouze o 25 % vyšší sociální pojistné než 60% „paušalisté“ a o 26 % vyšší zdravotní pojistné.

Pokud jde o jednotlivé výše čistých příjmů sledovaných pracovníků, i v této příjmové skupině dosahuje na nejvyšší částku OSVČ ve švarcsystému a to navzdory všem odvodovým povinnostem, které zde tato OSVČ odvádí a které jsou několikrát vyšší než u nižších příjmových skupin. Zaměstnanec dosahuje v této příjmové skupině na 83 % čistých příjmů OSVČ ve švarcsystému, klasická OSVČ na 72 %, OSVČ se 60% paušály na 63 % a OSVČ s 30% paušály na 55 % čistých příjmů OSVČ v zastřeném pracovním poměru.

4.1.7 Odvody zaměstnanců a OSVČ – zrušení paušálních výdajů

Přestože se tato práce zabývá několika různými způsoby zdaňování OSVČ, na základě dosažených výsledků se nabízí ještě další způsob výpočtu povinných odvodů. Vzhledem ke skutečnosti, že pouze kromě první příjmové skupiny dosahovala OSVČ v zastřeném pracovním poměru nejvyšších čistých příjmů a zároveň odváděla nejnižší částky do státního rozpočtu, bude v této podkapitole zaveden nový předpoklad. Stejně jako bylo na začátku praktické části předpokládáno, že by v budoucnu mohly být paušální výdaje zavedeny v poloviční výši, v této podkapitole bude nyní zaveden předpoklad úplného zrušení paušálních výdajů.

Vzhledem k tomu, že OSVČ ve švarcsystému vznikají veškeré výhody se švarcsystémem spjaté na základě paušálních výdajů, při jejich zrušení by se tedy dalo předpokládat, že zároveň zanikne i švarcsystém. Pro porovnání nově vzniklé situace byla zvolena 2. příjmová skupina, která zastupuje průměrné příjmy a účastní se jí proto nejvíce pracovníků. Do komparace byla zahrnuta pouze OSVČ ve švarcsystému, klasická OSVČ uplatňující skutečné náklady a skupina zaměstnanců. Následující tabulka porovnává povinné odvody [v Kč] a míru daňové zátěže pro tyto skupiny pracovníků:

Tab. 18 Odvody pracovníků – zrušení paušálních výdajů

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠPo	OSVČ ŠP60
Hrubá měsíční mzda/příjem	22 403	22 403	22 403	22 403
Hrubá roční mzda/příjem	268 836	268 836	268 836	268 836
SP zaměstnavatel	67 209	-	-	-
ZP zaměstnavatel	24 195	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-	-161 302
Základ daně	360 240	268 836	268 836	107 534
Základ daně zaokrouh.	360 200	268 800	268 800	107 500
Příjem pro výpočet MDZ	268 836	268 836	268 836	268 836
Daň z příjmu	54 030	40 320	40 320	16 125

Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	29 550	15 840	15 840	0
Vyměřovací základ SP	268 836	134 418	134 418	79 836
Vyměřovací základ ZP	268 836	159 666	159 666	159 666
SP zaměstnanec/OSVČ	17 474	39 250	39 250	23 312
ZP zaměstnanec/OSVČ	12 098	21 555	21 555	21 555
Celkem odvod SP	84 683	39 250	39 250	23 312
Celkem odvod ZP	36 293	21 555	21 555	21 555
Čistá roční mzda	209 714	192 191	192 191	223 969
Míra daňové zátěže	55,99%	28,51%	28,51%	16,69%

Předpoklad toho, že by se zrušením paušálních výdajů zároveň zanikl švarcsystém, by po zhlédnutí komparační tabulky nemusel být naplněn. Jak je z tabulky patrné, po zrušení paušálních výdajů by OSVČ účastné švarcsystému sice poklesl čistý příjem a zvýšily by se částky odváděné do státního rozpočtu, nicméně výše odvodových povinností i čistého příjmu by nyní zcela odpovídala povinnostem klasické OSVČ, která si na dosažení příjmů uplatňuje skutečné výdaje. Tato klasická OSVČ si však pro dosažení svých příjmů musí fakturovat částky vyšší než OSVČ jako účastník švarcsystému, jelikož jí na rozdíl od zastřehého zaměstnance skutečně vznikají náklady na vykonávanou činnost. Pro OSVČ by tedy i přes zrušení paušálních výdajů bylo stále výhodné setrvat v pozici účastníka švarcsystému, protože pokud by se rozhodla zastřehý pracovní poměr opustit, pro dosažení stejných čistých příjmů by si musela vzhledem ke vzniku skutečných výdajů fakturovat více.

Pokud by byly paušální výdaje zcela eliminovány, pro OSVČ by z hlediska výše čistého příjmu bylo nejvýhodnější přejít do zaměstnaneckého poměru. OSVČ by dosahovala vyšších příjmů než v pozici klasické OSVČ a zároveň by za ni bylo do systému sociálního pojištění odvedeno více, což by pozitivně ovlivnilo výši starobního důchodu. Tato varianta by byla také optimální pro příjmy státního rozpočtu, jelikož kromě vyššího pojistného by byla z pozice zaměstnance odvedena i vyšší daň z příjmů. Nicméně pro zaměstnavatele je stále výhodné najímat OSVČ jako účastníka švarcsystému než tohoto pracovníka oficiálně zaměstnat. Pokud by tuto OSVČ zaměstnal, zvýšily by se mu osobní náklady na tohoto pracovníka o výši odvedeného povinného pojistného za zaměstnance. Při této příjmové hladině by tedy za zaměstnance zaplatil za rok o 91 404 Kč více. Z pohledu zaměstnavatele by tedy mohlo docházet ke vzniku určitého tlaku na OSVČ, která by měla setrvat v rámci švarcsystému. OSVČ by s touto situací nemusela být ztotožněna a proto by se zde nabízela varianta kompromisu, kdy by zaměstnavatel byl ochoten odměnit OSVČ ve švarcsystému vyššími částkami, které by pro ni znamenaly přírůstek čistého příjmu. Jak je uvedeno v tabulce

č. 31 v příloze B, pokud by byl zaměstnavatel ochoten odvést ročně OSVČ 300 000 Kč namísto dosavadních 268 836 Kč, což by pro zaměstnavatele bylo stále výhodnější než OSVČ zaměstnat, protože osobní náklady by se mu v tomto případě zvýšily o 31 164 Kč namísto zmiňovaných 91 404 Kč, které by musel vynaložit na zaměstnání této OSVČ, čistý příjem OSVČ by dokonce vzrostl nad úroveň zaměstnanecké mzdy. OSVČ by sice dosahovala vyššího čistého příjmu než v pozici zaměstnance, nicméně při pohledu na výše odvodů do sociálního pojištění je u jmenovaných skupin znatelný rozdíl, neboť za zaměstnance je zapláceno téměř dvojnásobné pojistné, na základě kterého mu bude ve stáří přiznán vyšší starobní důchod. Tento kompromis je v praxi často využíván i v souvislosti se švarcsystémem v současných podmínkách, jelikož zaměstnavatel ušetří na osobních nákladech a OSVČ zároveň dosahuje vyššího čistého příjmu. Tento vyšší příjem OSVČ dosahovaný v průběhu výdělečné činnosti bude ale ve stáří vykompenzován nižšími starobními důchody, což si mnoho OSVČ neuvědomuje, nebo se k této situaci staví nezodpovědně. Této problematice se však budou detailně věnovat následující kapitoly.

4.1.8 Odvody zaměstnanců a OSVČ – shrnutí

Shrneme-li situaci sledovaných skupin pracovníků v jednotlivých příjmových skupinách v souvislosti s mírou daňové zátěže a výší odvodových povinností do státního rozpočtu, můžeme potvrdit několik skutečností, které jsou pro jednotlivé výdělečné činnosti charakteristické. Například jsme zjistili, že výše odvodových povinností do systému sociálního pojištění je ve všech příjmových skupinách nejvyšší u pozice zaměstnance, který odvádí do systému mnohdy několikanásobně vyšší částky než OSVČ. Stejně tak u daňové povinnosti k dani z příjmů odvádí do státní kasy nejvyšší částky zaměstnanec, kterému jako jedinému vzniká daňová povinnost ve všech příjmových kategoriích. Také v případě pojistného na zdravotní pojištění je z pozice závislého pracovního poměru odvedeno několikanásobné pojistné oproti ostatním pracovníkům, avšak vyjma 1. příjmové skupiny, kde je stanoven minimální vyměřovací základ pro OSVČ na vyšší úrovni než u zaměstnance a OSVČ v tomto případě odvede do systému více. Co se týče míry daňové zátěže u skupiny zaměstnanců, můžeme potvrdit, že se její míra stále zvyšuje se zvyšující se mzdou, a to až do výše hrubé roční mzdy 1 227 328 Kč. Pokud bude mzda dosahovat vyšších částek, míra daňové zátěže bude klesat, protože z částek převyšujících 1 227 328 Kč bude zaměstnanec odvádět pouze solidární daň z příjmů ve výši 7 %, namísto odvodů na sociální pojištění ve výši 31,5 % ze základu daně.

Co se týče vývoje míry daňové zátěže u skupiny OSVČ, můžeme tvrdit, že je v podstatě závislá na 3 aspektech. Za prvé záleží na tom, jestli je OSVČ nucena přizpůsobovat vyměřovací základy daným minimálním nebo maximálním hodnotám. Za druhé i zde samozřejmě záleží na velikosti zvýšení dosahovaného

příjmu, který má v některých případech na míru daňové zátěže větší vliv než přízpůsobení daným vyměřovacím základům. Nakonec námi sledovanou výši míry daňové zátěže mezi sledovanými skupinami ovlivňuje, jestli již na porovnávaný příjem byly uplatněny vynaložené výdaje anebo je pracovníci teprve uplatní na porovnávaný příjem.

Nejprve shrneme skupinu klasické OSVČ, která uplatňuje skutečné výdaje a která byla do modelu zvolena zejména z důvodu optimálního srovnání výše povinných odvodů vzhledem k zaměstnancům, jelikož její srovnávaný příjem (na který již byly vynaloženy výdaje), je ve stejné výši jako zaměstnanecká hrubá mzda. U této OSVČ bylo vypočteno, že její odvody na daň z příjmů této se pohybují v rozmezí 54 – 85 % zaměstnanecké daňové povinnosti. V tomto procentním vyjádření neuvažujeme první příjmovou skupinu, kde pro OSVČ nevzniká žádná daňová povinnost. Pokud bychom porovnávali odvedené pojistné na povinné pojištění, se zjednodušením můžeme tvrdit, že tato OSVČ odvádí pojistné v podstatě v poloviční výši než zaměstnanec, přičemž u sociálního pojistného se nejedná o přesně poloviční pojistné, neboť součástí zaměstnaneckých odvodů je i nemocenské pojistné, kterého se OSVČ v této práci neúčastní. Tento poměr je v některých příjmových skupinách zvýšen, a to vzhledem k povinnosti OSVČ přizpůsobovat svůj vyměřovací základ minimálním nebo maximálním hodnotám. Zejména v případě poslední příjmové skupiny, kde platí pro skupinu zaměstnanců i OSVČ maximální vyměřovací základ jde o výrazné sblížení odváděných částek. OSVČ v této příjmové skupině odvádí již 93 % pojistného odvedeného za zaměstnance.

Pokud se zaměříme na skupinu OSVČ účastných švarcsystému, můžeme potvrdit, že ve všech příjmových skupinách odvádí tato OSVČ do státního rozpočtu nejnižší částky v porovnání s ostatními skupinami a zároveň dosahuje nejvyšších čistých příjmů (s výjimkou nejnižší příjmové skupiny, kde dosahuje nejvyšší mzdy zaměstnanec). Míry daňové zátěže hrubých příjmů tohoto pracovníka kromě první příjmové skupiny nedosahují ani 20 %, daňová povinnost mu vzniká až od vyšších příjmů a odvodové povinnosti na sociální zabezpečení jsou ve většině případů na minimálních hodnotách. Pro takovou OSVČ je tato situace velice výhodná, stejně tak pro jeho zaměstnavatele, který zaměstnáváním této OSVČ šetří nemalé částky na svých osobních nákladech. Následující tabulka zobrazuje velikost úspory [v Kč] za každého živnostníka, kterého najme v rámci švarcsystému namísto zaměstnance.

Tab. 19 Úspora zaměstnavatele v rámci zastřené pracovního poměru

Hrubý měsíční příjem	11 865	22 403	44 061	224 030
ZP zaměstnavatel	1 068	2 016	3 965	20 163
SP zaměstnavatel	2 966	5 601	11 015	25 569
Náklady na zam-ce/měsíc	15 899	30 020	59 042	269 762

Náklady na zam-ce/rok	190 789	360 240	708 501	3 237 144
Náklady na OSVČ/měs	11 865	22 403	44 061	224 030
Náklady na OSVČ/rok	142 380	268 836	528 732	2 688 360
Úspora za OSVČ	25,37%	25,37%	25,37%	16,95%

Tabulka znázorňuje výše celkových nákladů zaměstnavatele, které musí vynaložit v souvislosti se zaměstnáním jednotlivých typů pracovníků. V případě OSVČ je pro zaměstnavatele osobním nákladem pouze příjem, který si živnostník fakturuje. Pokud zaměstnavatel zaměstnává za stejnou mzdu zaměstnance, musí za něj navíc odvést ještě povinné pojištění. Pokud tedy zaměstnavatel najme OSVČ na zastřený pracovní poměr namísto klasického zaměstnance, při těchto platových (mzdových) skupinách ušetří na osobních nákladech přibližně 17 – 25 % za každou takovou OSVČ.

Jak je tato forma zaměstnávání výhodná pro OSVČ a jeho zaměstnavatele, je velice nevýhodná pro státní rozpočet. Ten na každé takové OSVČ účastné švarcsystému trátí prostředky na dani z příjmů i na příspěvcích do systému sociálního zabezpečení. O kolik prostředků [v Kč] státní rozpočet přichází při daných příjmových hladinách pracovníků, prezentuje tabulka č. 20.

Tab. 20 Ztráta státního rozpočtu

	11 865	22 403	44 061	224 030
Zaměstnanec				
Odvod SP + ZP	64 071	120 976	237 930	749 537
Odvod DZP	4 125	29 550	81 795	559 857
Celkem zam-ec	68 196	150 526	319 725	1 309 394
OSVČ				
Odvod SP + ZP	44 867	60 805	112 884	539 844
Odvod DZP	0	15 840	54 825	477 537
Celkem OSVČ	44 867	76 645	167 709	1 017 381
OSVČ Švarcsystém				
Odvod SP + ZP	44 867	44 867	52 433	229 586
Odvod DZP	0	0	7 230	136 815
Celkem OSVČ Švarcsystém	44 867	44 867	59 663	366 401
Ztráta SR Švarc/zaměstnanec	-23 329	-105 659	-260 062	-942 993
Ztráta SR Švarc/OSVČ	0	-31 778	-108 046	-650 980

Pokud bychom tedy podle odhadů z roku 2013 předpokládali, že v naší ekonomice pracuje kolem 200 000 pracovníků švarcsystému a zároveň bychom před-

pokládali, že v průměru dosahují hrubého příjmu ve výši mediánu průměrné mzdy, jednoduchým výpočtem můžeme zjistit přibližnou roční ztrátu státního rozpočtu. Ta by v tomto případě činila 21,1 mld. Kč, pokud by účastníci švarcsystému byli oficiálně zaměstnání, nebo 6,6 mld. Kč, pokud by byli v pozici naší klasické OSVČ.

Jedná se skutečně o prostý odhad výše této ztráty, který by měl spíše přiblížit řád jednotek korun, o které stát přichází než jejich přesnou hodnotu. Nicméně podle tohoto výsledku přichází stát ročně o desítky miliard korun, které by mohly přispět například ke zvýšení důchodů.

Naprosto shodné částky s OSVČ ve švarcsystému na daň z příjmů i na povinné pojistné odvádí i klasická OSVČ uplatňující 60% paušální výdaje. Nicméně rozdíl mezi těmito skupinami je zejména v tom, že klasická OSVČ svým jednáním nijak neporušuje zákon, neboť skutečně stojí v pozici podnikatele a vykonává výdělečnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku. Na uplatňované paušální výdaje má nárok, neboť jí na rozdíl od zastřehného zaměstnance skutečně vznikají. Jak již bylo v práci několikrát předepsáno, výše paušálních výdajů je velice velkorysá a podle našich předpokladů z nich OSVČ s nárokem na 60% paušály využijí pouze 30 % a zbylých 30 % je pro ně čistým výdělkem a zároveň jim slouží jako prostředek ke snížení povinných odvodů. Míra daňové zátěže těchto pracovníků je sice ve všech případech vyšší nebo rovna míře daňové zátěže účastníků švarcsystému, nicméně stále zde OSVČ odvádí do státního rozpočtu nižší částky, než které by odpovídaly jejich příjmovým možnostem.

Z tohoto titulu je součástí modelu také klasická OSVČ, která má nárok na odpočet pouze 30 % paušálních výdajů. Kromě první příjmové skupiny, kde byla výše odvodů pro všechny skupiny OSVČ stejná, odváděla tato OSVČ nejvyšší částky na dani z příjmů i na povinné pojistné ze všech sledovaných OSVČ uplatňujících paušální výdaje. Její míra daňové zátěže byla také o přibližně 4 – 14 % vyšší než u klasické OSVČ P60 (mimo první příjmovou skupinu kde byla míra daňové zátěže stejná) a o přibližně 11 – 18 % vyšší než u OSVČ ve švarcsystému. Pro státní rozpočet by tedy bylo toto snížení paušálních výdajů výhodné, protože by OSVČ snižovalo prostor k daňové optimalizaci a zároveň by OSVČ odváděly vyšší částky do systému sociálního zabezpečení.

Dalším navrhovaným řešením, které by mohlo eliminovat existenci zastřehného pracovního poměru, bylo úplné zrušení paušálních výdajů. Nicméně pokud by OSVČ nevstoupila do zaměstnaneckého poměru, který by byl nejvýhodnější variantou pro OSVČ i pro státní rozpočet, bylo by pro ni stále výhodné setrvat ve švarcsystému, protože by v této pozici dosahovala stejných čistých příjmů jako klasická OSVČ, která by si pro zisk těchto čistých příjmů musela navíc fakturovat vyšší částky, protože by jí na rozdíl od účastníka švarcsystému vznikaly náklady spojené s výkonem činnosti. Nicméně i přestože by OSVČ zůstávala v pozici švarcsystému s nulovými paušálními náklady, výše odvodů do státního

rozpočtu by byla vyšší než při uplatňování paušálů. Pravděpodobnou variantou, která by v souvislosti se švarcsystémem s nulovými paušálními náklady mohla nastat, by bylo najmutí této OSVČ zaměstnavatelem, který by byl ochoten zaplatit OSVČ za setrvání v rámci švarcsystému vyšší ohodnocení, díky kterému by podle našich výpočtů mohla OSVČ dosáhnout čistého příjmu vyššího než na pozici zaměstnance. Tohoto vyššího příjmu by však dosahovala OSVČ na úkor výše budoucího starobního důchodu.

Poslední oblastí, na kterou je v rámci naší komparace nutno upozornit je výše čistých mezd klasické OSVČ. Ve všech námi sledovaných příjmových skupinách dosahovala tato OSVČ nižšího výdělku než pozice zaměstnance. Je však důležité upozornit na jedno důležité omezení této komparace. Jedním z předpokladů tohoto modelu byla skutečnost, že klasická OSVČ si uplatňuje výdaje na zajištění a udržení příjmů ve skutečné výši a po jejich odečtení bylo z důvodu optimální porovnatelnosti zejména se skupinou zaměstnanců operováno s hrubým příjmem OSVČ. V praxi ale skutečné výdaje uplatňuje pouze menší část OSVČ. Pro většinu živnostníků je výhodnější využít paušální výdaje, neboť jejich výše je velmi velkorysá a jak bylo zjištěno, často skutečné náklady u mnoha činností nedosahují výše paušálních nákladů. Tyto „reálně nevynaložené“ náklady se tak stávají pro OSVČ čistým příjmem, který nepodléhá ani zdanění ani povinným odvodům. Stejně jako jsme kalkulovaly se 30% skutečně vynaloženými náklady u OSVČ P60, i v případě klasické OSVČ, pokud by využívala paušální výdaje, by mohlo dojít ke zvýšení čistých příjmů na základě „reálně nevynaložených“ nákladů. Čistý příjem této OSVČ by pak ve všech příjmových skupinách převyšoval čistou mzdu zaměstnance.

4.2 Výše starobní důchodu

Po detailní komparaci odvodů jednotlivých skupin na sociální pojištění se bude práce zabývat výší starobních důchodů, na které mají pracovníci ze zaplaceného pojistného nárok. Při výpočtu důchodu budeme předpokládat, že se pracovníci neúčastní pilíře důchodového spoření, tudíž do výpočtu vstupuje procentní výměra ve výši 1,5 %. Pro určení výpočtového základu, který je stěžejní pro výpočet procentní výměry důchodu, je nezbytný roční osobní vyměřovací základ. Tento roční osobní vyměřovací základ je pro OSVČ ten vyměřovací základ, který si zvolila pro odvody na pojistné, a který je dále vynásoben koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. Pro OSVČ se rovná tento základ polovině skutečných příjmů, snížených o vynaložené výdaje na jejich dosažení. Pro zaměstnance je hlavní složkou ročního osobního vyměřovacího základu souhrn jeho průměrných hrubých příjmů. Při výpočtu nebudou uvažovány vyloučené doby, protože se vztahují k nemocenskému pojištění, kterého se OSVČ v této práci neúčastní. Dalším předpokladem pro výpočet starobního důchodu je doba pojiště-

ní 31 let, která odpovídá minimální hranici při dosažení důchodového věku v roce 2015.

4.2.1 Výše starobního důchodu – příjmová skupina 1

Výše starobního důchodu pro OSVČ a zaměstnance v souvislosti s odvodovými povinnostmi, které vyplývají ze příjmů první příjmové skupiny, uvádí následující tabulka [v Kč]:

Tab. 21 Starobní důchod – 1. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	11 865	11 865	11 865	11 865	11 865
Odvod SP/měsíc	3 737	1 943	1 943	1 943	1 943
Výpočtový základ	11 750	6 653	6 653	6 653	6 653
Základní výměra	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Procentní výměra	5 464	3 094	3 094	3 094	3 094
Starobní důchod	7 864	5 494	5 494	5 494	5 494
Starobní důchod (%)	66,28%	46,30%	46,30%	46,30%	46,30%

OSVČ jsou sice díky odlišné konstrukci vyměřovacího základu zvýhodňováni při odvedech pojistného, nicméně tyto výhody jsou následně vykompenzovány výší důchodu, který ve stáří dostanou. Z tabulky je patrné, že výše pravidelně odváděných částek pojistného se odráží ve výši důchodu. Všechny skupiny OSVČ zde odvádí pojistné v minimální možné výši, takže také dosahují minimálních důchodů. V poměru k jejich průměrnému příjmu činí výše důchodu 46,30 %. Výše důchodu zaměstnance, který do systému odvedl v této příjmové skupině téměř dvakrát více než OSVČ sice není téměř dvojnásobná, nicméně procentuální výše důchodu oproti původnímu příjmu dosahuje 66,28 %. Dále co se týče vzájemného poměru důchodu zaměstnanců a skupin OSVČ, činí důchod OSVČ přibližně 70 % toho zaměstnaneckého. Mohli bychom tuto skutečnost považovat za nespravedlivou s ohledem na již zmíněnou výši odvodů za zaměstnance oproti OSVČ, nicméně pojistné za zaměstnance platí z větší části zaměstnavatel, který z těchto příspěvků v budoucnu nemá žádný prospěch na rozdíl od zaměstnance. Vzhledem k výši starobního důchodu se tedy v této skupině vyplatí pracovat na pozici zaměstnance, což je podobný závěr jako v případě čisté mzdy dosahované při této příjmové hladině.

4.2.2 Výše starobního důchodu – příjmová skupina 2

Na základě dosahovaných příjmů na úrovni mediánu průměrné mzdy dosahují sledované skupiny pracovníků následujících důchodů [v Kč]:

Tab. 22 Starobní důchod – 2. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	22 403	22 403	22 403	22 403	22 403
Odvod SP/měsíc	7 057	3 271	1 943	1 796	1 796
Výpočtový základ	14 489	11 202	6 653	6 653	7 841
Základní výměra	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Procentní výměra	6 738	5 209	3 094	3 094	3 646
Starobní důchod	9 138	7 609	5 494	5 494	6 046
Starobní důchod (%)	40,79%	33,96%	24,52%	24,52%	26,99%

Z tabulky je patrný nejvyšší starobní důchod u skupiny zaměstnanců, což můžeme předpokládat i u dalších příjmových skupin vzhledem k tomu, že ve všech případech bylo za zaměstnance odvedeno nejvyšší pojistné. V této příjmové skupině činí výše důchodu zaměstnance 40,79 % původních příjmů. Výše důchodu OSVČ je nyní rozdílná u skupin OSVČ. OSVČ uplatňující 60% paušální výdaje mají nárok pouze na minimální důchod ve výši 5 494 Kč měsíčně, který činí v této příjmové hladině pouze 24,52 % původní výše hrubého příjmu. Naproti tomu klasické OSVČ a OSVČ uplatňující 30% paušály, které zde odvádí pojistné z vyšší částky, než činí minimální vyměřovací základ, se důchod oproti předchozí příjmové skupině absolutně zvýšil. Nicméně se nezvýšil proporcionalně vzhledem ke zvýšení původního příjmu, protože relativní poměr k původnímu hrubému příjmu se snížil na 33,96 % v případě klasické OSVČ a na 26,99 % v případě OSVČ se 30% paušály. Pokud se zaměříme na vzájemné poměry výše jednotlivých důchodů, zjistíme, že OSVČ v zastřeném pracovním poměru spolu s OSVČ P60 pobírají pouze 60 % důchodu zaměstnance a asi 72 % výše důchodu klasické OSVČ. Klasická OSVČ pobírá ve vztahu k zaměstnanci přibližně 81 % jeho důchodu. Oproti předchozí příjmové skupině se tedy důchod této OSVČ zvýšil relativně více než zaměstnanci. OSVČ uplatňující 30% paušály dosahuje důchodu přibližně o 10 % vyššího než 60% „paušalisté“, přestože na sociálním pojistném zaplatila o 18 % více.

4.2.3 Výše starobního důchodu – příjmová skupina 3

Ve třetí příjmové skupině, v níž pracovníci dosahují nadprůměrného příjmu, byly vypočteny následující hodnoty starobního důchodu [v Kč]:

Tab. 23 Starobní důchod – 3. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	44 061	44 061	44 061	44 061	44 061
Odvod SP/měsíc	13 879	6 433	2 573	2 573	4 503
Výpočtový základ	20 121	14 393	8 812	8 812	12 674
Základní výměra	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Procentní výměra	9 356	6 693	4 098	4 098	5 893
Starobní důchod	11 756	9 093	6 498	6 498	8 293
Starobní důchod (%)	26,68%	20,64%	14,75%	14,75%	18,82%

I v této skupině příjmů se potvrzuje, že zaměstnanci dosahují na nejvyšší důchodové příjmy, nicméně se stále snižuje poměr důchodu vůči původnímu příjmu, který zde činí 26,68 %. To stejné platí pro skupiny OSVČ, kterým sice rostou absolutní částky důchodu, ale poměry vůči původním příjmům se snižují. Při pohledu na odváděnou částku pojistného zaměstnanců si můžeme povšimnout, že při měsíční mzdě 44 601 Kč je za ně v průběhu výdělečné činnosti odváděno do systému pojištění více, než z něj následně obdrží. To rozhodně nemůžeme tvrdit u OSVČ se 60% paušály, které na placení pojistného a následně vyšší starobního důchodu „profitují“ ze všech skupin nejvíce, i když při pohledu na výši jejich důchodu není úplně vhodné hovořit o nějakém profitu.

Co se týče vzájemných poměrů výše důchodu, v rámci této příjmové hladiny dosahuje OSVČ ve švarcsystému asi 55% důchodu zaměstnance, přičemž do systému nepřispívá ani 20% podílem zaměstnaneckého příspěvku. Ve vztahu ke klasické OSVČ pobírá její asi 71% důchod, ale výše příspěvků je asi 40%. Klasická OSVČ pobírá přibližně 77% důchod zaměstnance a její příspěvky dosahují přibližně 46 % těch zaměstnaneckých. OSVČ P30 pobírá důchod o 28 % vyšší než OSVČ P60, přestože do systému přispívala o celých 75 % více.

4.2.4 Výše starobního důchodu – příjmová skupina 4

V případě poslední příjmové skupiny, kde pracovníci dosahují skutečně exkluzivního měsíčního příjmu (mzdy), a to ve výši desetinásobku mediánu průměrné mzdy je výše starobních důchodů [v Kč] následující:

Tab. 24 Starobní důchod – 4. příjmová skupina

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠP60	OSVČ P60	OSVČ P30
Hrubá měsíční mzda/příjem	224 030	224 030	224 030	224 030	224 030
Odvod SP/měsíc	32 217	29 865	18 108	18 108	22 896
Výpočtový základ	36 340	35 257	20 314	20 314	29 052

Základní výměra	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Procentní výměra	16 898	16 394	9 446	9 446	13 509
Starobní důchod	19 298	18 794	11 846	11 846	15 909
Starobní důchod (%)	8,61%	8,39%	5,29%	5,29%	7,10%

Z tabulky je patrné, že rozdíly mezi zaměstnanci a klasickými OSVČ se stírají. Tyto OSVČ dosahují více než 97% důchodu zaměstnanců, přestože platily pojistné ve výši 92 % zaměstnaneckého pojistného. Maximální vyměřovací základ, ze kterého je odváděno jejich pojistné téměř vyrovnal výši jejich starobních důchodů, která je v obou případech nižší než částky odváděné na pojistném v průběhu výdělečné činnosti (důchod činí přibližně 60 % odváděných prostředků pro obě jmenované skupiny). Zaměříme-li se na absolutní výši důchodů, zjistíme, že všechny pracovní skupiny dosahují na vysoké důchody oproti předchozím příjmovým skupinám. OSVČ dosahují oproti 3. příjmové skupině na přibližně dvojnásobné důchody, zaměstnanci na 1,6 násobek, nicméně jejich hrubé příjmy se oproti předchozí skupině zvýšily více než pětinašobně. Při pohledu na poměrnou výši důchodu vzhledem k původním příjmům, jsou tyto důchody pro pracovníky minoritními částkami. U žádné skupiny nepřekračují 9 % původního příjmu/mzdy. Maximální vyměřovací základ pro výpočet pojistného zaměstnance a klasického OSVČ také přiblížil výši odvodů ostatních OSVČ. Vyměřovací základy ostatních skupin OSVČ totiž nejsou omezeny jako u zaměstnance nebo klasického OSVČ, a proto se jim zvýšily odvody na pojistné ve stejném poměru, ve kterém se jí zvýšil hrubý příjem (přibližně pětinašobně u OSVČ P30) nebo i ve vyšším poměru, a to přibližně sedminásobně v případě OSVČ se 60% paušály. Tento vyšší poměr je způsoben především omezením výše uplatnitelných paušálů. Zdánlivý zaměstnanec zde tedy odvádí více než 40% pojistné vzhledem k zaměstnanci a klasické OSVČ. Na druhou stranu stále pobírá asi 60% důchod těchto skupin, takže z tohoto pohledu je jeho situace oproti ostatním pracovníkům stále výhodná. OSVČ se 30% paušály, která odváděla pojistné o 26 % vyšší než OSVČ P60 nyní přijímá důchod o 34 % vyšší. Poprvé se tedy poměry zaplaceného pojistného vzhledem k výši důchodu obrátily ve prospěch OSVČ uplatňující 30% paušály.

4.2.5 Výše starobního důchodu – zrušení paušálních výdajů

Stejně jako byl v rámci komparace odvodových povinností zaveden předpoklad zrušení paušálních výdajů, můžeme v následující podkapitole zobrazit vliv tohoto zrušení na výši starobního důchodu. Vypočtené výše starobního důchodu prezentuje tabulka č. 25 [v Kč]:

Tab. 25 Starobní důchod – zrušení paušálních výdajů

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠPo	OSVČ ŠP6o
Hrubá měsíční mzda/příjem	22 403	22 403	22 403	22 403
Odvod SP/měsíc	7 057	3 271	3 271	1 943
Výpočtový základ	14 489	11 202	11 202	6 653
Základní výměra	2 400	2 400	2 400	2 400
Procentní výměra	6 738	5 209	5 209	3 094
Starobní důchod	9 138	7 609	7 609	5 494
Starobní důchod (%)	40,79%	33,96%	33,96%	24,52%

Pokud bychom předpokládali, že OSVČ setrvá i po zrušení paušálních výdajů v zastřeném pracovním poměru, zjistíme, že by dosahovala stejného starobního důchodu jako klasická OSVČ, u které musíme opět zdůraznit, že si pro dosažení tohoto důchodu fakturuje vyšší částky. Pokud porovnáme výši důchodu, kterou by OSVČ v zastřeném pracovním poměru obdržela při uplatnění 60% paušálních výdajů s důchodem bez jejich uplatnění, můžeme potvrdit, že zrušení paušálních výdajů hovoří ve prospěch výše důchodu OSVČ neuplatňující žádné výdaje i přestože dále setrvává ve švarcsystému. Vzhledem k tomu, že si nemůže snížit vyměřovací základ pro pojistné na sociální pojištění je tato OSVČ nucena do systému odvádět vyšší platby, které se jí ovšem kladně odrazí ve výši důchodu. OSVČ bez uplatněných paušálů, která odváděla o 68 % vyšší pojistné než OSVČ uplatňující paušály dosahuje o 39 % vyššího důchodu. Pokud by tato OSVČ po zrušení paušálních výdajů přijala pozici zaměstnance, výše jejího důchodu by byla vyšší o 66 %.

4.2.6 Výše starobního důchodu – shrnutí

Na základě předchozích výpočtů byly zaznamenány hlavní rysy vývoje starobních důchodů u jednotlivých skupin pracovníků. Ve všech příjmových skupinách obdrží OSVČ (ať již klasická nebo účastník švarcsystému) nižší důchod než zaměstnanec, což je způsobeno především konstrukcí vyměřovacího základu pro výpočet pojistného, který je pro OSVČ stanoven na 50 % základu daně z příjmů. Nicméně výpočty potvrdily, že výše důchodu OSVČ není v žádné příjmové skupině poloviční, jak by tomu mohlo být právě s ohledem na vyměřovací základ, ale dosahuje vyšších hodnot. Což by pro skupinu zaměstnanců mohlo být považováno za nespravedlivé, ale je nutné připomenout, že za zaměstnance platí většinu pojistného zaměstnavatel, naproti tomu OSVČ (i když má povinnost platit pojistné z nižšího vyměřovacího základu) odvádí celé pojistné ze svých prostředků. Ve všech příjmových skupinách se podle výpočtů potvrdilo, že nejvyššího důchodu dosahují zaměstnanci a naopak nejnižšího OSVČ, které si na dosa-

žené příjmy uplatňují 60% paušální výdaje, přičemž nezáleží na tom, jestli je tato OSVČ účastna švarcsystému nebo ne. Pokud by ovšem došlo ke snížení paušálních výdajů ze 60 % na 30 %, pracovníci budou tímto donuceni k vyšším platbám na sociální pojistné a budou tedy dosahovat vyšších starobních důchodů.

Z předchozích tabulek je dále patrné, že se při výpočtu důchodu stírají rozdíly mezi různými příjmovými skupinami, což je způsobeno především zavedenými redukčními hranicemi. Pokud osobní vyměřovací základ přesáhne druhou redukční hranici, příjmy převyšující tuto hranici již nijak neovlivňují výši důchodu. Proto mají pracovníci v nejvyšší příjmové skupině oproti předchozí příjmové skupině důchod pouze zhruba dvojnásobný, i když jejich příjmy byly pětinásobně vyšší. Obecně je vhodné poukázat na skutečnost, že výše důchodu je skutečně minoritní částkou, oproti příjmům, které pracovník pobírá během své výdělečné činnosti. Pokud se oprostíme od nejnižší příjmové skupiny, kde sice výše důchodu dosahuje v průměru zhruba polovinu původních příjmů, u vyšších příjmových skupin činí rozpětí procentuálního vyjádření výše důchodu cca 5 – 40 % původního příjmu. Poměrná výše důchodu vzhledem k původnímu příjmu se totiž snižuje s každou vyšší příjmovou skupinou. Situace ve stáří tedy není jednoduchá ani pro vysokopříjmové skupiny, neboť změna příjmů v důchodu je pro ně markantní. Mnohdy konkrétní částky ani neodpovídají výdajům, se kterými by se člověk dokázal soběstačně zajistit, a to především v případě nižších příjmových skupin a také většiny příjmových skupin u OSVČ účastných švarcsystému nebo uplatňujících 60% paušální výdaje. Pokud tedy není pracovník zodpovědný a v průběhu výdělečné činnosti nesnižuje část současné spotřeby ve prospěch té budoucí, životní úroveň ve stáří je daná výše vypočtenými částkami.

4.3 Dávky státní sociální podpory

Pokud OSVČ v průběhu své výdělečné činnosti odvádí minimální zálohy na sociální pojištění a jeho následný starobní důchod dosahuje minimálních částek, má nárok požádat o dávku státní sociální podpory. Z výčtu několika dávek státní sociální podpory se pro účely této práce dá uvažovat zejména o příspěvku na bydlení. Pro nárok na tuto dávku se ovšem neposuzuje příjem, který dosahuje pouze jeden společník domácnosti, ale je posuzován příjem všech společníků, kteří mají na dané adrese nahlášen trvalý pobyt. Z tohoto důvodu je tedy vhodné rozšířit dosavadní výpočty o příjmy dalšího člena rodiny či spolubydlícího. Budeme tedy předpokládat, že OSVČ, která byla v průběhu výdělečné činnosti účastníkem švarcsystému (manžel), je nyní v důchodu a žije v domácnosti s manželkou, která nyní také pobírá starobní důchod. Manželka byla v průběhu výdělečné činnosti buď klasickou OSVČ, nebo se také účastnila zastřeného pracovního poměru anebo byla OSVČ, která si uplatňovala paušální výdaje ve výši 30 %. V této kapitole nebudeme samostatně uvažovat manžela či manželku jako

klasickou OSVČ, která uplatňovala 60% výdaje, protože tato OSVČ dosahuje ve všech příjmových skupinách stejné výše starobního důchodu jako OSVČ ve švarcsystému, kterou do modelu zahrnujeme. Proto budou následující výsledky pro pozici manžela či manželky jako účastníků švarcsystému platné i pro pozici klasické OSVČ se 60% paušály. V této kapitole budou předmětem zkoumání první tři příjmové skupiny, ve kterých dosahují starobní důchody běžných částek. Ve čtvrté příjmové skupině jsou pro všechny skupiny pracovníků důchody nadprůměrné a nemá smysl se proto zabývat případnými dávkami státní sociální podpory. U OSVČ účastné švarcsystému nemá význam z pohledu výše starobního důchodu rozlišovat mezi první a druhou příjmovou skupinou, protože v obou případech odvádí pojistné z minimálního vyměřovacího základu a dosahuje stejného minimálního důchodu. Proto bude v následujících tabulkách označen její dřívější měsíční příjem intervalem (11 865, 22 403).

Nejprve budeme předpokládat, že spolu v domácnosti žijí manželé, kteří se oba v průběhu výdělečné činnosti účastnili švarcsystému. Celkový důchod domácnosti na základě dřívějších příjmů těchto manželů je shodný pro první dvě příjmové skupiny a zobrazuje jej tabulka č. 26 [v Kč]:

Tab. 26 Starobní důchod domácnosti 1

	Manžel OSVČ ŠP60	Manželka OSVČ ŠP60	Celkem
Hrubý měsíční příjem	(11 865, 22 403)	(11 865, 22 403)	-
Odvod SP/měsíc	1 943	1 943	3 886
Výpočtový základ	6 653	6 653	13 306
Základní výměra	2 400	2 400	4 800
Procentní výměra	3 094	3 094	6 187
Starobní důchod	5 494	5 494	10 987

OSVČ s manželkou tedy dosahují celkového příjmu 10 987 Kč měsíčně. Aby mohli nárokovat příspěvek na bydlení, celkové náklady na bydlení musí přesahovat 30 % těchto příjmů (35 % pokud bydlí v Praze) a zároveň musí být nižší než dané normativy. Ve skutečnosti se nárok na příspěvek na bydlení stanovuje na základě průměrných čtvrtletních příjmů domácnosti a jejich výdajů na bydlení. Protože ale v této kapitole kalkulujeme s měsíčními příjmy, budeme předpokládat, že dané měsíční výdaje na bydlení jsou průměrnými měsíčními výdaji za kalendářní čtvrtletí.

Dále budeme předpokládat, že náš manželský pár bydlí v bytě v soukromém vlastnictví v jednom z okresních měst, ve kterém počet obyvatel nepřekračuje 49 999. Průměrné měsíční výdaje tohoto městského bytu stanovíme na 5 000 Kč. Měsíční normativní náklady pro tuto rodinu činí podle tabulky č. 3

6 588 Kč. Pro posouzení nároku na příspěvek na bydlení si vypočteme 30 % příjmů rodiny. V tomto případě se jedná o částku 3 296 Kč. Tato částka je nižší než daný normativ, rodina tedy splňuje první podmínku pro nárok na příspěvek. Aby byla splněna druhá podmínka, výdaje na bydlení musí být vyšší než vypočtených 30 % příjmů rodiny. Jelikož náklady na byt činí 5 000 Kč a 30 % rodných příjmů se rovná 3 296 Kč, druhá podmínka je také splněna, tudíž má manželský pár nárok na příspěvek na bydlení. Výše tohoto příspěvku se vypočítá jako rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a 30 % příjmů rodiny. V tomto případě se tedy jedná o rozdíl částek 6 588 Kč a 3 296 Kč. Výše příspěvku na bydlení tohoto manželského páru činí 3 292 Kč měsíčně.

Pokud by se příjem manžela zvýšil na úroveň naší 3. příjmové skupiny, výše celkového důchodu manželů by vypadala následovně [v Kč]:

Tab. 27 Starobní důchod domácnosti 2

	Manžel OSVČ ŠP60	Manželka OSVČ ŠP60	Celkem
Hrubý měsíční příjem	44 061	(11 865, 22 403)	-
Odvod SP/měsíc	2 573	1 943	4 516
Výpočtový základ	8 812	6 653	15 465
Základní výměra	2 400	2 400	4 800
Procentní výměra	4 098	3 094	7 192
Starobní důchod	6 498	5 494	11 992

V tomto případě by se důchod domácnosti zvýšil o 1 005 Kč na částku 11 992 Kč. Nynějších 30 % příjmů rodiny činí 3 598 Kč, což je stále nižší částka než daný normativ ve výši 6 588 Kč a zároveň jsou výdaje na bydlení i zde vyšší než 30 % příjmů domácnosti. V tomto případě mají manželé nárok na příspěvek na bydlení ve výši 2 990 Kč měsíčně.

Další možnou kombinací příjmu je situace, kdy oba manželé pobírali příjmy na úrovni 3. příjmové skupiny. Celkovou výši jejich starobního důchodu prezentuje tabulka č. 28 [v Kč]:

Tab. 28 Starobní důchod domácnosti 3

	Manžel OSVČ ŠP60	Manželka OSVČ ŠP60	Celkem
Hrubý měsíční příjem	44 061	44 061	-
Odvod SP/měsíc	2 573	2 573	5 146
Výpočtový základ	8 812	8 812	17 624
Základní výměra	2 400	2 400	4 800
Procentní výměra	4 098	4 098	8 196
Starobní důchod	6 498	6 498	12 996

Celkový důchod domácnosti se tedy zvyšuje o další 1 004 Kč na 12 996 Kč. Třicet procent příjmů domácnosti (zde 3 898 Kč) je stále nižší částka než daný normativ a zároveň tato částka nepřesahuje rodinné náklady na bydlení, které činí 5 000 Kč. Výše příspěvku na bydlení bude v tomto případě činit 2 690 Kč.

Mimo jiné si v tabulce můžeme povšimnout, jak markantně krátí výpočet starobního důchodu původní příjmy. I když manželé v této příjmové skupině dosahují téměř čtyřnásobného celkového platu oproti první příjmové skupině⁴, rodinný důchod se zvýšil z původních 10 987 Kč na 12 996 Kč, tedy pouze o 2 009 Kč.

Dále budeme uvažovat, že se manželka OSVČ neúčastnila zastřenému pracovního poměru, ale pracovala jako klasická OSVČ s uplatněním skutečných výdajů nebo si uplatňovala na její porovnávaný příjem 30% paušální výdaje. Pokud dosahovala příjmů na úrovni naší první příjmové skupiny a zároveň manžel (stále účastník švarcsystému) dosahoval příjmů první nebo druhé příjmové skupiny, výše starobního důchodu a následná výše příspěvku na bydlení je shodná s tabulkou č. 26, jelikož i výše uvedené OSVČ odvádí v rámci první příjmové skupiny pojistné na sociální pojištění z minimálního vyměřovacího základu, takže se situace nijak neliší od situace výše popsané v rámci švarcsystému.

Pokud ale manželka dosahovala příjmů na úrovni druhé příjmové skupiny a manželovy příjmy dosahovaly výše první nebo druhé příjmové skupiny, výše celkového starobního důchodu manželů je již odlišná a prezentuje ji následující tabulka [v Kč]:

Tab. 29 Starobní důchod domácnosti 4

	Manžel OSVČ ŠP60	Manželka OSVČ	Celkem
Hrubý měsíční příjem	(11 865, 22 403)	22 043	-
Odvod SP/měsíc	1 943	3 271	5 214
Výpočtový základ	6 653	11 202	17 855
Základní výměra	2 400	2 400	4 800
Procentní výměra	3 094	5 209	8 303
Starobní důchod	5 494	7 609	13 103

Nyní manželé dosahují celkového starobního důchodu 13 103 Kč. Tato částka je vyšší pouze o 107 Kč oproti celkovému důchodu účastníků švarcsystému ve třetí příjmové skupině. To znamená, že tito OSVČ v průběhu výdělečné činnosti dosahovali celkových hrubých měsíčních příjmů 88 122 Kč a výše jejich starobního

⁴ U tohoto čtyřnásobku předpokládáme, že v první příjmové skupině každý z manželů dosahoval příjmu 11 865 Kč, celkem tedy 23 730 Kč oproti celkovým 88 122 Kč ve třetí skupině.

důchodu je v podstatě stejná jako u manželů OSVČ, kteří dosahovali příjmů v intervalu od 34 268 Kč do 44 806 Kč⁵, tedy příjmů polovičních a nižších. Tento rozdíl ve výši důchodů ale není způsoben konstrukcí vyměřovacích základů, jako je tomu v případě vztahu zaměstnance a OSVČ. V tomto případě stírá rozdíly mezi příjmovými skupinami v důchodovém věku švarcsystém spolu s vysokými sazbami paušálních výdajů. Pokud bychom uvažovali ve výpočtu manželku jako zaměstnance v první příjmové skupině, celkový důchod manželů bude téměř shodný (5 494 Kč manžel OSVČ + 7 864 Kč manželka zaměstnanec = 13 358 Kč), ale rozdíl mezi původně dosahovanými příjmy se ještě zvýší, neboť by v tomto případě manželé dosahovali příjmů od 23 730 Kč do 34 268 Kč, což ve srovnání s 88 122 Kč činí pouhých 27 – 39 %.

Vrátíme-li se ale k výpočtu výše příspěvku na bydlení, i tito manželé na něj mají nárok a to ve výši 2 657 Kč (normativ 6 588 Kč – 30 % důchodu 3 931 Kč).

Při dalších kombinacích manželských párů a jejich příjmových skupin bylo vypočteno, že za daných předpokladů tohoto modelu vzniká manželům nárok na příspěvek na bydlení v tom případě, pokud měsíční výše jejich společného starobního důchod nepřekročí částku 16 667 Kč. Po překročení této částky je sice stále 30 % příjmů rodiny nižších než daný normativ, nicméně těchto 30 % příjmů již přesahuje stanovené výdaje na bydlení a je proto porušena jedna z podmínek vzniku nároku na příspěvek na bydlení. Vznik nároku na příspěvek na bydlení a výši tohoto příspěvku zobrazuje tabulka č. 32 v příloze C.

Z tabulky je patrné, že pokud byl alespoň jeden z manželů v průběhu výdělečné činnosti účastníkem švarcsystému (nebo byl klasickým OSVČ a uplatňoval si 60% paušální výdaje), ve všech sledovaných příjmových skupinách má v důchodu rodina nárok na příspěvek na bydlení. Výjimkou je pouze soužití OSVČ ve švarcsystému s manželkou, která byla dříve zaměstnancem a dosahovala příjmů třetí příjmové skupiny. Pokud by oba manželé byli zaměstnanci, nárok na příspěvek na bydlení by jim vznikl, pouze pokud by oba spadali do první příjmové skupiny, přičemž by nárokováná částka byla jedna z nejnižších. V případě soužití dvou klasických OSVČ uplatňujících skutečné výdaje by nárok na dávku zanikl až při soužití OSVČ ve druhé a třetí příjmové skupiny, což je v porovnání se zaměstnanci způsobeno konstrukcí vyměřovacího základu pro platbu pojistného. Co se týče skupiny OSVČ uplatňujících 30% paušální výdaje, i přestože odvádí vyšší pojistné než OSVČ se 60% paušály, nárok na příspěvek na bydlení se v jejich skupině objevuje také téměř ve všech případech, i když jejich výše příspěvku je nižší. Pro nezávislost OSVČ na dalších sociálních dávkách tedy podle dosavadních výpočtů nestačí snížit výši paušálních výdajů, ale bylo by

---

⁵ Jedná se o součet příjmu 22 403 Kč, který pobírala manželka jako klasická OSVČ a příjmu v intervalu 11 865 Kč a 22 403 Kč, který pobíral manžel jako účastník švarcsystému.

pravděpodobně vhodné provést určité změny v konstrukci vyměřovacích základů na pojistné.

Je tedy zřejmé, jak nízké odvody na důchodové pojištění ovlivňují výši důchodů a jak následně dalšími dávkami zatěžují státní rozpočet. Ve většině případů domácností, kde alespoň jeden z manželů pracoval na pozici OSVČ, dochází ve stáří k nároku na příspěvek na bydlení a to u většiny příjmových skupin těchto poplatníků. Pokud bychom se pokusili o vyčíslení alespoň částečné výše zátěže státního rozpočtu, můžeme uvažovat například skupinu OSVČ účastných švarcsystému, ve které vzniká nárok na příspěvek na bydlení ve všech kombinacích výše příjmu manželů, s výjimkou soužití se zaměstnancem třetí příjmové skupiny. Počet těchto OSVČ odhadujeme na již zmíněných 200 000. Pokud bychom předpokládali, že žijí v důchodu v domácnosti se zaměstnancem, s naší klasickou OSVČ se skutečnými výdaji nebo s OSVČ s 30% paušálními výdaji, průměrná výše příspěvku na bydlení na každou takovou domácnost činí 2 653 Kč, v součtu 200 000 takových domácností vydává státní rozpočet ročně navíc asi 5,31 miliard Kč⁶, což je další vysoká částka, kterou zatěžují vysoké sazby paušálních výdajů spolu se švarcsystém státní rozpočet.

Samozřejmě je také pravděpodobné, že většina důchodců bude ve stáří čerpat našetřené úspory, čímž budou zvyšovat své disponibilní příjmy, nicméně na základě oficiálně dosahovaných příjmů mají i přesto nárok na státní příspěvky. Pokud nedisponují úsporami, jsou potom odkázáni na pomoc rodinných příslušníků nebo dávek státní sociální podpory či pomoci.

---

⁶ Tento výpočet předpokládá, že by všechny OSVČ účastné švarcsystému uplatňovali 60% paušální výdaje, což praxi neodpovídá, nicméně údaje o počtu OSVČ ve švarcsystému a jimi uplatňované sazbě paušálních výdajů nejsou dostupné.

5 Diskuze

V předchozích kapitolách jsme narazili na několik oblastí, které vyžadují bližší pozornost. Hlavním tématem k diskusi, které se prolíná ve všech předchozích kapitolách, je problematika švarcsystému. Na základě všech dosavadních výpočtů jsou účastníci švarcsystému skupinou pracovníků, díky které dochází k největším ztrátám státního rozpočtu. Tito „zdánliví zaměstnanci“ ochuzují státní rozpočet nejprve o pojistné na sociální pojištění a daň z příjmů, a to díky možnosti odpočtu paušálních výdajů, které ovšem tyto OSVČ fakticky vůbec nevynaloží, pouze si oficiálně s jejich pomocí sníží vyměřovací základ pro odvody pojistného a také základ daně z příjmů. V důchodovém věku pak dosahují minimálních důchodů, a vzniká jim nárok na dávky státní sociální podpory – například na příspěvek na bydlení, který tato práce uvažuje, čímž dále čerpají prostředky ze státního rozpočtu, na které by například v postavení klasického zaměstnance neměly nárok. Instituty, které zmírňují vliv švarcsystému na odvody na sociální pojištění, jsou minimální vyměřovací základy, na základě kterých odvádí OSVČ pojistné, pokud jejich 50 % příjmů snížených o náklady nedosahuje stanovených minimálních částek. Pro OSVČ účastné švarcsystému jsou však tyto minimální hranice stanoveny příliš nízko, jelikož jak je patrné z výpočtů výše, odvádí pojistné na základě těchto hranic i u takových příjmových skupin, ve kterých výše příjmu neodpovídá odváděným povinnostem. Výjimkou je pouze první příjmová skupina, pro kterou jsou naopak tyto minimální vyměřovací základy stanoveny na tak vysoké úrovni, že OSVČ po jejich odvedení dosahují nižšího čistého příjmu než v případě minimální mzdy.

Ve stejné situaci se nachází i ostatní OSVČ v první příjmové skupině, které zde také musí zvyšovat skutečně vypočtený vyměřovací základ na daný minimální. Co se týče zdravotního pojištění, OSVČ v této příjmové skupině odvádí dokonce vyšší částky, než které jsou do systému odvedeny z pozice zaměstnance. Pro tyto nízkopříjmové skupiny jsou minimální vyměřovací základy skutečně likvidační, jelikož stejně jako u účastníků švarcsystému po odvedení pojistného na sociální pojištění zbyde OSVČ čistý příjem nižší než čistá mzda vypočtená z minimální mzdy. I ostatním OSVČ, které odvádí pojistné na základě těchto vyměřovacích základů je ve stáří vyměřen minimální důchod a stejně jako účastníci švarcsystému mají nárok na příspěvek na bydlení. Na rozdíl od účastníků švarcsystému ale tyto OSVČ svým jednáním nijak neporušují zákon, pouze dodržují nastavená zákonná pravidla. Tato pravidla očividně nejsou nastavena optimálně, pokud sníží příjmy pracovníka v průběhu výdělečné činnosti pod úroveň minimální mzdy a v důchodovém věku mu zajistí minimální důchod a závislost na státních dávkách.

OSVČ, které ve všech příjmových skupinách dosahují nižšího starobního důchodu oproti zaměstnancům, a to z důvodu polovičních či ještě nižších odvo-

dů pojistného, bývají často nabádáni k dobrovolnému zvyšování vyměřovacího základu pro výpočet pojistného, který by měl za následek zvýšení budoucího starobního důchodu a vyhnutí se tak obtížné finanční situaci ve stáří. Jedním z pokusů, jak přesvědčit OSVČ o zvýšení pojistného byl dopis ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové zasláný v únoru 2016 všem OSVČ, které vykonávají samostatnou výdělečnou činnost jako hlavní. V dopise, jehož kopie je součástí přílohy D, ministryně uvádí konkrétní příklady výpočtu důchodu a nabádá OSVČ ke zvýšení měsíčního pojistného na sociální pojištění na úroveň alespoň 4 000 Kč – 5 000 Kč. V televizním pořadu Máte slovo (Máte slovo, 2016), ve kterém posléze ministryně vystupovala a prezentovala problematiku důchodů OSVČ byl dokonce uveden výpočet, který OSVČ nabádal k odvodům měsíčního pojistného ve výši 3 500 Kč namísto minimálních odvodů pro rok 2016 ve výši 1972 Kč, které po dobu rozhodného období 30 let způsobí navýšení odvodu na pojistném ve výši přibližně 550 000 Kč a zároveň navýšení měsíčního důchodu o 3 500 Kč na 10 500 Kč. Jestliže pak podle propočtů MPSV činí průměrná doba v důchodu 23 let, OSVČ obdrží v důchodu o 966 000 Kč více. Čistý zisk bude tedy pro OSVČ ve výši asi 416 000 Kč. Na základě prezentace těchto výpočtů by racionálně smýšlející OSVČ neměla váhat a měla by přistoupit k tomuto zvýšení pojistného, nicméně mezi většinou pracovníků panuje určitá nedůvěra v systém. Vzhledem k tomu, že dochází velice často k výrazným změnám systému, je pozice pracovníků pochopitelná. Pokud by i přesto chtěl stát spoléhat na dobrovolné zvyšování odváděných prostředků ze strany pracovníků, možná by pro ně byla přesvědčivější varianta, která by spočívala v odvodu části pojistného (například příslušného procenta) ve prospěch svých rodičů, kteří budou v důchodovém věku dříve nebo se v něm již nachází. Pokud by byl v rámci sociálního systému pro každého důchodce zaveden takový účet, na který by mohli přispívat rodinní příslušníci, možná by byli pracovníci více motivováni zvyšovat odváděné prostředky. Samozřejmě je tento způsob odvodů spjatý s dalšími administrativními náklady, nicméně případné zvýšené odvody by tyto náklady mohly pokrýt. I tato varianta financování je ovšem spojena s rizikem nestálosti systému a jeho časovými změnami, což by i v tomto případě mohlo vzbuzovat nedůvěru pracovníků. Sociální systém by tedy raději neměl spoléhat na aktivní jednání pracovníků, ale vyřešit situaci jinou cestou.

Pokud se zaměříme na míru daňové zátěže příjmů, rozdíl ve výši odvodů do systému sociálního pojištění či výši daně z příjmů zaměstnanců a OSVČ, musíme pochopit časté stížnosti zaměstnanců, kteří nesouhlasí s výrazně vyššími povinnými odvody ze strany zaměstnaneckého poměru. OSVČ jsou oproti zaměstnancům zvýhodněni při tvorbě daňového základu v možnosti uplatnění si výdajů na dosahované příjmy, na rozdíl od zaměstnanců, kteří naopak pro účely výpočtu daně z příjmů jejich mzdy ještě zvyšují o 34 %. Dále je vyměřovací základ OSVČ pro výpočet pojistného snižován na polovinu daňového základu, přičemž ve skutečnosti nejsou jejich důchody v poloviční výši těch zaměstnanec-

kých, ale jejich poměr je vyšší. V této práci sice pro optimální srovnání se zaměstnanci uvažujeme klasickou OSVČ, která uplatňuje skutečně vynaložené výdaje, a která dosahuje ve všech skupinách nižšího čistého příjmu než zaměstnanec, ale jak již bylo uvedeno výše, v praxi jsou častěji využívány paušální výdaje, které obvykle zvyšují čisté příjmy OSVČ a dá se předpokládat, že budou mnohdy vyšší než příjmy zaměstnance.

Právě paušální výdaje jsou jednou z hlavních příčin, která způsobuje rozdíly mezi skupinami pracovníků. Jejich velkorysá výše dává prostor k tvorbě rozdílných čistých zisků mezi pracovníky, snižuje základ daně z příjmů a zároveň snižuje vyměřovací základy pro výpočet pojistného na sociální zabezpečení. Hlavním významem zavedení paušálních výdajů bylo zjednodušení administrativní zátěže podnikatelů, nicméně paušální výdaje v jejich dosavadní výši jsou dnes ve společnosti často vnímány jako zvýhodnění skupiny OSVČ na úkor zaměstnanců. Zákonodárci se touto problematikou zabývají, což je patrné na zavádění jednotlivých omezení v souvislosti s využíváním paušálních výdajů. Mezi poslední zákonné úpravy využívání paušálních výdajů patří zavedení absolutních stropů pro jejich uplatňování, a to pro všechny procentuální sazby. Řešením hned několika výše uvedených problémů by mohlo být absolutní snížení procentuálních sazeb paušálních výdajů. OSVČ by odváděly vyšší daň z příjmů, ale i pojistné na sociální pojištění, jehož výše by se projevila ve vyšších starobních důchodech OSVČ. Nicméně účelem snížení paušálních výdajů by neměl být návrat OSVČ k využívání skutečně vynaložených nákladů, které by vedly k náročným administrativním povinnostem podnikatele, mělo by jít spíše o zrealnění jejich výše vzhledem k typu povolání. V této práci bylo s variantou snížení paušálních výdajů kalkulováno již na začátku práce, a proto byla součástí modelů OSVČ, která si mohla uplatnit paušální výdaje pouze ve výši 30 % dosahovaných příjmů. Důsledkem tohoto snížení opravdu došlo ke zvýšení daňové povinnosti k dani z příjmů a ke zvýšení odvodů pojistného na povinné pojištění. Na základě vyššího odvedeného pojistného byl této OSVČ vypočten vyšší důchod, nicméně stejně jako u většiny sledovaných OSVČ v daných příjmových skupinách nebylo ani u této OSVČ zabráněno v nároku na příspěvek na bydlení v důchodovém věku. Ukázalo se, že samotné snížení paušálních výdajů neoprostí OSVČ v důchodu od závislosti na dalších státních dávkách. V souvislosti se snížením paušálních výdajů bylo dále předpokládáno, že by při jejich nižších sazbách klesala motivace pracovníků setrvat ve švarcsystému, jelikož by OSVČ účastným švarcsystému tímto poklesly čisté zisky na úkor zvýšení povinných odvodů do státního rozpočtu. V práci bylo tedy kalkulováno i s úplným zrušením paušálních výdajů. Pokud by došlo k jejich zrušení, OSVČ by sice poklesly čisté příjmy a zvýšily by se povinné odvody, ale podle našich výpočtů by bylo pro OSVČ jako účastníka švarcsystému nadále výhodné ve švarcsystému setrvat, neboť i po zrušení paušálních výdajů by dosahovala na stejné čisté příjmy jako klasická OSVČ, která si ovšem pro dosažení těchto příjmů musí fakturovat vyšší částky než zastřený za-

městnanec, jelikož jí na rozdíl od něj vznikaly výdaje na jejich dosažení. Z pohledu výše čisté mzdy a odvedených částek pojistného, jejichž výše se později odrazí ve výši starobního důchodu, by pro OSVČ ve švarcsystému bylo na první pohled nejvýhodnější přejít do zaměstnaneckého poměru. Nicméně by ze strany zaměstnavatele mohlo docházet k určitým tlakům na setrvání OSVČ v rámci zastřené pracovního poměru, a to vzhledem k úspoře osobních nákladů, která tomuto zaměstnavateli vzniká. Proto by v praxi mohlo docházet k situaci, kdy zaměstnavatel bude část těchto uspořené nákladů ochoten přidat k odměně OSVČ setrvávající ve švarcsystému, která by tímto dosáhla na vyšší čisté příjmy než v pozici klasického zaměstnance. Tímto pokračováním ve švarcsystému by ovšem opět docházelo k nižším odvodům do státního rozpočtu, a to zejména z titulu odlišné konstrukce vyměřovacích základů pro výpočet povinného pojistného a dále by se prohlubovaly rozdíly v povinných odvodech OSVČ a zaměstnanců.

Již zavedeným institutem, který snižuje rozdíly mezi OSVČ a zaměstnanci je maximální vyměřovací základ pro odvody pojistného na sociální zabezpečení. V této práci se projevuje v poslední příjmové skupině, kde skupina zaměstnanců i klasických OSVČ dosahují dostatečně vysokých příjmů, na které se tento institut vztahuje. Pokud OSVČ i zaměstnanci dosahují stejných hrubých příjmů, díky maximálnímu vyměřovacímu základu odvedou obě skupiny do systému shodné částky (rozdílem bude pouze nemocenské pojištění, kterého se OSVČ buď účastní, nebo ne). Nicméně maximální vyměřovací základ zvýhodňuje více zaměstnance oproti OSVČ, a to z důvodu odlišné konstrukce vyměřovacího základu na sociální pojištění. Pro OSVČ je vždy rozdíl skutečného vyměřovacího základu od daného maximálního nižší než pro zaměstnance, z toho důvodu ušetří na odvodech menší částku než zaměstnanec. Zavedení maximálního vyměřovacího základu je z pohledu rozdílu odvodů na sociální pojistné jednotlivých příjmových skupin a jejich následné výše důchodů, které tyto rozdíly markantně stírají, spravedlivé. Aby byly příjmy převyšující maximální vyměřovací základ efektivněji zdaněny vzhledem k spravedlivějšímu daňovému zatížení nižších i vyšších příjmových skupin, byla od roku 2013 zavedena solidární daň, jejíž výše je vždy stejná pro zaměstnance i OSVČ.

5.1 Návrhy pro změny ve zdanění a odvodových povinnostech OSVČ v ČR

Na základě dosavadních výpočtů této práce spolu s komparací základních rysů sociálních systémů zemí Visegrádské skupiny by bylo vhodné navrhnout určité změny českého sociálního systému, které by mohly pomoci odstranit jeho nedostatky, se kterými jsme se setkali v praktické části této práce. Systémy sociálního zabezpečení ostatních zemí V4 se ve své obecné podstatě shodují se systémem ČR, nicméně je možné sledovat větší či menší odchylky například v sazbách,

v typech daňových slev či zvýhodněních, ve stanovení základů daně či vyměřovacích základů pro odvody pojistného na sociální pojištění.

Jednou z významných odlišností od českého systému, je možnost uplatnění výdajů na dosažené příjmy v případě zaměstnanců. Zaměstnanci v ostatních zemích si mohou pro účely výpočtu základu daně odečíst od dosažených příjmů například zaplacené sociální pojištění nebo výdaje v souvislosti s dojížděním do práce. Podobný systém v ČR fungoval do konce roku 2007, tedy v době před zavedením superhrubé mzdy. Právě v souvislosti s institutem superhrubé mzdy se nyní v případě stanovení českého základu daně se postupuje naopak. Mzda zaměstnance je zvyšována o povinné pojištění zaplacené zaměstnavatelem. Tato odlišnost od ostatních států by teoreticky měla být vykompenzována vyšší sazbou daně z příjmů v ostatních zemích. Nicméně rozhodně tomu tak není v případě Maďarska, kde sazba daně z příjmů dosahuje 16 %. V případě Polska i Slovenska, kde jsou využívány progresivní stupnice lze hovořit o mírném zvýšení této sazby, přičemž v Polsku dosahuje první sazba výše 18 % pro roční příjmy do výše 85 528 PLN (542 248 Kč) (nad tuto hranici se daní 32% sazbou) a na Slovensku se zdaňují příjmy do výše 176,8 násobku životního minima 19% sazbou a příjmy převyšující tuto hranici 25% sazbou. Polsko i Slovensko tímto tedy zvýhodňují nižší příjmové skupiny poplatníků nicméně podle mého názoru je i přes vyšší sazby v ostatních státech zdanění stále vyšší pro zaměstnance v České republice, kteří musí základ daně zvyšovat o 34 %. Bylo by proto vhodné zamyslet se nad konstrukcí daňového základu pro zaměstnance, který je na rozdíl od OSVČ zvyšován o povinné pojištění placené zaměstnavatelem. Nicméně pokud by byl zrušen institut superhrubé mzdy a v souvislosti s tím by bylo zaměstnancům umožněno uplatňovat si výdaje na dosahované příjmy například v podobě zaměstnancem zaplaceného povinného pojistného, pravděpodobně by nedošlo k vyrovnání rozdílů daňového zatížení mezi zaměstnanci a OSVČ, jelikož by se zaplacené povinné pojištění stalo daňově uznatelným výdajem i pro skupinu OSVČ, která by kromě těchto výdajů měla zároveň nárok na odpočet paušálních výdajů a rozdíly v daňové zátěži by tak mezi OSVČ a zaměstnanci stále přetrvávaly. Mírným snížením těchto rozdílů by mohlo být například zavedení paušálních výdajů na dosahované příjmy zaměstnance, které by se odvíjely od místa výkonu práce nebo od počtu vykonávaných zaměstnání, stejně jako tento model funguje v Polsku. Výše paušálních výdajů by se pak odvíjela od počtu zaměstnání nebo by závisela na tom, jestli zaměstnanec pracuje v místě svého bydliště nebo do zaměstnání dojíždí.

Celá práce je provázána několika úvahami o úpravě výše paušálních výdajů, na jejichž odpočet mají nárok OSVČ při stanovení základu daně z příjmů. Porovnání jejich dosavadní výše se sazbami paušálních výdajů v ostatních ekonomikách ještě umocňuje v práci již uvažované snížení jejich výše. Po komparaci našich platných sazeb se sazbami, které fungují v zahraničí, by mohlo dojít k jejich snížení minimálně o polovinu. I když by pomocí jejich snížení pravdě-

podobně nebyl vyplněn předpoklad odstranění švarcsystému, jak bylo na základě předchozích výpočtů předvedeno, rozhodně by se zvýšily částky vybrané na dani z příjmů a na pojistném na sociální a zdravotní pojištění. Na základě vyššího odvedeného pojistného by byly OSVČ přiznávány vyšší důchody a také by docházelo k úspoře na sociálních dávkách, na které většinou OSVČ vzniká v důchodu nárok. Na základě tohoto snížení paušálních výdajů by však bylo neúčelné, aby OSVČ přecházely zpět k využívání skutečných výdajů, jelikož by čelily vysoké administrativní zátěži, kterou využívání paušálních výdajů eliminuje. Výše paušálních výdajů by měla být co nejreálnějším odrazem skutečně vynakládaných výdajů OSVČ. V souvislosti se zjišťováním reálně vynaložených výdajů OSVČ v jednotlivých profesích by proto mělo být zahájeno sledování jejich výše pomocí statistického šetření, na základě kterého by později mohly být kategorie paušálních výdajů dále členěny.

Co se týče komparace sazeb daně z příjmů ve srovnávaných ekonomikách, ve všech zemích jsou na zaměstnance i OSVČ uvalovány stejné sazby. Pouze v Polsku je OSVČ umožněno oddělit své hospodářské příjmy od ostatních a zdanit je 19% sazbou namísto tamního progresivního způsobu zdanění. K velkým současným rozdílům mezi skupinou zaměstnanců a OSVČ v souvislosti s pravidly odvodových povinností a zdaňováním příjmů by proto nebylo vhodné zavádět další prvek v podobě rozdílné sazby pro jednotlivé skupiny, neboť by tím zmiňované rozdíly mezi skupinami mohly být ještě více prohloubeny.

Zaměříme-li se na vyměřovací základy pro výpočet pojistného na sociální pojištění, spolu se Slovenskem zvýhodňujeme skupinu OSVČ, pro kterou je vyměřovacím základem v České republice 50 % základu daně z příjmů a na Slovensku základ daně zvýšený o pojistné a vydělený koeficientem 1,486. Na Slovensku jsou stejně jako u nás zavedeny minimální vyměřovací základy pro odvody pojistného a činí měsíčně 412 EUR (11 134 Kč), ročně tedy 4944 EUR (133 512 Kč) a platí pro sociální i zdravotní pojištění. Minimální vyměřovací základ pro sociální pojistné máme tedy téměř poloviční oproti Slovensku a navíc ostatní české OSVČ, které nevyužívají minimálních vyměřovacích základů, odvádí pojistné z nižších vyměřovacích základů, a to na základě jejich odlišné konstrukce. Na druhou stranu je na Slovensku sazba na důchodové pojištění pouze 24 %. V Maďarsku jsou sice OSVČ povinné odvádět pojistné z nesnižovaného základu daně, ale sazba pojistného činí pouze 10 %, což způsobuje stejně jako v případě České republiky znatelné rozdíly v případě tamního zdaňování OSVČ a zaměstnanců, jelikož zaměstnanec je povinen do systému odvést 10 % a jeho zaměstnavatel dalších 27 %⁷. V Polsku OSVČ nejsou nijak zvýhodňováni ve výpočtu vyměřovacího základu a stejně jako v Maďarsku odvádí pojistné ze základu daně, ale sazba pro sociální pojistné činí pouze 19,52 %. Sazba je v Polsku nejnižší ze všech zemí pravděpodobně z toho důvodu, že je vedle důchodového

---

⁷ Sazba 27 % zahrnuje také pojistné na zdravotní pojištění.

pojištění zavedeno také invalidní pojištění, na které pracovníci odvádí dalších 8 % základu daně. Kromě Maďarska je ve všech sledovaných ekonomikách zaveden maximální vyměřovací základ pro odvody na sociální zabezpečení. Na Slovensku se jedná o roční částku 49 440 EUR (1 336 116 Kč), v Polsku slouží maximální vyměřovací základ pouze pro účely invalidního a důchodového pojištění a je stanoven na třicetinasobek průměrné mzdy, tedy na 118 770 PLN (735 002 Kč). Maximální vyměřovací základ v ČR se tedy nachází mezi těmito hodnotami, nicméně pro optimální porovnání odvodové zátěže by bylo vhodné uvažovat také uplatňované sazby v jednotlivých zemích. Ve srovnání s ostatními státy V4 vytváříme značné rozdíly mezi odvody zaměstnanců a OSVČ, i když v ostatních zemích V4 jsou také odvodové povinnosti sledovaných skupin pracovníků rozdílné. Stížnosti českých zaměstnanců, kteří se v souvislosti s výší povinných odvodů cítí být vykořisťováni, je ve své podstatě oprávněná. OSVČ odvádí pojistné z polovičního vyměřovacího základu zaměstnance a před samým sestavením tohoto základu má navíc nárok na odpočet paušálních výdajů. Přestože jsou pro skupinu OSVČ stanoveny minimální vyměřovací základy pro odvod pojistného, které by měly zvyšovat pojistné, působí spíše destruktivně pro nízké příjmové skupiny a na skutečný základ vyšších příjmových skupin, které by vyšší odvodové povinnosti s ohledem na velikost příjmu zvládly, se nevztahují. Nicméně menší výhodou současného nastavení minimálních vyměřovacích základů je především to, že výrazně zvyšují základ pro výpočet pojistného u OSVČ účastných švarcsystému, kteří sice i přes jejich existenci odvádí do systému nízké částky, nicméně pokud by tyto hranice neexistovaly, docházelo by skutečně k minoritním příspěvkům jmenovaných OSVČ do sociálního systému. Aby bylo zabráněno obtížným finančním situacím, ve kterých se ocitají zejména nízkopříjmové OSVČ, mohly by být OSVČ na počátku výdělečné činnosti osvobozeny od odvodů na sociální pojištění nebo by se alespoň nemusely přizpůsobovat minimálním vyměřovacím základům. Podobně tento systém funguje na Slovensku, kde mají OSVČ povinnost odvádět pojistné až po roce a půl od začátku výkonu výdělečné činnosti a to pouze pokud překročí dosažované roční příjmy dvanásobek minimálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného. Bylo by tedy vhodné oprostít začínající podnikatele například po dobu prvního roku výkonu činnosti od povinnosti odvodů na sociální pojištění, nicméně pouze v tom případě, pokud by na dosažené příjmy uplatňovaly skutečných výdaje. V případě uplatňování paušálních výdajů, nemusí být finanční situace OSVČ při dosavadním nastavení odvodů tak kritická, neboť vzhledem k velkorysé výši těchto výdajů je pravděpodobné, že fakticky nevynaložená část těchto výdajů je pro OSVČ čistým příjmem. Po tomto prvním roce osvobození od odvodů pojistného by ale bylo vhodné podřídit tyto OSVČ stejným pravidlům jakými se řídí ostatní pracovníci, protože pokud by toto osvobození bylo umožněno i v dalších obdobích, mohlo by docházet k nevykazování všech dosažených příjmů a k přesunu části příjmů do šedé ekonomiky. Jestliže by po tomto prv-

ním roce osvobození od pojistného byla nastavená pravidla pro OSVČ likvidační, měla by sama zvážit, jestli je vhodné v samostatné výdělečné činnosti pokračovat. Další navrhovanou změnou dosavadního systému je snížení 50% odpočtu základu daně pro stanovení vyměřovacího základu OSVČ, jehož výše je mezi ostatními zeměmi výjimečná. Pokud by k tomuto snižování docházelo pozvolna v odpovídajícím časovém intervalu, nemuselo by docházet k výraznému přesunu části příjmů OSVČ do šedé ekonomiky, které se při každé podobné změně dá předpokládat. Mezi sledovanými ekonomikami k tomuto kroku již přistoupilo Slovensko, které každoročně pozvolna snižuje koeficient, na kterém závisí výše vyměřovacího základu a tento vyměřovací základ tak snižuje.

Nakonec jak již bylo diskutováno v předchozím textu, by v souvislosti se žádoucím zvyšováním odvodů na sociální pojistné mohla být zvýšena motivace pracovníků pro dobrovolné zvyšování odvodů, a to na základě zavedení systému, který by zajišťoval přímý přesun části odvedených prostředků na pojistné na důchodový účet rodičů pracovníka, kteří dosáhnou důchodového věku dříve anebo již starobní důchod pobírají. Pokud by pracovníci viděli, že z části jejich odvedených prostředků mají prospěch jejich rodinní příslušníci, jejich ochota dobrovolně zvyšovat pojistné by mohla vzrůst.

6 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit postavení osob samostatně výdělečně činných v systému sociálního zabezpečení v souvislosti s jejich odvodovými povinnostmi a následnou výší starobního důchodu. Zhodnocení bylo provedeno na základě analýzy legislativního prostředí a následné komparace odvodových povinností OSVČ a zaměstnanců.

V teoretické části byla charakterizována skupina OSVČ a zaměstnanců a byly identifikovány výhody a nevýhody spojené s provozováním dané výdělečné činnosti. Dále byl charakterizován systém sociálního zabezpečení v ČR s důrazem na oblast sociálního pojištění. V souvislosti s jednotlivými typy sociálního pojištění byli detailně popsáni jejich účastníci, pravidla pro stanovování výše vyměřovacích základů pro povinné odvody, dále konstrukce jednotlivých výpočtů pro dávky a podmínky stanovené pro nárok na tyto dávky. Byla také přiblížena problematika zdaňování příjmů sledovaných skupin, která se systémem sociálního zabezpečení úzce souvisí. Na základě rozdílných podmínek pro zdaňování OSVČ a zaměstnanců bylo také nezbytné popsat problematiku zastřené pracovního poměru, která se pro tuto práci stala velice významnou. Z důvodu srovnání nastavení systému odvodových povinností do státního rozpočtu byly v teoretické části také charakterizovány hlavní rysy tohoto systému u ostatních zemí Visegrádské skupiny.

V praktické části byla provedena samotná komparace odvodových povinností zaměstnanců a OSVČ, a to na základě čtyř stanovených příjmových skupin, které měly být věrohodným průřezem všech pracovníků. Do modelu komparace byla kromě skupiny zaměstnanců a klasických OSVČ, které na dosahované příjmy uplatňují skutečné nebo paušální výdaje, zařazena také skupina OSVČ účastných švarcsystému, neboť jejich postavení v rámci OSVČ hraje významnou roli zejména v souvislosti s odvodovými povinnostmi do státního rozpočtu.

Na základě jednotlivých modelů bylo zjištěno, že do systému sociálního pojištění jsou odvedeny nejvyšší částky z pozice zaměstnance, a to ve všech příjmových skupinách. Stejně tak tomu je u odvodu daňové povinnosti, která je pro zaměstnance u všech příjmových hladin nejvyšší. Pouze v případě odvodu pojistného na zdravotní pojištění je v první příjmové skupině odvedeno nejvíce za OSVČ, a to z důvodu vysokého minimálního vyměřovacího základu, kterému se OSVČ musely přizpůsobit. U ostatních příjmových skupin potvrzuje pozici největšího plátce pojistného pozice zaměstnance. Celková míra daňové zátěže příjmu byla tedy ve všech příjmových skupinách nejvyšší u zaměstnance a její míra rostla v závislosti na zvyšujícím se příjmu. Rostla však pouze do hranice příjmu vyjadřující maximální vyměřovací základ pro pojistné a po jejím překročení začala klesat. U vývoje míry daňové zátěže OSVČ bylo zjištěno, že je závislá stejně jako u zaměstnance na růstu příjmu, ale také na tom, jestli OSVČ pro vý-

počet pojistného přizpůsobuje vyměřovací základ stanoveným limitům. S ohledem na různé porovnávané skupiny OSVČ v této práci, je míra daňové zátěže závislá také na tom, jestli na srovnávaný příjem již byly uplatněny vynaložené výdaje anebo je na tento příjem OSVČ teprve uplatní. Co se týče OSVČ účastné švarcsystému, její nelegální konání jí zajišťuje povinnost nejnižších odvodů spojených s nejvyššími dosahovanými příjmy. Na výši odvodů však nešetří jenom OSVČ, nicméně i její zaměstnavatel, který tyto odvody zahrnuje do osobních nákladů a jehož úspora v případě najmutí OSVČ namísto klasického zaměstnance byla vypočtena na 17 – 25 %. V souvislosti s nižšími odvodovými povinnostmi OSVČ ve švarcsystémem byla odhadnuta přibližná roční ztráta státního rozpočtu ve výši kolem 20 mld. Kč. Skupina OSVČ uplatňujících na dosažené příjmy 60% paušální výdaje odvádí do systému odvodových povinností stejně nízké částky jako OSVČ, která se účastní švarcsystému, nicméně na rozdíl od zastřeného zaměstnance tato OSVČ svým jednáním neporušuje zákon. Tato OSVČ má na odpočet paušálních výdajů, které jsou hlavním důvodem způsobujícím výpočet nízkých odvodů, právoplatný nárok, neboť jí tyto výdaje na rozdíl od OSVČ ve švarcsystému skutečně vznikají. Nicméně i u této skupiny OSVČ je žádoucí zvýšit povinné odvody, a proto byla předmětem komparace také OSVČ s nárokem uplatnění paušálních výdajů pouze ve výši 30 %. Odváděné částky se tímto zvýšily jak u povinného pojistného, tak u odvodů na daň z příjmů. V souvislosti s problematikou švarcsystému a s ním spojenými nízkými odvodovými povinnostmi byla v práci uvažována také varianta úplného zrušení paušálních výdajů. Na základě dosažených výpočtů by sice došlo ke zvýšení odváděných částek do státního rozpočtu, nicméně k eliminaci švarcsystému by tato varianta pradápodobně nevedla. U skupiny klasické OSVČ, která byla v modelu nejporovnatelnější skupinou se zaměstnanci a která tedy na porovnávaný příjem již uplatňovala dosažené výdaje z důvodu této optimální srovnatelnosti, bylo vypočteno, že výše odvedeného povinného pojistného je v podstatě v poloviční výši zaměstnanecké povinnosti (pokud není vyměřovací základ přizpůsobován minimálním či maximálním hodnotám). U této OSVČ byl ve všech příjmových skupinách vypočten nejnižší čistý příjem. Tuto skutečnost nicméně značně ovlivnil předpoklad uplatňování skutečných výdajů, který byl zaveden z důvodu zachování stejného hrubého příjmu a následnému srovnání výše odvodových povinností především se zaměstnanci. Vzhledem k tomu, že OSVČ v praxi častěji uplatňuje výdaje paušální a využívá tak jejich velkorysě výše ve prospěch zvýšení čistých příjmů, je tedy pravděpodobné, že tato OSVČ mnohdy dosáhne čistých příjmů vyšších než pozice zaměstnance.

Dále se práce věnovala výši starobních důchodů, na které budou mít jednotlivé skupiny pracovníků nárok, a to na základě vypočtených odvodových povinností na sociální pojištění. Bylo zjištěno, že OSVČ dosahuje ve všech příjmových skupinách na nižší důchod než zaměstnanec, což bylo s ohledem na rozdíly výše odváděných částek předvídatelné. OSVČ do systému přispívá přibližně polovič-

ními odvody jako zaměstnanec, nicméně poměr jejího důchodu je oproti zaměstnaneckému vyšší, což může vést k pocitu nespravedlnosti zaměstnance. Na výpočtech bylo předvedeno, jak markantně stírají redukční hranice při výpočtu důchodu rozdíly mezi příjmovými skupinami. Vypočtené výše důchodů dosahovaly rozmezí 5 – 66 % původního příjmu, což zejména u vysokopříjmových skupin, jejichž poměrná výše důchodu patří k těm nejnižším, je považováno za částku, se kterou si člověk zvyklý na vyšší životní úroveň nemůže ve stáří vystačit. Dále bylo v práci poukázáno na minimální výše důchodů zejména OSVČ uplatňujících 60% paušální výdaje, jejichž důchody byly vypočteny na základě minimálního nebo nízkého pojistného odvedeného do sociálního systému. Na základě tohoto zjištění se práce zabývala sociálními dávkami, na které by zejména OSVČ s nízkými důchody mohl vzniknout nárok.

Jako jedna z dávek ze systému sociální podpory byl pro tyto pracovníky uvažován příspěvek na bydlení. Nárok na jeho vznik byl předpokládán u prvních třech příjmových skupin, kde byly důchody vypočteny z průměrných nebo nižších odvodů. Nejčtenější nárok na příspěvek na bydlení vznikal u skupin OSVČ využívajících 60% paušální výdaje, nicméně obecně byl nárok na dávku u skupin OSVČ velmi častý. Za stanovených předpokladů pro místo bydliště a výši měsíčních nákladů bylo vypočteno, že pokud je jedním z manželů OSVČ, která v době výdělečné činnosti pracovala ve švarcsystému, přibližné roční výdaje státního rozpočtu na příspěvek na bydlení činí 5,31 miliard Kč.

Těchto nadbytečných výdajů státního rozpočtu, které vznikají z důvodu existence švarcsystému nebo z důvodu odvodu nízkých částek OSVČ si je vláda vědoma, a proto se snaží nabádat OSVČ k dobrovolnému zvyšování těchto odvodů. Nicméně vzhledem k tomu, že tyto pokusy jsou většinou neúspěšné a pracovníci zejména z důvodu nedůvěry ve stálost systému své příspěvky nezvyšují, bylo v práci na základě zjištěných problémů a také na základě komparace systémů v okolních zemích navrženo několik opatření, které by mohly zefektivnit výběr pojistného a zároveň snížit dosavadní rozdíly v míře daňové zátěže u sledovaných skupin. Pro zvýšení motivace v oblasti dobrovolného zvyšování odvodových povinností pracovníků bylo navrženo vytvořit systém, který by každému pracovníkovi umožňoval část svého odvedeného pojistného přímo přispět na důchodový účet svého rodiče. I tento navrhovaný způsob je však spojen s nízkou důvěrou pracovníků ve stálost systému. Nicméně zásadní doporučenou změnou systému bylo snížení paušálních výdajů uplatňovaných na dosahované příjmy OSVČ. Ve srovnání s ostatními zeměmi dosahujeme v některých případech až několikanásobné výše těchto výdajů. Jejich snížení by ale nemělo mít za následek přechod pracovníků k uplatňování skutečných výdajů, mělo by jít spíše o zrealnění jejich výše, která by přestala motivovat zaměstnance setrvávat v zastřeném pracovním poměru a zároveň by pro všechny OSVČ zaručovala vyšší vyměřovací základy pro výběr pojistného, ale i vyšší základ daně pro účely výběru daně z příjmů. Na základě odvodu vyššího pojistného by OSVČ dosaho-

valy ve stáří vyšších důchodů a státní rozpočet by vyplácel méně dávek sociální podpory. Další navrhovanou změnou této práce bylo osvobození od odvodů pojistného na sociální pojištění pro OSVČ, které začínají se samostatnou výdělečnou činností a to po dobu prvního roku výkonu této činnosti. OSVČ dosahující nízkých příjmů (tedy často právě OSVČ začínající s podnikáním) se často dostávají do těžkých finančních situací, a to zejména z důvodu přizpůsobování vyměřovacího základu na pojistné minimálnímu vyměřovacímu základu. Oproštěné od odvodů na sociální pojištění by ovšem byly pouze OSVČ uplatňující skutečné výdaje na dosažené příjmy, jelikož je u nich finanční situace tíživější, neboť jim nevznikají žádné dodatečné příjmy z titulu nevynaložených paušálních výdajů.

Obecně vyšších odvodů pojistného OSVČ by bylo možné dosáhnout jinou konstrukcí stanovení vyměřovacího základu pro výpočet pojistného. Bylo zjištěno, že náš systém vzhledem k zahraničním ekonomikám nejvíce zvýhodňuje skupinu OSVČ při konstrukci tohoto základu, neboť jí umožňuje platit pojistné z 50% základu daně z příjmů. V ostatních ekonomikách se pojistné odvádí ze základu daně, který je v některých případech ještě zvyšován o zaplacené pojistné nebo tento poměr základu daně nedosahuje takové výše. V případě zavedení změny konstrukce vyměřovacího základu by bylo vhodné postupovat pozvolna, aby nedošlo k velkému přesunu dosahovaných příjmů OSVČ do šedé ekonomiky. Stejně jako k této problematice přistupuje Slovensko, které každým rokem postupně snižuje koeficient, kterým je upravován vyměřovací základ pro výpočet pojistného. Dosavadní konstrukce tohoto základu navíc také prohlubuje rozdíly v míře daňové zátěže mezi zaměstnanci a OSVČ. Kromě toho, že OSVČ mají nárok na uplatnění paušálních výdajů na dosažené příjmy, čímž jim klesá daňová povinnost pro účely daně z příjmů, dosahují další výhody v oblasti odvodu sociálního pojistného. Naproti tomu zaměstnancům, kteří navíc pro účely odvodu daně z příjmů ještě zvyšují základ daně na úroveň superhrubé mzdy, neplynou žádné podobné výhody. V souvislosti s vyrovnáním těchto rozdílů by mohlo být zaměstnancům umožněno uplatňovat si paušální výdaje, a to například v závislosti na počtu zaměstnání či místa výkonu práce a s ním spojeným dojížděním.

Ať již jsou pravidla pro odvodové povinnosti jednotlivých skupin jakkoliv odlišná, pro všechny pracovníky by měla platit stejná zásada, a to snažit se vlastními silami zabezpečit na stáří a příliš nespoléhat na nastavení státního systému.

7 Literatura

Literatura

- ARNOLDOVÁ, A. 2012. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, 350 s. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9.
- BECK, P. 2012. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 447 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.
- ČERVINKA, T. 2015. *Zdravotní pojištění: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ: s komentářem a příklady...* Olomouc: ANAG, 168 s. ISBN 978-80-7263-931-1.
- DALECKÝ, J. A PIŠTĚK, T. A ZÁMEK, D. 2014. *Občanské právo hmotné*. Praha: Armex, 123 s. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-87451-29-8.
- DVOŘÁKOVÁ, V. 2013. *Zdaňování příjmů fyzických a právnických osob 2013/2014*. Praha: Linde Praha, 327 s. ISBN 978-80-7201-916-8.
- CHVÁTALOVÁ, I. 2012. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 290 s. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-374-2.
- JANKŮ, M. 2010. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 497 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-344-8.
- KREBS, V. A PRŮŠA, L. 2002. *Státní sociální podpora*. Praha: Grada, 136 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 80-247-0065-4.
- KAHOUN, V. 2009. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.
- KUKALOVÁ, G. A MORAVEC, L. 2014. *Systém sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění v ČR*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 86 s. ISBN 978-80-213-2491-6.
- NEČADOVÁ, V. 2015. *Sociální politika: systém sociálního zabezpečení: studijní opora*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 120 s. ISBN 978-80-88064-08-4.
- NĚMEC, J. 2008. *Principy zdravotního pojištění*. Praha: Grada, 240 s. ISBN 978-80-247-2628-1.
- PILÁTOVÁ, J. A KOL. 2014. *Daňová evidence: komplexní řešení problematiky daňové evidence pro OSVČ : daň z přidané hodnoty, daň silniční, daň*

- z nemovitostí, sociální pojištění, zdravotní pojištění.* Olomouc: ANAG, 344 s. ISBN 978-80-7263-863-5.
- PRŮŠA, L. 2008. *Sociálně ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti.* Praha: VÚPSV, 112 s. ISBN 978-80-7416-011-0.
- PRŮŠA, L. 2013. *Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v hospodářské krizi a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení.* Praha: VÚPSV, 101 s. ISBN 978-80-7416-144-5.
- SOUŠKOVÁ, M. A SPIRIT, M. 2008. *Pracovní právo: podle úpravy platné od r. 2007.* Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 231 s. ISBN 978-80-245-1379-9.
- TRÖSTER, P. 2013. *Právo sociálního zabezpečení. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: C.H. Beck. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-473-5.
- VANČUROVÁ, A. 2014. *Zdanění osobních příjmů.* Praha: Wolters Kluwer, 428 s. ISBN 978-80-7478-388-3.
- ZICHOVÁ, J. 2008. *Živnostenské podnikání.* Ostrava: Key Publishing, 196 s. Management (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-001-9.
- ŽENÍŠKOVÁ, M. 2014a. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných : s komentářem a příklady k 1.1.2014.* Olomouc: ANAG, 160 s. ISBN 978-80-7263-861-1.

Elektronické zdroje

- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA: *Kurzy devizového trhu* [online]. 2015. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Nemocenské* [online]. 2014. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Přehled o počtu OSVČ dle krajů resp. dle okresů a krajů* [online]. 2015a. [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/ekonomicke-ukazatele/prehled-o-poctu-osvc-dle-kraju-resp-dle-okresu-a-kraju/prehled-o-poctu-osvc-dle-kraju-resp-dle-okresu-a-kraju.htm>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Profil organizace* [online]. 2015b. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Účast na pojištění* [online]. 2015c. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/ucast-na-pojisteni/povinna.htm>

- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Starobní důchody* [online]. 2015d. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Výpočet a výplata důchodu* [online]. 2015e. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Nemocenské pojištění* [online]. 2015f. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Výpočet pojistného* [online]. 2015g. [cit. 2015-10-24]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/vypocet-pojistneho.htm>
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Příjmy a výdaje na sociální zabezpečení* [online]. 2015h. [cit. 2015-10-24]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/6D69492E-A3B2-4776-9762-58117AF38852/o/Prijmy_a_vydaje_na_socialni_zabezpeceni_06_2015.pdf
- ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: *Výroční zpráva 2014* [online]. 2015i. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/02BD8311-E43F-4846-95C5-B59A37607201/o/VZ2014_web.pdf
- DOING BUSINESS IN HUNGARY: *Taxation* [online]. 2015. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.doingbusinessinhungary.com/taxation>
- EKONSERVIS: *Mzdy 2015* [online]. 2015. [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: http://www.ozdlv.sk/aktuality/Mzdy_odmenovanie_2015_ekonomicky_servis.pdf
- FINANČNÁ SPRÁVA SR: *Výdavky percentom z príjmov* [online]. 2015a. [cit. 2015-12-02]. Dostupné z: <https://podpora.financnasprava.sk/index.php?type=page&urlcode=674996&title=V%C3%BDdavky-percentom-z-pr%C3%ADjmov>
- FINANČNÁ SPRÁVA SR: *Daňový bonus* [online]. 2015b. [cit. 2015-12-2]. Dostupné z: <https://podpora.financnasprava.sk/index.php?type=page&urlcode=331877&title=Da%C5%88ov%C3%BD-bonus>
- FINANSE: *Informacje podstawowe* [online]. 2015. [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://www.finanse.mf.gov.pl/pit/informacje-podstawowe>
- FUČÍKOVÁ I.: *Paušální výdaje* [online]. 2014. [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://www.fucikova.cz/cs/dane/pausalni-vydaje-podle-7-zakona-o-danich-z-prijmua>

- INFORMAČNÍ SYSTÉM O PRŮMĚRNÉM VÝDĚLKU: *Aktuální výsledky šetření* [online]. 2015. [cit. 2015-10-03]. Dostupné z: <http://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Aktualni.aspx>
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV: *Stanovisko k nové definici nelegální práce* [online]. 2012. [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/vyklady/svarcysystem
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV: *Příspěvek na bydlení* [online]. 2015a. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV: *Životní a existenční minimum* [online]. 2015b. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivotni_min
- INVEST IN POLAND: *Personal Income Tax* [online]. 2015. [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: http://www.paiz.gov.pl/polish_law/taxation/pit#2
- MÁTE SLOVO: *Hrozí živnostníkům nízké důchody?* 2016. Česká televize [online]. [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/216411030520011/>
- MINISTERSTVO FINANČÍ, SEKCE VEŘEJNÉ ROZPOČTY. 2015. *Státní rozpočet 2015 v kostce: informační příručka Ministerstva financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí, 44 s. [cit. 2015-10-23]. ISBN 978-80-85045-74-1.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Minimální mzda* [online]. 2015. [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/19457>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Starobní důchody* [online]. 2011. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>
- NATIONAL TAX AND CUSTOM ADMINISTRATION: *Tax* [online]. 2015. [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://en.nav.gov.hu/taxation>
- PODNIKAJTE SK: *Zmena vo výpočte odvodov SZČO do Sociálnej poisťovne v roku 2013* [online]. 2012. [cit. 2015-12-02]. Dostupné z: <https://www.podnikajte.sk/dane-a-uctovnictvo/c/793/category/socialne-a-zdravotne-odvody/article/zmena-vo-vypocte-odvodov-szco-do-socialnej-poisťovne-2013.xhtml>
- RAJCHENBERK, HYNEK. 2016. *Nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných - ostrůvek svobody*. In: Institut Eugena von Böhm-Bawerka [online]. [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: <http://www.bawerk.eu/clanky/otazka-socialni/nemocenske-pojisteni-osob-samostatne-vydelecnecne-cinnych---ostruvek-svobody.html>
- SCHVÁBOVÁ, A. 2014. *Co se změnilo u paušálních výdajů u příjmů ze samostatné činnosti?* In: Měsíc [online]. [cit. 2015-11-20]. Dostupné z:

- <http://www.mesec.cz/clanky/pausalni-vydaje-u-prijmu-ze-samostatne-cinnosti/>
- SOCIÁLNÁ POISŤOVŇA: *Poistné* [online]. 2015. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/tabulka-platenia-poistneho-od-1-januara-2015-zwx/60812s>
- SPRÁVA SPOLEČNOSTÍ: *Švarcsystém a jeho řešení* [online]. 2012. [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://www.spravaspolecnosti.cz/novinky/svarcssystem-alias-schwarz-system-a-jeho-reseni/>
- ŠVEJDOVÁ, Z. 2014. *Až 300 tisíc Čechů pracuje na 'švarcsystém'. Ten podle ministryně Marksové okrádá stát.* Český Rozhlas [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/az-300-tisic-cechu-pracuje-na-svarcssystem-ten-podle-ministryne-marksove-okrada-stat-1362978
- VARHANÍK P.: *Odvody SZČO do ZP a SP* [online]. 2015. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: <http://pavolvarhanik.sk/clanky/odvody-szco>
- VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA: *Zamestnanec* [online]. 2015a. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <https://www.vszp.sk/platitelia/platenie-poistneho/zamestnanec/>
- VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA: *Samostatne zárobkovo činná osoba* [online]. 2015b. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <https://www.vszp.sk/platitelia/platenie-poistneho/samostatne-zarobkovo-cinna-osoba/>
- VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVŇA ČR: *Maximální vyměřovací základ ve zdravotním pojištění* [online]. 2014. [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/aktuality/maximalni-vymerovaci-zaklad-ve-zdravotnim-pojisteni>
- VYCHOPENĚ, J. 2011. *Uplatňování výdajů v procentní výši z dosažených příjmů.* Účetnictví v praxi [online]. 2011(12) [cit. 2015-11-25]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d36095v45801-uplatnovani-vydaju-v-procentni-vysi-z-dosazenyh-prijmu/>
- ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH: *Social Insurance in Poland* [online]. 2014. [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: http://www.zus.pl/files/Social_Insurance_in_Poland_2014.pdf
- ŽENÍŠKOVÁ, M. 2014b. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných: s komentářem a příklady k 1. 1. 2014* [online]. Olomouc: ANAG, 1. 3. 2015, 160 s. [cit. 2015-10-23]. ISBN 978-80-7263-861-1. Dostupné z: http://www.anag.cz/files/file/2886_A.pdf

Legislativa

- Předpis č. 595/2003 Z. z., zákon o dani z příjmů, v znění neskorších předpisů
- Vyhláška č. 208/2014 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2013, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2013, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2015 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2015 a o zvýšení důchodů v roce 2015
- Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění

8 Seznam zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DzP	Daň z příjmu
EUR	Euro
HUF	Maďarský forint
ISPV	Informační systém o průměrném výděлку
M	Muži
MF	Ministerstvo financí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná; Osoba samostatně výdělečně činná, uplatňující skutečné výdaje
OSVČ _{P30}	Osoba samostatně výdělečně činná, uplatňující 30% paušální výdaje
OSVČ _{P60}	Osoba samostatně výdělečně činná, uplatňující 60% paušální výdaje
OSVČ _{ŠP0}	Osoba samostatně výdělečně činná, účastná švarcsystému, bez možnosti uplatnění paušálních výdajů
OSVČ _{ŠP60}	Osoba samostatně výdělečně činná, účastná švarcsystému, uplatňující 60% paušální výdaje
PLN	Polský zlotý
RN	Rok narození
SD	Výše starobního důchodu
SP	Sociální pojištění
SR	Státní rozpočet
T	Celkový počet let doby pojištění
T ₉₀	Počet odpracovaných časových období v délce 90 dní
T ₁₈₀	Počet odpracovaných časových období v délce 180 dní
T ₃₆₀	Počet odpracovaných časových období v délce 360 dní
V4	Visegrádská čtyřka
VZ	Výpočtový základ
VZP	Všeobecná zdravotní pojišťovna
Zam-ec	Zaměstnanec
ZDP	Zákon o dani z příjmů
ZP	Zdravotní pojištění
ZV	Základní výměra
ZVZP	Zákon o veřejném zdravotní pojištění
Žo	Bezdětné ženy

Ž₁₋₅₊ Ženy s počty vychovaných dětí
ŽÚ Živnostenský úřad

9 Seznam tabulek

Tab. 1	Počet OSVČ 1998 – 2015	19
Tab. 2	Normativní náklady – bydlení v nájmu	23
Tab. 3	Normativní náklady – družstevní byty a byty v osobním vlastnictví	23
Tab. 4	Životní minimum	25
Tab. 5	Redukční hranice starobního důchodu pro rok 2015	31
Tab. 6	Nárok na starobní důchod	33
Tab. 7	Nárok na starobní důchod 2	33
Tab. 8	Dobrovolně účastné OSVČ nemocenského pojištění	35
Tab. 9	Dávky nemocenského pojištění podle skupin pojištěnců	36
Tab. 10	Příjmy a výdaje na dávky sociálního pojištění	40
Tab. 11	Výpočet daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků	41
Tab. 12	Vývoj sazeb paušálních výdajů 1993 – 2015	44
Tab. 13	Výpočet daně z příjmů ze samostatné činnosti	46
Tab. 14	Odvody pracovníků – 1. příjmová skupina	57
Tab. 15	Odvody pracovníků – 2. příjmová skupina	60
Tab. 16	Odvody pracovníků – 3. příjmová skupina	62
Tab. 17	Odvody pracovníků – 4. příjmová skupina	64
Tab. 18	Odvody pracovníků – zrušení paušálních výdajů	67
Tab. 19	Úspora zaměstnavatele v rámci zastřené pracovního poměru	70
Tab. 20	Ztráta státního rozpočtu	71

Tab. 21	Starobní důchod – 1. příjmová skupina	74
Tab. 22	Starobní důchod – 2. příjmová skupina	75
Tab. 23	Starobní důchod – 3. příjmová skupina	76
Tab. 24	Starobní důchod – 4. příjmová skupina	76
Tab. 25	Starobní důchod – zrušení paušálních výdajů	78
Tab. 26	Starobní důchod domácnosti 1	80
Tab. 27	Starobní důchod domácnosti 2	81
Tab. 28	Starobní důchod domácnosti 3	81
Tab. 29	Starobní důchod domácnosti 4	82
Tab. 30	Důchodový věk mužů a žen	108
Tab. 31	Odvody pracovníků – model zrušení paušálních výdajů	110
Tab. 32	Výše příspěvku na bydlení	111

Přílohy

A Důchodový věk mužů a žen

Tab. 30 Důchodový věk mužů a žen

RN	M	Ž ₀	Ž ₁	Ž ₂	Ž _{3,4}	Ž ₅₊
Před 1936	60r	57r	56r	55r	54r	53r
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m

1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r
1978	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m	67r+2m
1979	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m	67r+4m
1980	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m	67r+6m
1981	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m	67r+8m
1982	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m	67r+10m
1983	68r	68r	68r	68r	68r	68r

Zdroj: MPSV, 2011

Vysvětlivky:

RN rok narození

M muži

Ž_o bezdětné ženy

Ž₁₋₅₊ ženy s počty vychovaných dětí

Pozn. Důchodový věk se prodlužuje i pro mladší ročníky, a to vždy o plus 2 kalendářní měsíce pro každý další ročník.

B Zrušení paušálních výdajů

Tab. 31 Odvody pracovníků – model zrušení paušálních výdajů

	Zam-ec	OSVČ	OSVČ ŠPo	OSVČ ŠP6o
Hrubá měsíční mzda/příjem	22 403	22 403	25 000	22 403
Hrubá roční mzda/příjem	268 836	268 836	300 000	268 836
SP zaměstnavatel	67 209	-	-	-
ZP zaměstnavatel	24 195	-	-	-
Paušální výdaje	-	-	-	-161 302
Základ daně	360 240	268 836	300 000	107 534
Základ daně zaokrouh.	360 200	268 800	300 000	107 500
Příjem pro výpočet MDZ	268 836	268 836	300 000	268 836
Daň z příjmu	54 030	40 320	45 000	16 125
Sleva na poplatníka	24 480	24 480	24 480	24 480
Daň po slevách	29 550	15 840	20 520	0
Vyměřovací základ SP	268 836	134 418	150 000	79 836
Vyměřovací základ ZP	268 836	159 666	159 666	159 666
SP zaměstnanec/OSVČ	17 474	39 250	43 800	23 312
ZP zaměstnanec/OSVČ	12 098	21 555	21 555	21 555
Celkem odvod SP	84 683	39 250	43 800	23 312
Celkem odvod ZP	36 293	21 555	21 555	21 555
Čistá roční mzda	209 714	192 191	214 125	223 969
Míra daňové zátěže	55,99%	28,51%	28,62%	16,69%

C Výše příspěvku na bydlení

Tab. 32 Výše příspěvku na bydlení

Příspěvek na bydlení [Kč] ⁸	Zam-ec I.	OSVČ I.	OSVČ ŠP60 I.	OSVČ P30 I.	Zam-ec II.	OSVČ II.	OSVČ ŠP60 II.	OSVČ P30 II.	Zam-ec III.	OSVČ III.	OSVČ ŠP60 III.	OSVČ P30 III.
Zam-ec I.	1 870	2 581	2 581	2 581	x	x	2 581	2 415	x	x	2 279	1 741
OSVČ I.	2 581	3 292	3 292	3 292	2 198	2 657	3 292	3 126	x	2 212	2 990	2 452
OSVČ ŠP60 I.	2 581	3 292	3 292	3 292	2 198	2 657	3 292	3 126	x	2 212	2 990	2 452
OSVČ P30 I.	2 581	3 292	3 292	3 292	2 198	2 657	3 292	3 126	x	2 212	2 990	2 452
Zam-ec II.	x	2 198	2 198	2 198	x	x	2 198	2 033	x	x	1 897	x
OSVČ II.	x	2 657	2 657	2 657	x	2 023	2 657	2 492	x	x	2 356	1 817
OSVČ ŠP60 II.	2 581	3 292	3 292	3 292	2 198	2 657	3 292	3 126	x	2 212	2 990	2 452
OSVČ P30 II.	2 415	3 126	3 126	3 126	2 033	2 492	3 126	2 960	x	2 030	2 825	2 286
Zam-ec III.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
OSVČ III.	x	2 212	2 212	2 212	x	x	2 212	2 030	x	x	1 911	x
OSVČ ŠP60 III.	2 279	2 990	2 990	2 990	1 897	2 356	2 990	2 825	x	1 911	2 690	2 151
OSVČ P30 III.	1 741	2 452	2 452	2 452	x	1 817	2 452	2 286	x	x	2 151	1 612

⁸ Číslice I., II., III. označují zařazení pracovníka do první, druhé nebo třetí příjmové skupiny.

D Dopis ministryně MPSV

Mgr. Michaela Marksová
ministryně práce a sociálních věcí

Vážená paní, vážený pane,

dovolte, abych Vás upozornila na problémy, které Vám mohou nastat v důchodovém věku. Tento dopis vysvětluje rozdíly v důchodovém zabezpečení osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) a zaměstnanců a poukazuje na to, že Vy jako OSVČ můžete být v budoucnu vystaven/a nepříznivým důsledkům velmi malého důchodu. Senioři s nízkým důchodem se už dnes potýkají s mnoha existenčními problémy – nemohou si zajistit kvalitní bydlení a často jsou vystaveni exekucím. Toho se musíme vyvarovat. Doporučuji Vám proto, abyste si ověřil/a, zda máte zajištěno přiměřené finanční zajištění pro sebe a své blízké na stáří.

Dovolte, abych Vás nejprve informovala o tom, jak se počítá důchod, a upozornila Vás na rozdíly mezi zaměstnanci a OSVČ.

Výše důchodu, ať už starobního nebo invalidního, příp. pozůstalostního, je určena celkovou dobou důchodového pojištění a výší vyměřovacích základů, ze kterých se platí pojistné na důchodové pojištění. U doby pojištění není v praxi mezi zaměstnanci a OSVČ prakticky rozdíl.

Velký rozdíl, a to se zásadním dopadem na budoucí důchod, je ale v určení částky (vyměřovacího základu), ze které se pojistné platí. U zaměstnance je každý rok základem celý hrubý příjem. U OSVČ vykonávající hlavní činnost je ale základem obvykle jen zákonné minimum, což je polovina daňového základu. Pokud máte jako OSVČ příjmy, které odpovídají přibližně průměrné mzdě zaměstnance, tzn., že rozdíl mezi příjmy a výdaji činí 26 tisíc Kč měsíčně, Vám se na rozdíl od něj započte jako základ pro výpočet důchodu pouze polovina, tj. 13 tisíc Kč na měsíc, neboť z této částky odvedete pojistné na důchodové pojištění.

Z pohledu budoucího zabezpečení v důchodu situaci ještě zhoršuje úprava daňových paušálů. Na jedné straně sice funguje jako pozitivní podpora podnikání, na druhé straně ale snižuje základy pro placení pojistného ve srovnání s vykazováním podle daňové evidence. V aktuální situaci je pomocí paušálů obvykle dosaženo vyššího čistého příjmu, je to proto logická strategie. Nese ale nemalé riziko v budoucnu v nízkých důchodech.

Praktický příklad

OSVČ pan Novák má za rok 2015 příjem ve výši 600 tis. Kč a výdaje uplatní výdajovým paušálem ve výši 60 %. Výdaje tedy činí 360 000 Kč. Daňový základ za rok 2015 je částka 240 000 Kč.

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2
tel.: +420 221 921 111, fax: +420 224 918 391
e-mail: posta@mpsv.cz, www.mpsv.cz

- *Vyměřovací základ pana Nováka za rok 2015, ze kterého odvede pojistné na důchodové pojištění, bude činit 120 000 Kč (polovina daňového základu).*
- *Skutečné výdaje pana Nováka mohly ale být např. pouze ve výši 50 %. Čistý příjem pana Nováka je pak 300 000 Kč, což je měsíčně 25 000 Kč (300 000 Kč : 12).*
- *Přestože skutečný měsíční čistý příjem pana Nováka je 25 000 Kč, tak měsíční vyměřovací základ je pouze 10 000 Kč (120 000 Kč : 12). Hodnocený měsíční „příjem“ pana Nováka pro důchodové účely je prakticky těsně nad úrovní minimální mzdy, přestože jeho čistý příjem přesahuje čistý příjem zaměstnance s průměrnou mzdou.*

Každá OSVČ si může podle vlastního uvážení stanovit základ pro placení pojistného vyšší. Zkušenosti z letité praxe však ukazují, že tento postup není využíván a je naprosto výjimečný. **Propad příjmů v okamžiku odchodu do důchodu a při ukončení samostatné výdělečné činnosti bude pro OSVČ daleko citelnější než pro většinu zaměstnanců.**

Pro konkrétní představu uvádím tři příklady stanovení výše starobního důchodu přiznaného v roce 2015, které vycházejí z následujících údajů doby pojištění a výdělků.

Doba pojištění - 45 let pojištění má první, druhý i třetí příklad.

- Výdělky - **minimální vyměřovací základ** má první příklad,
 - **dvojnásobek minimálního vyměřovacího základu** má druhý příklad,
 - **čtyřnásobek minimálního vyměřovacího základu** má třetí příklad.

Příklad	Samostatná výdělečná činnost v období	Vyměřovací základ	Základ pro výpočet důchodu v Kč	Výše starobního důchodu
1	1990 až 2014	zákonné minimum	4 989	5 768
2	1990 až 2014	dvojnásobek minima	9 978	9 136
3	1990 až 2014	čtyřnásobek minima	19 955	11 751

Důchod byl spočten pomocí kalkulačky umístěné na webu MPSV. V období 1986 až 1990 byla místo výdělků dosazena vyloučená doba (výdělky se tím „nerozřídí“). Základ pro výpočet důchodu je průměr měsíčních vyměřovacích základů vynásobených koeficientem, který zohledňuje růst mezd.

V první situaci je za 45 let doby pojištění důchod stanoven ve výši **5 768 Kč**.

V druhé situaci je za 45 let doby pojištění důchod stanoven ve výši **9 136 Kč**.

V třetí situaci je za 45 let doby pojištění důchod stanoven ve výši **11 751 Kč**.

Důchod může být ve skutečném případě dokonce i nižší než v prvním příkladu. Pokud byl podnikatel v letech 1996 až 2003 „ve ztrátě“, nemusel v tomto období platit pojistné vůbec. U prvního příkladu by takto byla zkrácena doba pojištění na 37 let a starobní důchod by byl stanoven ve výši **4 603 Kč**.

Doporučení

Pokud nepatříte mezi OSVČ, které platily a platí významně nadprůměrné pojistné na důchodovém pojištění minimálně na úrovni cca 4 - 5 tisíc Kč měsíčně a výše, pak Vám doporučuji velmi důkladně zvážit posílení Vašeho zabezpečení na stáří¹.

K tomu **můžete využít několika možností:**

- především můžete **zvýšit pojistné placené správě sociálního zabezpečení a tím dosáhnout vyššího průměrného základu pro výpočet důchodu** (roky s placením nižšího pojistného budou vyváženy budoucími roky s placením vyššího pojistného),
- můžete **využít zapojení do systému doplňkového penzijního spoření** (tzv. III. pilíř), kde je spoření podporováno státním příspěvkem a daňovým zvýhodněním,
- můžete **využít jiných forem úspor.**

V případě Vašich dotazů nebo potřeby dodatečné informace máte možnost **obrátit se na pracovníky okresních správ sociálního zabezpečení.**

Budu ráda, pokud zvážíte moje doporučení, a zvolíte si takové řešení, se kterým budete v důchodu spokojen/a.

S přáním mnoha úspěchů ve Vaší podnikatelské činnosti

¹ Pro informativní výpočet svého vlastního důchodu můžete využít kalkulačku uveřejněnou na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Údaje potřebné pro vyplnění kalkulačky můžete získat z Informativního osobního listu důchodového pojištění, který obsahuje přehled základů, ze kterých bylo placeno pojistné v minulosti a celkový součet dob důchodového pojištění (odpracovaných let). Případně zde najdete i přehled některých náhradních dob pojištění (např. dobu vedení v evidenci úřadu práce), uložených v evidenci České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) a za dobu od roku 1986 obsahuje i přehled vyměřovacích základů a vyloučených dob (např. dočasně pracovní neschopnosti). Informativní osobní list důchodového pojištění můžete získat nejjednodušeji písemnou formou vlastnoručně podepsaného dopisu, který zašlete na adresu ČSSZ, Odbor správy údajové základny, Křížová 25, 225 08 Praha 5. Žádost musí obsahovat rodné číslo žadatele, jméno, příjmení, rodné příjmení a adresu nebo ID datové schránky, na kterou bude informativní osobní list zaslán.